

Fremtidens skoletoiletter

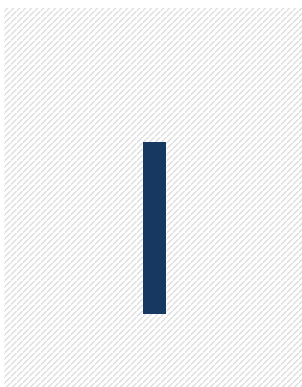
- afrapportering på pilotprojekt

Udarbejdet af
Dansk Center for Undervisningsmiljø
juli 2019

dansk
center for
undervisningsmiljø

viden til praksis

Introduktion

Skolens toiletforhold har stor betydning for elevernes trivsel, læring og sundhed. Tidligere undersøgelser viser at mange folkeskoleelever holder sig i løbet af en skoledag fordi de ikke har lyst eller mulighed for at bruge skolens toiletter. Hvis en elev holder sig en hel dag, kan det give en generel følelse af utilpashed og ubehag, samt symptomer som hovedpine, mavepine, forstoppelse og ufrivillig vandladning. Da det også oftest er ved toiletbesøg at eleverne får vasket hænder, øges risikoen for at sprede smitsomme sygdomme ved manglende toiletbesøg. Manglende toiletbesøg kan ligeledes betyde, at nogle elever ikke får nok vand eller bevidst undgår at spise i løbet af skoledagen for helt at undgå eller mimimere brugen af toiletterne. Alt dette påvirker ikke kun elevernes trivsel, men også deres læring, da det er svært at koncentrere sig en hel dag, hvis de ikke kommer på toilettet.

Toiletforholdene i skolen kan medvirke til, at eleverne får dårlige toiletvaner, som kan føre til f.eks. vandladningsproblemer. Masseeksperimentet fra 2017 påviste en sammenhæng mellem børnenes oplevelse af skolens toiletter og forekomsten af inkontinens. Undersøgelsen viser, at 25% af børnene holder sig, fordi de er utilfredse med skolens toiletter. Undersøgelsen viser tilmed, at der blandt de elever, som holder sig i løbet af en skoledag, for at undgå at benytte skoletolietterne, er en 50% procent øget forekomst af ufrivillig vandladning og forstoppelse (Masseeksperimentet 2017, resultatrapport).

Der er flere ting på spil, når eleverne beskriver, hvorfor de ikke har lyst til at gå på toilettet. År efter år viser resultaterne fra den nationale trivselsmåling fx at over halvdelen af eleverne på 4.-9. årgang, ikke oplever skolens toiletter som rene og pæne. Oplevelsen af manglende privatliv ved toiletbesøg er ligeledes blandt årsagerne til, at eleverne ikke har lyst til at bruge skolens toiletter.

For at sikre alle elevers trivsel og sundhed i skolen, er det vigtigt at et så basalt behov som toiletbesøg bliver prioriteret. Derfor er det vigtigt at undersøge og finde viden om, hvad forvaltning og skoler, herunder ledelse, lærere og pædagoger, kan gøre for at sikre, at skoleelever har lyst til at bruge skolens toiletter.

Aarhus Kommune har med udviklings- og innovationsprojektet *Fremtidens skoletolietter* valgt at sætte fokus på elevernes brug af skoletolietterne. Fra august 2017 til juni 2019 er der derfor gennemført et pilotprojekt på tre udvalgte folkeskoler i Aarhus Kommune; Sølystskolen, Skovvangskolen og Holme Skole. I projektet skulle nye materialer og teknologier afprøves og videreudvikles, med henblik på at kunne skabe indbydende, hygiejniske og driftssikre toiletforhold på grundskoler, til gavn for elever og lærere og til effektivisering af drift og rengøring. Formålet har været

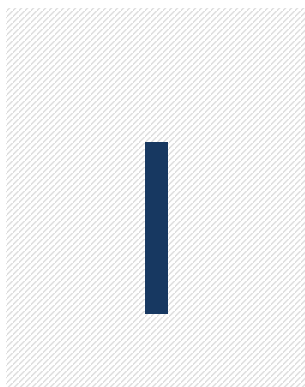
at få øget viden om, hvilke tiltag og indsatser der har størst effekt i forhold til at sikre, at alle elever i Aarhus Kommune har lyst at benytte skolernes toiletter.

03

I projektet er der afprøvet fire forskellige indsatser. DCUM har, i tæt samarbejde med de udvalgte skoler og Aarhus Kommune, afprøvet indsatserne omhandlende tematikkerne: *psykologiske forhold, elevansvar og organisering*. Aarhus Kommune har i samarbejde med eksterne aktører sideløbende gennemført indsatsen vedrørende etablering af nye toiletter. DCUM har evalueret denne indsats.

Denne rapport er udarbejdet på baggrund af DCUMs bidrag i pilotprojektet. Rapportens resultater skal ses i sammenhæng med- og som en del af den samlede indsats, der i sidste ende skal medvirke til, at Aarhus Kommune træffer de bedste valg i fremtidige indsatser og investeringer med henblik på at forbedre skoletoiletterne i Aarhus Kommune.

God læselyst

Indholdsfortegnelse

Introduktion.....	2
Indholdsfortegnelse	4
Hovedresultater	6
Anbefalinger.....	8
<i>Adfærd</i>	8
<i>Investering</i>	9
<i>Procesanbefalinger</i>	9
Kort om pilotprojektet.....	11
Indsats 1: Psykologiske forhold	13
<i>Indskoling, Sølystskolen</i>	13
<i>Mellemtrin, Holme Skole</i>	16
<i>Udskoling, Skovvangskolen</i>	19
<i>Virkning på tværs af årgange</i>	22
<i>Opsummering</i>	24
Indsats 2: Elevansvar	25
<i>Indskoling, Sølystskolen</i>	26
<i>Mellemtrin, Holme Skole</i>	29
<i>Udskoling, Skovvangskolen</i>	32
<i>Virkning på tværs af årgange</i>	35
<i>Opsummering</i>	37

Indsats 3: Organisering	38
<i>Indskoling, Holme Skole</i>	38
<i>Opsummering</i>	41
Indsats 4: Etablering af nye toiletter	42
<i>Indskoling, Sølystskolen</i>	42
<i>Mellemtrin, Skovvangskolen</i>	45
<i>Udskoling, Holme Skole</i>	48
<i>Virkning på tværs af årgange</i>	52
<i>Opsummering</i>	55
Undersøgelse blandt underviserne	56
<i>Udvalgte resultater</i>	56
Afsluttende opsummering	60
Indsatsbeskrivelser	62
<i>Indsats 1 – Psykologiske forhold</i>	62
<i>Indsats 2 - Elevansvar</i>	65
<i>Indsats 3 - Organisering</i>	68
Metodeappendiks	70
<i>Spørgeskemaundersøgelse</i>	71
<i>Fokusgruppeinterviews med elever</i>	72
Bilag	73
<i>Bilag 1 – Spørgeskema, elever</i>	73
<i>Bilag 2 – Spørgeskema, undervisere</i>	80
<i>Bilag 3 – Interviewguide – fokusgruppeinterview</i>	87

Hovedresultater

Indsatserne *psykologiske forhold*, *elevansvar* og *etablering af nye toiletter* har medvirket til, at færre elever holder sig i skolen. Resultaterne fra indsatsen *organisering* er ikke entydigt positive. Selvom flere elever svarer 'nej' til at de holder sig i skolen efter indsatsen, så er der samtidig en større andel af elever, der efter indsatsen svarer, at de for det meste holder sig i skolen.

I nedenstående tabel ses de fire indsatsers samlede effekt på andelen af elever som holder sig.

Tabeloversigt: Elevernes samlede procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO'. Baseline sammenlignet med afslutning. Fordelt på de enkelte indsatser.

	Psykologiske forhold		Elevansvar		Organisering		Nye toiletter	
	Baseline (n=147)	Afslutning (n=142)	Baseline (n=126)	Afslutning (130)	Baseline (n=43)	Afslutning (n=42)	Baseline (n=170)	Afslutning (n=158)
Ja, for det meste	24 %	16 %	34 %	22 %	7 %	10 %	22 %	15 %
Ja, nogle gange	41 %	51 %	44 %	44 %	33 %	24 %	37 %	32 %
Nej	35 %	32 %	22 %	34 %	60 %	67 %	41 %	53 %

På baggrund af analyserne i nærværende pilotprojekt bliver det tydeligt, at problemstillingerne, som eleverne oplever i forbindelse med at benytte skolens toiletter ikke er isoleret til én tematik. Det er oftest en blanding af flere faktorer. Alligevel er det forskel på, hvilke effekter hver enkelt af de fire indsatser har bidraget med. Hovedresultaterne for de 4 tematiske indsatser beskrives på følgende side. Uddybende analyser og resultatpræsentation for hver af de 4 tematiske indsatser findes i rapporten.

Psykologiske forhold

Efter indsatsen oplever færre elever psykologiske barrierer i forbindelse med toiletbesøg. Eksempelvis er en mindre andel af eleverne bange for at blive forstyrret når de skal på toilet. Tilmed ses der efter indsatsen en forbedring i, hvor rene eleverne oplever skolens toiletter. Endvidere har indsatsen medført, at færre elever holder sig i skolen.

Effekten er størst hos indskolingseleverne. Hos udskolingseleverne indikerer resultaterne derimod, at indsatsen ikke har haft en positiv effekt. Indsatsen omkring psykologiske forhold giver ikke pilotprojektets mest markante effekter. Det kan skyldes, at psykologiske forhold indeholder komplekse problemstillinger, som skal forandres over længere tid. Det anbefales derfor, at der på klasseniveau fortsat sættes fokus på at arbejde med barrierer og tabuer forbundet med toiletbesøg.

Elevansvar

Efter indsatsen fremhæver eleverne, at de er blevet mere opmærksomme på deres medansvar i forhold til toiletterne. De er blevet mere opmærksomme på, hvordan de efterlader toiletterne. Flere elever oplever tilmed, at skolens toiletter fremstår renene. Indsatsen har således vist positive effekter på både elevernes ansvarsfølelse og deres oplevelse af toiletterne. Endvidere har indsatsen medført, at færre elever holder sig i skolen.

Indsatsen har haft forskellige og varierende effekter i henholdsvis indskoling, mellemtrin og udskoling. På mellemtrinnet blev der ikke fundet en forbedring i andelen af elever som holder sig, men i stedet ses en forbedring i elevernes ansvarsfølelse, samt deres generelle oplevelse af toiletternes tilstand. De varierende resultater kan indikere, at en indsats omkring elevansvar ikke kan stå alene. Der er fortsat behov for udbedringer af presserende problematikker, såsom lugt- og lydgener, samt behov for en øget tryghed ved låsene på toilettdørene.

Organisering

Efter indsatsen har flere elever fået bedre toiletvaner. En større andel af eleverne skyller ud, vasker hænder med sæbe, samt tørrer deres hænder efterfølgende. Der er ligeledes en større andel af elever, som gør toilettet rent efter sig. Dog medførte indsatsen ikke, at færre elever holder sig i skolen.

Resultaterne indikerer således, at en indsats med fokus på organisering kan bidrage til en bedre toiletkultur. Imidlertid tyder det også på, at indsatsen ikke kan stå alene, i arbejdet for at sikre at alle elever har lyst til at bruge skolens toiletter.

Etablering af nye toiletter

Efter etableringen af nye toiletter ses meget positive resultater. En større andel af elever oplever at toiletterne er rene. Derudover er der også på tværs af alle årgange en forbedring af lugtgenerne. Endvidere har indsatsen medført, at færre elever holder sig i skolen.

Der ses en variation i forhold til, hvor henholdsvis indskolings-, mellemtrins-, og udskolingselever oplever de største effekter. I indskoling er eleverne blevet meget bevidste om hvordan de efterlader toiletterne, på mellemtrinnet er elevernes oplevelse af privatliv blevet bedre og i udskoling oplever færre elever lydgener.

Anbefalinger

På baggrund af resultaterne fra pilotprojektet samt tidligere indsatser og nationale forskningsresultater er de samlede anbefalinger nævnt herunder i en ikke prioriteret rækkefølge. Anbefalingerne er grupperet i henholdsvis *adfærd*, *investering* og *procesanbefalinger*.

Adfærd

- Viden om god hygiejne og indsigt i, hvorfor det er vigtigt at gå på toilet når man trænger, kan medvirke til at skabe et fundament for adfærdsændring.
- Toiletpatruljer i klasserne giver et øget fokus på toiletternes tilstand, og kan overordnet øge elevernes tilfredshed med skolens toiletter og deres rengøringsniveau.
- Klasseopdelte toiletforhold kan være medvirke til at skabe ejerfølelser over toiletet, samt bidrage til øget ansvarsbevidsthed og øge elevernes lyst til at bruge skoletoiletterne.
- Udformningen af toiletreger på klassen kan bidrage til en fælles forståelse for, hvordan man opfører sig på toiletter samt hvordan man behandler hinanden i forbindelse med toiletbesøg. Dette kan øge elevernes tryghed og lyst til at bruge toiletterne.
- Tal med eleverne omkring de barrierer, der kan være forbundet med at gå på toilet i skolen, herunder frygten for at det lugter eller er lyd, at være nervøs for at gå glip af noget med vennerne eller at være bange for at blive forstyrret af andre. Barrierer i forbindelse med toiletbesøg er opbygget over tid, og tager tilsvarende tid at ændre. Det er derfor vigtigt at arbejde med psykologiske barrierer og tabuer over længere tid.
- Arbejd med nudging-elementer på toiletterne. Klistermærker eller plakater som henviser til god hygiejne og god adfærd på toilettet kan bidrage til en positiv toiletkultur, hvor eleverne får bedre vaner i forbindelse med toiletbesøg.
- Arbejd med barrierer og tabuer forbundet med toiletbesøg allerede i indskolingen og på mellemtrinnet. Resultaterne indikerer, at den mest mærkbare effekt opnås hos de yngste elever.
- Lad eleverne møde de rengøringsansvarlige. Et sådant møde kan medvirke til at give eleverne indblik i hvilke problematikker rengøringspersonalet oplever, samt et indblik i hvordan de kan hjælpe hinanden.

Investering

- Lyd har en stor betydning og kan med fordel tænkes ind på forskellig vis. F.eks. i form af højtalere, lydisolerede døre eller lyd-dæmpende lofter. Det giver eleverne en oplevelse af tryghed og en følelse af ro og privathed ved toiletbesøg.
- Særlige bygnings-elementer på skolens toiletter kan give eleverne en oplevelse af, at det er ulækkert eller beskidt. F.eks. kan gulve med cementfuger, som bl.a. kan skabe lugtgener, udskiftes til fugefrie gulve.
- Markering af hvorvidt toilettet er optaget eller ledigt kan gøre at elevernes frygt for at blive forstyrret ved toiletbesøg mindre.
- Dørlåsene til toiletterne udskiftes så de virker efter hensigten. Hos de yngste elever i indskoling anbefales dørkrog, skydelås eller slå-om-låse, så de ikke er bange for at de kan gå i baglås.
- Antallet af elever pr. toilet skal være tilstrækkeligt. DCUM og Sundhedsstyrelsen anbefaler 10 elever pr. toilet i indskoling og 15 elever pr. toilet til mellemtrin og udskoling.
- Rengøringsfrekvensen skal være tilstrækkelig i forhold til antallet af elever pr. toilet samt belastningen over dagen
- Lyset skal kunne tændes og slukkes indefra toilettet og ikke udefra forrummet. Hvis stik-kontakten sidder udenfor toilettet, oplever eleverne, at der bliver leget med lyset, når de er på toilet.
- Toilet-papir skal kunne nås uden af eleverne skal rejse sig fra toilettet, samtidig skal øvrige elementer på toilettet, så som toilet-papirholder, skraldespand osv., være intakte og placeret korrekt i forhold til eleverne.

Procesanbefalinger

Elevinvolvering

I fokus-gruppeinterviewet pointerede eleverne, at projektet i sin helhed gjorde at de i højere grad følte sig hørt og inddraget. Eleverne kan derfor med fordel inddrages i at belyse, hvilke forhold omkring toiletterne, som de ønsker ændret. Generelt var det oplevelsen at eleverne, når de blev spurgt i fokus-gruppeinterviewet, havde beskedne ønsker og behov. Eleverne ønskede f.eks.; et nyt toiletbræt, at toiletterne ikke lugter, låse som de er trygge ved og bedre lydisolering, så man ikke kan høre hinanden. Ved at spørge eleverne og inddrage dem i et forløbet, sikres det at indsatsen rammer elevernes behov.

Engagement

Det er vigtigt at få skabt engagement omkring projektet hos både ledelsen og personalet på de deltagende skoler. Som deltagende aktører skal de sikre, at implementeringen af indsatserne bliver foretaget på den ønskede måde. Ledelse og personale spiller en afgørende rolle i forhold til, hvordan eleverne tager imod det. Det er derfor betydningsfuldt at sikre en grundig overlevering af opgaven, samt ligeledes sikre at både ledelse og personale forstår vigtigheden i at arbejde med toiletforholdene, så projektet bliver gennemført med det ønskede sigte. Afholdelse af et informationsmøde med personale og ledelse forud for indsatsen er derfor centralt. Til mødet skal det være muligt, at stille uddybende spørgsmål, med henblik på at styrke processerne yderligere og sikre optimale forhold omkring lignende projekter.

Helskoleindsats

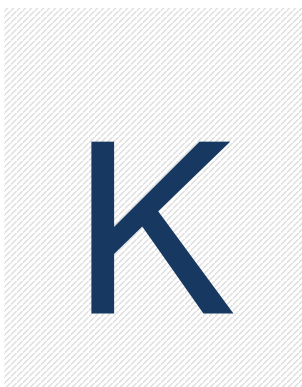
Når der arbejdes med adfærdsbaserede indsatser, anbefales det at gennemføre det som helskoleindsats. Det skyldes at eleverne ofte anvender skolens toiletter på tværs af årgangene. Under forløbet fremhævede eleverne, at alle på skolen bør gennemgå indsatserne. Det skyldes at årgangene ofte deles om toiletterne. Såfremt de andre årgange ikke ligeledes ændrer adfærd, vanskeliggøre det de synlige effekter på toiletterne. Således vil effekten sandsynligvis øges, såfremt alle årgange deltager i projektet.

Fælles retningslinjer

Der kan med fordel laves fælles retningslinjer for elevernes toiletbesøg og den daglige drift af toiletterne. Fælles retningslinjer kan være med til at øge fokus på problemstillingen. Det kan ligeledes være med til at sikre en gennemsigthed i forhold til at der forventes af såvel undervisere som ledelse og servicepersonale.

Bredspekteret fokus

De problemstillinger som eleverne oplever i forbindelse med at benytte skolens toiletter er oftest en blanding af flere faktorer. Derfor forslås et bredspekteret fokus på forskellige faktorer, fremfor for fokus på enkelte temaer. Resultaterne i dette pilotprojekt peger derfor i retningen ad, at en løsningsmodel består i en kombination mellem adfærdsbetonede tiltag, gennemførelse af ændringer og eventuel renovering af skolens toiletter.

Kort om pilotprojektet

Pilotprojektet

Omdrejningspunktet for pilotprojektet var udviklingen og afprøvning af fire tematiske indsatser på udvalgte årgange på tre folkeskoler i Aarhus Kommune; Sølystskolen, Skovvangskolen og Holme Skole. De fire tematiske indsatser som blev afprøvet var: *psykologiske forhold*, *elevansvar*, *organisering* og *etableringen af nye toiletter*. Formålet har været at få øget viden om, hvilke tiltag og indsatser der har størst effekt i forhold til at sikre, at alle elever i Aarhus Kommune har lyst at benytte skolernes toiletter.

	Nye toiletter	Psykologiske forhold	Elevansvar	Organisering
Sølystskolen	0.klasse 2-3 toiletter	2.klasse	3.klasse	
Skovvangskolen	6.årgang 8 toiletter (kønsopdelt)	7.klasse	8.klasse	
Holme Skole	8.klasse 4 toiletter (kønsopdelt)	4.klasse	5.klasse	2.klasse 2 toiletter

De 4 tematiske indsatser

Herunder præsenteres kort indholdet i de 4 tematiske indsatser, der er afprøvet i pilotprojektet. DCUM udviklede materialet til indsatserne vedrørende *psykologiske forhold*, *elevansvar* og *organisering*. Aarhus Kommune varetog indsatsen *etablering af nye toiletter*. DCUM har analyseret effekten af alle 4 indsatser. Uddybende information omkring indsatserne; *psykologiske forhold*, *medansvar* og *organisering* findes i afsnittet; *indsatsbeskrivelser*

- Indsats 1 - psykologiske forhold
 - Et undervisningsforløb der gennemføres over 5 lektioner. Formålet med undervisningsmaterialet er at starte en dialog omkring nogle af de barrierer og tabuer, der kan være forbundet med at gå på toilet på skolen

- **Indsats 2 - elevansvar**
 - Et undervisningsforløb der gennemføres over 5 lektioner. Formålet med undervisningsforløbet er at øge elevernes bevidsthed om tilstanden af toiletterne og deres ansvarsfølelse over for toiletternes tilstand, samt at gøre eleverne opmærksomme på, hvilke kædereaktioner der kan opstå, hvis man f.eks. ikke samler sit papir op, ikke skyller ud eller lignende.
- **Indsats 3 - Organisering**
 - Indsatsen består af to dele; klasseopdelte toiletter, samt opsætning af vejledende nudging-elementer på toiletterne. Formålet med denne indsats er at understøtte gode hygiejnerutiner, så det både er nemt og sjovt at gøre det hygiejnisk rigtige
- **Indsats 4 - etablering af nye toiletter**
 - Indsatsen består af etablering af nye moderne toiletter på skolerne. Denne indsats varetages af Aarhus Kommune. De involverede årgange har ikke gennemført et undervisningsforløb, men blot gennemført en spørgeskemaundersøgelse før og efter etableringen af toiletterne.

Hvordan undersøges effekten?

For at evaluere hvilken tematisk indsats, der har størst effekt, blev eleverne på de deltagende årgange bedt om at svare på et spørgeskema (*bilag 1*). Spørgeskemaerne blev udsendt før indsatsene gik i gang, for at indsamle *baseline*-informationer omkring elevernes generelle oplevelse af toiletforholdene. Samme spørgeskema blev det udsendt ved afslutningen af pilotprojektet, for at undersøge om elevernes oplevelse havde ændret sig.

Underviserne, der var tilknyttet de involverede klasser, blev ligeledes bedt om at besvare et spørgeskema (*bilag 2*) både før og efter indsatsen. Spørgeskemaerne havde til formål at afdække, hvorvidt underviserne oplevede, at der skete en forandring i forbindelse med projektet. Disse resultater ses i afsnittet; *undersøgelse blandt undervisere*.

Som supplement til spørgeskemaundersøgelsen blev der ligeledes gennemført fokusgruppeinterviews med eleverne (*bilag 3*). Formålet var bl.a. at få viden og forståelse for nuancerne i elevernes oplevelse af toiletterne og få deres perspektiv på, hvorfor indsatserne virker eller ikke virker. Ligeledes skulle det give en indsigt i, hvilke andre kontekstuelle faktorer, der har kunne påvirke indsatserne. Grundet forsinkelser i byggeriet af de nye toiletter, kunne der ikke gennemføres fokusgruppeinterviews med eleverne, der havde gennemført indsatsen; *etablering af nye toiletter*.

Yderligere information om rapportens metodiske grundlag beskrives uddybende i afsnittet; *metodeappendiks*

Sådan læses figurerne

Figurerne i nærværende rapport indeholder to søjler. Den øverste søjle viser elevernes besvarelser efter indsatsen. Den nederste viser elevernes besvarelser forud for indsatsen. Tegnet (n=) viser antallet af elever, som har svaret.

P

Indsats 1: Psykologiske forhold

I det følgende præsenteres udvalgte resultater fra *indsats 1 – psykologiske forhold*. Indsatsen har været afprøvet og evalueret på følgende skoler og årgange:

- 2. årgang, Sølystskolen
- 4. årgang, Holme Skole
- 7. årgang, Skovvangskolen

Opmærksomhedspunkter til indsatsen

- 4. årgang, Holme Skole
 - Elevrådet på Holme Skole har sideløbende med den igangsatte indsats gennemført nudging-tiltag på toiletterne. Dette kan i større eller mindre omfang have påvirket resultaterne fra Holme Skole.
 - På Holme Skole blev der ikke afholdt introduktionsmøde med de involverede undervisere forud for indsatsen. Disse møder havde til formål at præsentere forløbet, herunder; baggrund, indhold, relevans og formål.

Indskoling, Sølystskolen

Indsatsen vedrørende psykologiske forhold på Sølystskolens 2. årgang havde positiv effekt på elevernes oplevelse af og lyst til at bruge skolens toiletter. I spørgeskemaundersøgelsen er indsatsens effekt tydeligst at identificere på spørgsmålene vedr. psykologiske forhold. Andelen af elever som er påvirket af f.eks. frygten for at blive forstyrret når de er på toilet er faldet. Tilmed ses et fald i andelen af elever, som for det meste holder sig, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter. På de parametre, hvor der i spørgeskemaundersøgelsen ses forbedringer, er det dog hovedsageligt lykkedes at flytte elever fra den værste kategori, men ikke fjernet deres frygt og manglende lyst til at bruge toiletterne.

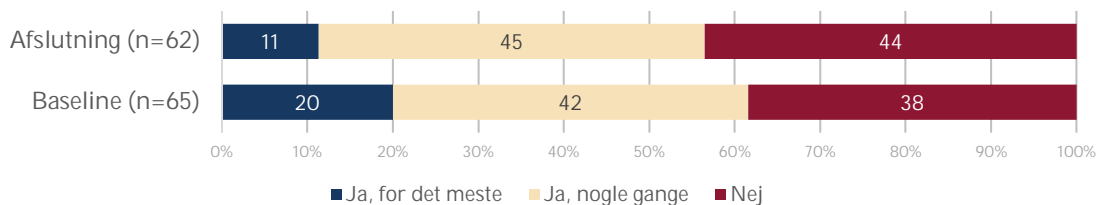
Derudover kan det nævnes, at eleverne oplever andre problematikker såsom; beskidte og misvedligeholdte toiletter, problemer med låse og at der er lyd på toiletterne. Elevernes oplevelse af disse problemer er ikke blevet mindre ved at arbejde med indsatsen vedrørende psykologiske forhold. I det følgende præsenteres de vigtigste resultater fra spørgeskemaundersøgelsen. Disse suppleres med udvalgte pointer fokusgruppeinterviewet med eleverne. Følgende resultater vil blive gennemgået;

- 1.1. Holder sig i skolen
- 1.2. At blive forstyrret på toilettet
- 1.3. At gå glip af noget når man er på toilet
- 1.4. Låsen på skolens toiletter
- 1.5. Hvad påvirker ellers lysten til at bruge skolens toiletter?

1.1. Holder sig i skolen

I nedenstående figur 1.1 ses besvarelsen af spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO'. Dette spørgsmål er valgt, fordi det anses som værende særligt problematisk, hvis eleverne holder sig i løbet af skoledagen, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter. Dermed er spørgsmålet også med til at indikere, hvorvidt indsatsen har resulteret i, at færre børn holder sig i skolen.

Figur 1.1. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO'. Baseline sammenlignet med afslutning.

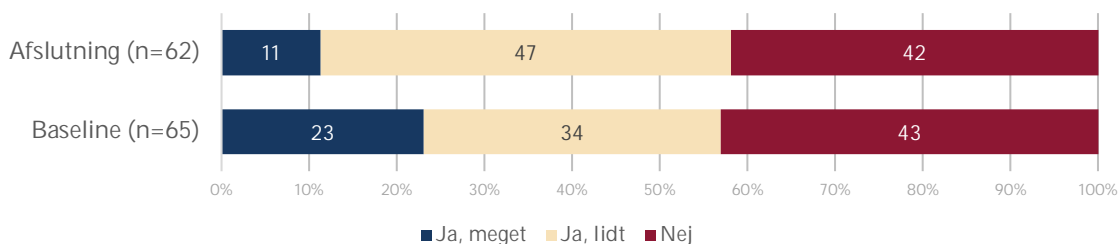
Af figuren fremgår det, at 20% af eleverne ved baselineundersøgelsen svarede, at de for det meste holder sig. Ved projektafslutning var det faldet til 11%. Således er andelen af elever som for det meste holder sig, næsten halveret efter indsatsen. Tilmed er andelen af elever, som svarede nej til spørgsmålet steget med 6%. Således er der efter indsatsen færre elever som holder sig.

Gennem en krydsanalyse er det muligt at belyse, hvorvidt eleverne der holder sig på skolen, også holder sig andre steder end i skolen. Dette gøres for at belyse, hvorvidt problematikken kan isoleres til skolens toiletter eller om det er en mere generel problematik for eleverne. De 11% som ved afslutning angiver at de for det meste holder sig i skolen, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter, svarer til 7 elever. Ud af disse 7 elever angiver 5 elever, svarende til 72%, 'nej' på spørgsmålet 'Holder du dig andre steder ind i skolen, fordi du ikke har lyst til at bruge toilettet? F.eks. hjemme eller hos en ven eller veninde'. Således bliver det tydeligt, at hovedparten af de elever som holder sig i skoletiden, ikke oplever samme problem udenfor skoletiden. Derfor kan problematikken knyttes til skolens toiletter.

1.2. At blive forstyrret på toilettet

Figur 1.2. viser elevernes svar på spørgsmålet 'Er du nervøs for at blive forstyrret, når du er på toilet?'. Før indsatsen svarede 23%, at de var meget nervøs for at blive forstyrret. Efter indsatsen er dette faldet til 11%. Dvs. at andelen af eleverne som svarer i den mest negative kategori er halveret. Andelen af elever som slet ikke er nervøse for at blive forstyrret er dog kun faldet med end 1% (svarende til to elever). På baggrund af det indsamlede data, tyder det på, at indsatsen har haft en effekt på elevernes frygt for at blive forstyrret, når de er på toilettet.

Figur 1.2. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er du nervøs for at blive forstyrret, når du er på toilet?'. Baseline sammenlignet med afslutning.

Spørgeskemaundersøgelsen viste ligeledes et fald i andelen af elever, som angiver, at de forstyrrer andre, når de er på toilettet. Ved baseline svarede 3% at de tit forstyrrede andre og 12 % at de nogle gange forstyrrede andre, når de er på toilettet. Ved afslutningen angav kun 6% at de nogle gange forstyrrede andre. I fokusgruppeinterviewet fortalte eleverne at de nu tænker mere over ikke at forstyrre andre og at de undskylder, hvis de kommer til at hive i døren.

Når eleverne i fokusgruppeinterviewet skulle fortælle, hvad der havde betydning for, om man havde lyst til at bruge skolens toiletter, så fremhævede de i høj grad hvor vigtigt det er at kunne få fred når man er på toilet. De oplevede at det, på baggrund af forløbet, var blevet bedre:

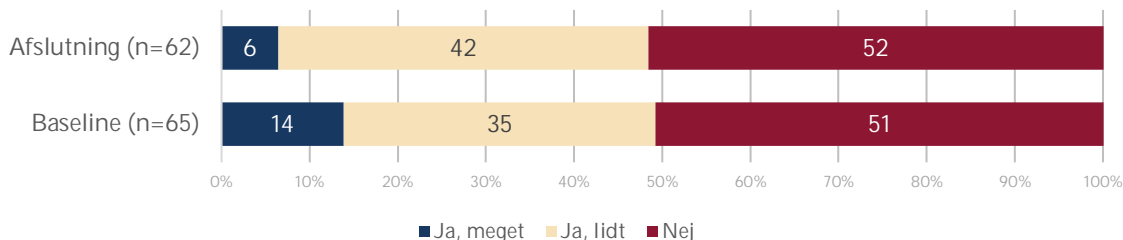
"Før var der flere det hev i håndtaget og råbte "hvornår er I færdige" og "kom nu kom nu". Det var jeg rigtig træt af, men det er bedre nu"

(Elev, 2. årgang, Sølystskolen)

1.3. At gå glip af noget når man er på toilet

Spørgeskemaundersøgelsen viser også, at der er færre elever som angiver at de er meget nervøse for at gå glip af noget med sine venner, når de går på toilet. Andelen som er meget nervøs for at gå glip af noget er halveret, fra 14% ved baseline til 6% ved afslutning. Andelen af elever som slet ikke er nervøs for at gå glip af noget er dog uændret. Dvs. at indsatsen kun har rykket elever væk fra den værste kategori, men ikke fjernet den mulige barriere for flere elever.

Figur 1.3. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er du nervøs for at gå glip af noget med dine venner, når du går på toilet? f.eks. at ryge ud af en leg eller aktivitet i timen'. Baseline sammenlignet med afslutning.

I fokusgruppeinterviewet fortalte eleverne, at de havde lavet en toiletreger for at imødekomme dette problem:

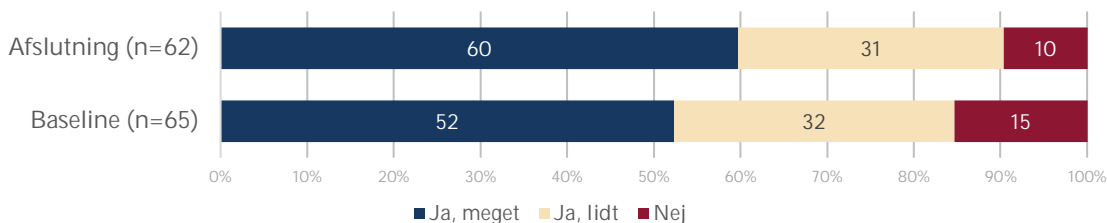
"Vi aftale på timen at man skal sige det højt hvis man går på toilet i en leg og så skal de andre vente. Man skal bare sige 'vent lidt, jeg kommer lige om lidt'. Det er nemmere at sige det, efter vi har snakket om det"

(Elev, 2. årgang, Sølystskolen)

1.4. Låsen på skolens toiletter

I fokusgruppeinterviewene fortalte eleverne, hvad der var vigtige for dem i forbindelse med toiletbesøg. De fortalte at låsene på skolens toiletter, havde stor betydning for deres lyst til at bruge dem. På toiletterne er der 'slå-om-låse', som ifølge eleverne er nemme at åbne udefra. Enkelte elever fortalte at de hellere ville bruge 0.klassernes toilet, fordi låsen der er mere sikker. Andre elever var bange for, at låsen på 0.årgang kunne gå i baglås. Frygten for at låsen, af den ene eller anden årsag, ikke virker, fyldte meget hos eleverne. I figur 1.4. ses alligevel en lille forbedring i andelen af elever som er utrygge ved toiletternes låse. Andelen af elever som har svaret nej til spørgsmålet 'Er du tryk ved at låsen virker?' er faldet fra 15% ved baseline til 10% ved afslutning. Dette kan muligvis hænge sammen med, at eleverne i forbindelse med projektet er begyndt at have en toiletmakker med sig, når de går på toilet.

Figur 1.4. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er du tryk ved at låsen virker?'. Baseline sammenlignet med afslutning.

1.5. Hvad påvirker ellers lysten til at bruge skolens toiletter?

I fokusgruppeinterviewet spurgte vi eleverne om, hvad der ellers skulle til for, at de ville bruge skolens toiletter. Her fremhævede eleverne, at de oplevede deres toilet som beskidt og at det ikke er rart at være derinde:

"Det er pga. lugt, tis og at der står fuck osv. på døren. Og så er det træls at håndvasken sprøjter ud over det hele... og så er det papir i håndvasken og sådan noget som det er ulækkert"

(Elev, 2. årgang, Sølystskolen)

Foruden frygten for at blive forstyrret når man er på toilet og andre psykologiske barrierer og tabuer forbundet med toiletbesøg, så betyder noget så konkret som oplevelsen af toiletrummet ligeledes meget for elevernes lyst til at bruge toiletterne. Det er vigtigt at det er rent, at det fungerer som det skal og at det er et indbydende rum at komme ind i.

Mellemtrin, Holme Skole

Indsatsen vedrørende psykologiske forhold på 4. årgang på Holme Skole viste positive resultater. Efter indsatsen er der færre elever, som generelt befinder sig i de mest negative svarkategorier. Efter indsatsen er der et fald i andelen af elever, som for det meste holder sig, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter. Ligeledes er andelen af elever som slet ikke holder sig i skolen også faldet.

Indsatsens effekter er tydeligst at identificere på spørgsmålene vedr. psykologiske forhold. På de parametre hvor der i spørgeskemaundersøgelsen ses forbedringer, er det dog hovedsageligt lykkes at flytte elever fra den mest negative svarkategori, men det har ikke fjernet deres frygt og manglende lyst til at bruge toiletterne. Eleverne oplevelse af, hvor rent det er på toilettet, og hvor beskidt vægge og gulv er blevet forbedret efter indsatsen.

I det følgende præsenteres de vigtigste resultater fra spørgeskemaundersøgelsen. Disse suppleres med udvalgte pointer fra fokusgruppeinterviewet med eleverne. Følgende resultater vil blive gennemgået;

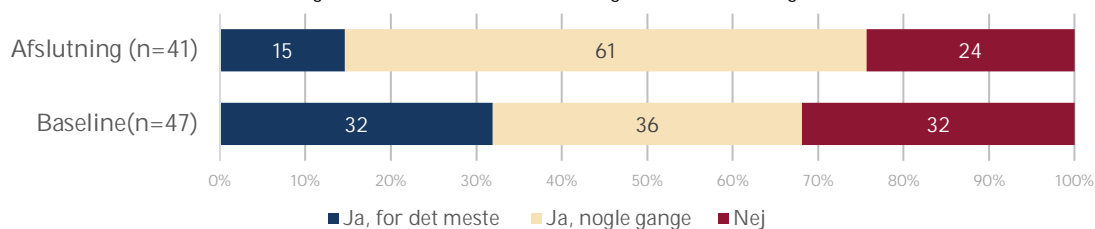
- 1.6. Holder sig i skolen
- 1.7. At blive forstyrret på toilettet
- 1.8. Låsen på skolens toiletter
- 1.9. At gå glip af noget når man er på toilet
- 1.10. Oplevelsen af rene toiletter

1.6. Holder sig i skolen

I figur 1.6. ses besvarelsen på spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO'. Andelen af elever som for det meste holder sig i skolen, er halveret. Før var det 32% som for det meste holdt sig fordi de ikke havde lyst til at bruge skolens toiletter. Ved projektafslutning er det faldet til 15%. Andelen af elever som anvender den mest positive svarkategori, dvs. svarer 'nej' til spørgsmålet om det holder sig, er dog faldet ved projektafslutning. Ved baselineundersøgelsen var det 32% som svarede nej, og ved

afslutning er det kun 24%. Det betyder at sammenlignet med baseline er der ved afslutning en større andel af elever, som i et eller andet omfang holder sig, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter. Resultatet på dette spørgsmål er derfor ikke entydigt positive. Alligevel må de elever som for det meste holder sig antages at være dem som er mest udsatte ift. deres trivsel og velbefindende. Det er derfor positivt at der er færre børn som befinder sig i denne gruppe.

Figur 1.6. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO'. Baseline sammenlignet med afslutning.

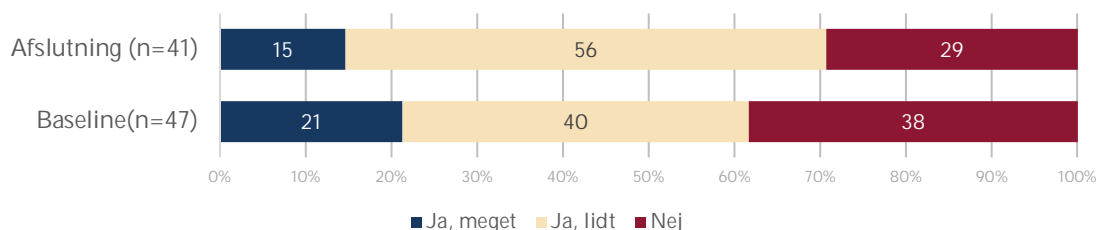

Gennem en krydsanalyse er det muligt at belyse, hvorvidt eleverne der holder sig på skolen, også holder sig andre steder end i skolen. Dette gøres for at belyse, hvorvidt problematikken kan isoleres til skolens toiletter eller om det er en mere generel problematik for eleverne. De 15 % som ved afslutning angiver at de for det meste holder sig i skolen, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter, svarer til 6 elever. Ud af disse 6 elever svarer 4 (svarende til 60%) nej på spørgsmålet 'Holder du dig andre steder ind i skolen, fordi du ikke har lyst til at bruge toiletlet? F.eks. hjemme eller hos en ven eller veninde'. Således bliver det tydeligt, at hovedparten af de elever som holder sig i skoletiden, ikke oplever samme problem udenfor skoletiden. Derfor kan problematikken knyttes til skolens toiletter.

1.7. At blive forstyrret på toiletet

Figur 1.7. viser elevernes svar på spørgsmålet 'Er du nervøs for at blive forstyrret, når du er på toilet?'. Før indsatsen svarede 21%, at de var meget nervøse for at blive forstyrret. Efter indsatsen er dette faldet til 15%. Andelen af elever som ikke er nervøse for at blive forstyrret er ligeledes blevet mindre. Før svarede 38% at de ikke var bange for at blive forstyrret, hvorimod det ved afslutning er faldet til 29%. Indsatsen har mindsket andelen af elever som er befinder sig i den mest negative kategori, og ligeledes er der en mindre andel af elever som slet ikke oplever det som et problem.

Figur 1.7. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er du nervøs for at blive forstyrret, når du er på toilet?'. Baseline sammenlignet med afslutning.

I fokusgruppeinterviewet pointerede eleverne på 4. årgang, at de oplevede det som forstyrrende, at man kan kigge indunder toiledøren og i nogle tilfælde vinduerne. Eleverne sagde derfor at det ville være bedre, såfremt toiletterne var helt tillukkede. Eleverne oplevede det ligeledes som meget forstyrrende at de åbne toiletter resulterede i, at det var meget lyd.

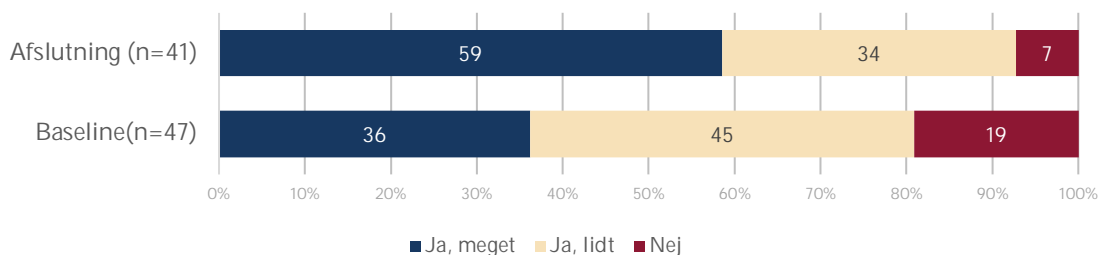
"Der er meget lyd på toiletterne. Det er mega irriterende. Folk kan finde på at grine helt vildt når man er på toiletet "

(Elev, 4. årgang, Holme Skole)

1.8. Låsen på skolens toiletter

I spørgeskemaundersøgelsen ses ligeledes en forbedring i elevernes oplevelse af toiletternes låse. I figur 1.8. kan man se, at der før indsatsen var 19% som svarede 'nej' til spørgsmålet om de var trygge ved låsen. Ved afslutning var det faldet til 7%. Der er ligeledes en stigning i andelen af elever som er meget trygge ved låsen.

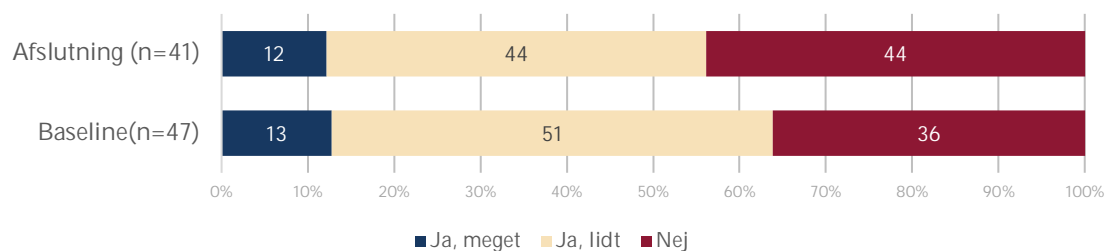
Figur 1.8. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er du tryk ved at låsen virker?'. Baseline sammenlignet med afslutning.

1.9. At gå glip af noget når man er på toilet

Spørgeskemaundersøgelsen viste, at andelen af elever som svarede 'nej' på spørgsmålet, hvorvidt de var nervøse for at gå glip af noget med sine venner, er steget. Ved baseline svarede 36% 'nej', mens det ved afslutning er steget til 44%. Det betyder at der er færre elever, som efter indsatsen er bange for at gå glip af noget med deres venner, når de går på toiletet. Andelen af elever som er meget nervøse for at gå glip af noget med sine venner, er dog ikke faldet med mere end 1%.

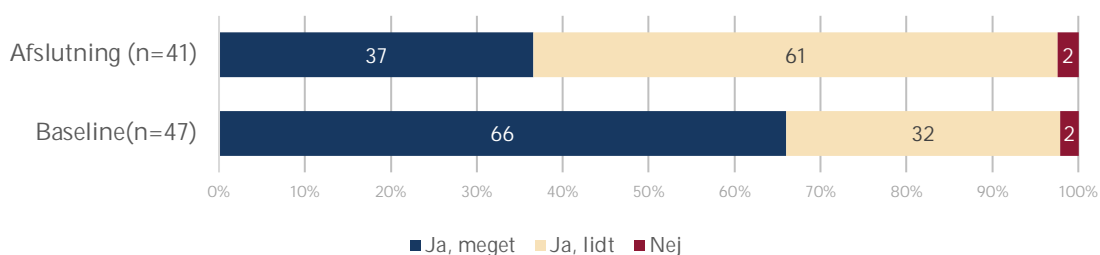
Figur 1.9. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er du nervøs for at gå glip af noget med dine venner, når du går på toilet? f.eks. at ryge ud af en leg eller aktivitet i timen'. Baseline sammenlignet med afslutning.

1.10. Oplevelsen af rene toiletter

Eleverne er tilsvarende blevet mere positive i deres oplevelse af hvor rene toiletterne opleves. I figur 1.10 ses elevernes besvarelse på spørgsmålet 'Er det beskidt på gulvet eller væggene på toiletterne?'. Andelen af elever, som synes det er meget beskidt er blevet halveret efter indsatsen. Før svarede 66% at de synes det var meget beskidt, hvorimod det ved afslutning var det faldet til 37%. Indsatsen vedrørende psykologiske forhold kan derfor have haft en positiv indvirkning på elevernes generelle oplevelse af toiletforholdene.

Figur 1.10. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er der beskidt på gulvet eller væggene på toiletterne? F.eks. vand, tis eller papir'. Baseline sammenlignet med afslutning.

I fokusgruppeinterviewet giver eleverne udtryk for, at det har været godt at tale om toiletproblematikkerne på klassen og at de oplever at toiletterne er blevet mere rene. Dog er de stadig plaget af lugtgener.

"Det har været godt at tale om toiletter med klassen for nu sker det ikke ligeså tit at der er tis over det hele"

*"Jeg vil ønske at vi fik nogle luftfriskere på toilettet"
(Elev, 4. årgang, Holme Skole)*

Hvad påvirker ellers lysten til at bruge skolens toiletter?

I fokusgruppeinterviewet blev eleverne spurgt, hvad der ellers skulle til for, at de ville bruge skolens toiletter. Her fremhævede eleverne, at de oplevede afstanden til toiletterne som et problem.

*"Det er irriterende at toiletterne ligger så langt væk fra klasserne. Vi får hele tiden at vide at vi skal skynde os, men det kan være svært at skynde sig så meget, når de ligger så langt væk.
(Elev, 4. årgang, Holme Skole)*

Udskoling, Skovvangskolen

Effekten af indsatsen på Skovvangskolens 7.årgang var af mere usikker karakter. Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen tegner et billede af, at indsatsen ikke har forbedret elevernes oplevelse af toiletforholdene.

Der ses ingen forbedring på elevernes oplevelse af psykologiske forhold og ej heller på andelen af elever som holder sig. Derimod indikerer spørgeskemaundersøgelsens resultater, at elevernes oplevelse er forværret en smule på næsten samtlige parametre. Efter indsatsen er der bl.a. en større andel af elever, som for det meste og nogle gange holder sig fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter. Det formodes, at elevernes toiletter ikke er blevet værre fra baselineundersøgelsen og til afslutningen. Derimod kan en utilsigtet konsekvens af forløbet på 7.årgang være, at eleverne igennem forløbet har talt mere om toiletforholdene og øget deres fokus på de negative aspekter. I fokusgruppeinterviewet var eleverne positive overfor forløbet og de temaer de havde arbejdet med. De kunne både se relevansen og brugbarheden ved forløbet. Eleverne gav også udtryk for, at de satte pris på at blive hørt i forhold til toiletternes tilstand. De følte at det indikerede at problematikken blev taget mere seriøst. Således kan en utilsigtet konsekvens af indsatsen have været, at det øgede fokus på toiletterne i højere grad har fået eleverne til at tage stilling til toiletterne, hvilket kan være en mulig årsag til det stigende antal negative besvarelser, da eleverne er blevet mere opmærksomme på, hvad de ikke er tilfredse med ved toiletforholdene.

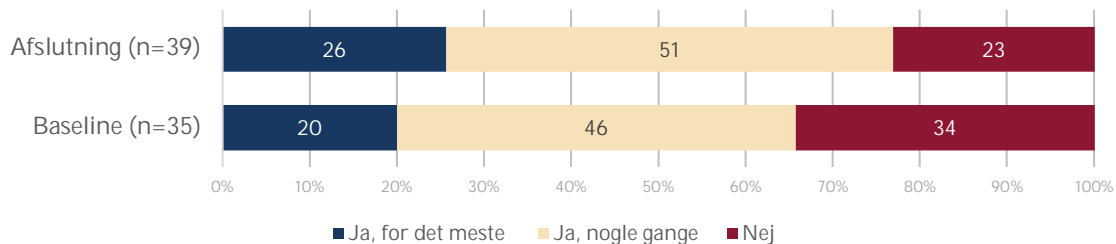
I det følgende præsenteres de vigtigste resultater fra spørgeskemaundersøgelsen. Disse suppleres med udvalgte pointer fra fokusgruppeinterviewet. Følgende resultater vil blive gennemgået;

- 1.11. Holder sig i skolen
- 1.12. At gå glip af noget når man er på toilet
- 1.13. At blive forstyrret på toilettet
- 1.14. Låsen på skolens toiletter
- 1.15. Lydt på toilettet

1.11. Holder sig i skolen

Af figur 1.11. fremgår elevernes besvarelse på spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO'. Andelen af elever som for det meste holder sig i skolen, er steget. Før var det 20%, mens det ved projektafslutning er steget til 26%. Tilmed er andelen af elever som svarede 'nej' til spørgsmålet også faldet ved projektafslutning. Ved baselineundersøgelsen var det 34% som svarede 'nej', og ved afslutning er det kun 23%. Resultaterne på dette spørgsmål er derfor ikke positive.

Figur 1.11. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO'. Baseline sammenlignet med afslutning.

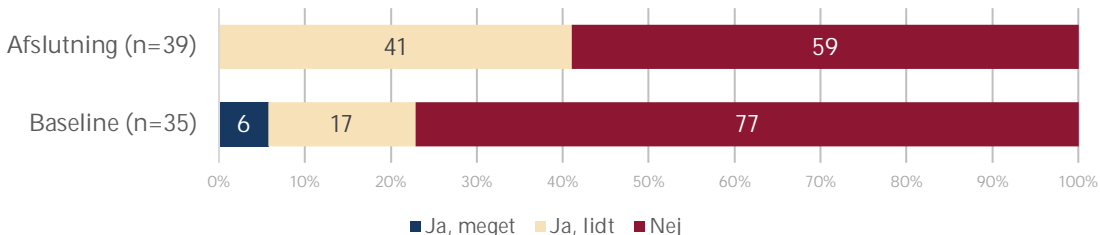

Gennem en krydsanalyse er det muligt at belyse, hvorvidt eleverne der holder sig på skolen, også holder sig andre steder end i skolen. Dette gøres for at belyse, hvorvidt problematikken kan isoleres til skolens toiletter eller om det er en mere generel problematik for eleverne. De 26 % som ved afslutning angiver at de for det meste holder sig i skolen, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter, svarer til 10 elever. Ud af disse 10 elever angiver én elev *Ja, for det meste* på spørgsmålet 'Holder du dig andre steder ind i skolen, fordi du ikke har lyst til at bruge toiletlet? F.eks. hjemme eller hos en ven eller veninde'. De resterende 9 (dvs. 90%) svarer at de nogle gange holder sig andre steder. En stor del af eleverne angiver altså, at de nogle gange også holder sig andre steder end i skolen. Det tyder derfor på, at problematikken kan være et generelt problem for flere elever på denne årgang.

1.12. At gå glip af noget når man er på toilet

Figur 1.12 viser elevernes besvarelse på spørgsmålet 'Er du nervøs for at gå glip af noget med dine venner, når du går på toilet?'. Ved baselineundersøgelsen svarede 6% at de var meget bange for at gå glip af noget, mens der ved afslutning er ingen som svarer 'ja, meget'. Derimod var det hele 77% som ved baseline ikke var nervøse for at gå glip af noget med deres venner. Ved projektafslutning var det faldet til 59%.

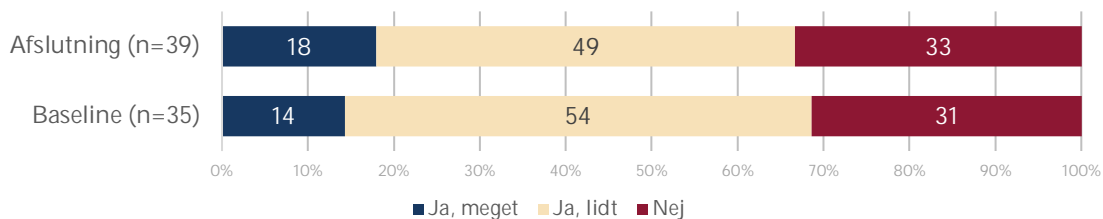
Figur 1.12. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er du nervøs for at gå glip af noget med dine venner, når du går på toilet? f.eks. at ryge ud af en leg eller aktivitet i timen'. Baseline sammenlignet med afslutning.

1.13. At blive forstyrret på toiletet

Elevernes oplevelse af hvorvidt de er nervøse for at blive forstyrret, når de er på toilet, er stort set uændret. I figur 1.13. ses det, at andelen af elever, som er meget nervøse for at blive forstyrret er steget fra 14% ved baseline til 18% ved projektafslutning. Andelen som svarer 'nej' på spørgsmålet er steget fra 31% ved baseline til 33% ved projektafslutning.

Figur 1.13. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er du nervøs for at blive forstyrret, når du er på toilet?'. Baseline sammenlignet med afslutning.

I fokusgruppeinterviewet gav eleverne på 7. årgang udtryk for, at de ofte oplever at blive forstyrret på toiletterne, b.la. andet fordi man ikke kan se om døren er låst.

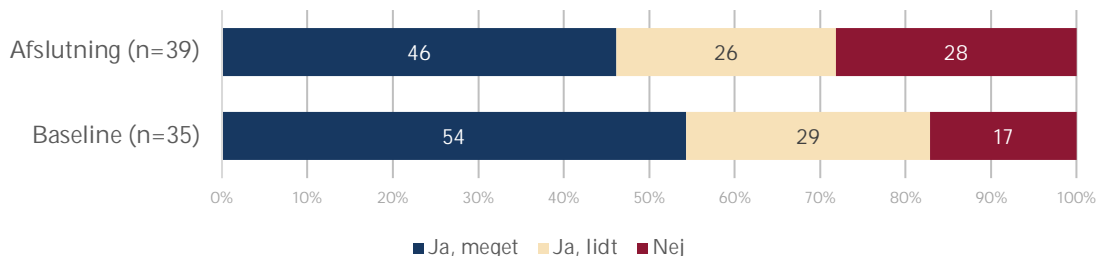
"Man bliver næsten altid forstyrret. Man kunne måske gøre sådan at låsen blev rød når man er derinde og grøn, når døren ikke er låst"

(Elev, 7. årgang, Skovvangskolen)

1.14. Låsen på skolens toiletter

Elevernes oplevelse af toiletternes låse blevet mere negativ. Flere elever oplever at låsen på skolens toiletter ikke virker, eller kun virker nogle gange. Derudover er eleverne blevet mere utrygge ved om låsen virker. På figur 1.14. ses elevernes besvarelse på spørgsmålet 'Er du tryk ved at låsen virker?'. Andelen af elever som svarer 'nej' på spørgsmålet, er steget fra 17% ved baseline til 28% ved opfølgning.

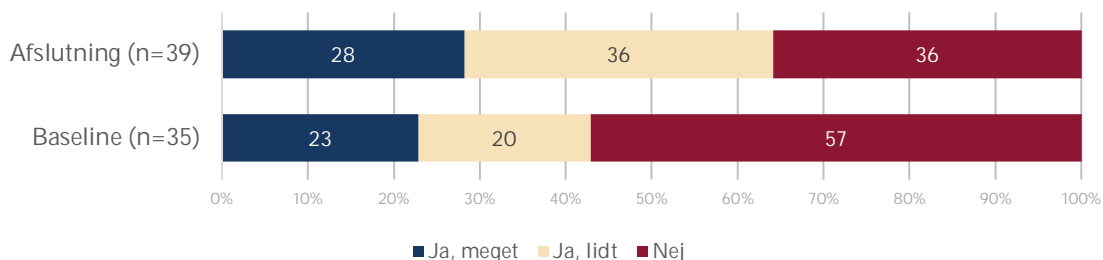
Figur 1.14. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er du tryk ved at låsen virker?'. Baseline sammenlignet med afslutning.

1.15. Lydt på toilettet

På figur 1.15. ses elevernes besvarelse på spørgsmålet 'Er det lydt på toiletterne?'. Ved baselineundersøgelsen svarede 57% 'nej' på spørgsmålet om de synes det var lydt på skolens toiletter, hvorimod det ved opfølgning var 36%. Der er altså en større andel elever, som ved opfølgning angiver at det er lydt på skolens toiletter.

Figur 1.15. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er det lydt på toiletterne? Kan du f.eks. høre når andre tisser eller putter?'. Baseline sammenlignet med afslutning.

Hvad påvirker ellers lysten til at bruge skolens toiletter?

Elevernes besvarelse på flere de resterende spørgsmål er ligeledes blevet en smule mere negative. De oplever bl.a. værre lugtgener, en værre oplevelse af toiletrummet, ligesom de svarer mere negativt på spørgsmålene vedrørende elevansvar i forbindelse med toiletbesøg.

I fokusgruppeinterviewet gav eleverne på 7. årgang ligeledes udtryk for en række problematikker på toiletterne. Blandt andet fremhævede eleverne, hvordan et gulligt lys på toilettet fik vandet på gulvet til at ligne tis. De fremhævede også, at der er alt for meget tryk for vandhanen, hvilket resulterede i at vandet sprøjtede ud på gulvet, hvor det så fejlagtigt blev forvekslet med urin.

"Der er alt for meget tryk for vandhanen. Det får vand til at fylde ud over det hele og det ligner tis på gulvet i det gullige lys"

(Elev, 7. årgang, Skovvangskolen)

Virkning på tværs af årgange

Indsatsen vedrørende psykologiske forhold har vist varierende effekter på indskoling, mellemtrin og udskoling. Der var markante forbedringer i indskoling, delvist forbedringer på mellemtrinnet og mere usikre resultater i udskoling.

I dette afsnit præsenteres de samlede effekter for indsatsen. Således er resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen fra 2.årgang på Sølystskolen, 4.årgang på Holme Skole og 7.årgang på Skovvangskolen sammenkørt i det følgende. Ved baseline er resultaterne baseret på besvarelser fra i alt 147 elever og ved opfølgningen er det baseret på 142 elever.

Når man ser på effekterne på tværs af årgangene, fremgår det at det overordnet set er lykkedes at forbedre elevernes oplevelse af og lyst til at bruge skolen toiletter.

I det følgende præsenteres resultaterne på de områder, hvor der samlet set ses de største forandringer fra baseline til afslutning;

- 1.16. At gå glip af noget når man er på toilet
- 1.17. At blive forstyrret på toilettet
- 1.18. Låsen på skolens toiletter
- 1.19. Oplevelsen af rene toiletter
- 1.20. Holder sig i skolen

1.16. At gå glip af noget når man er på toilet

I tabel 1.16. ses den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange på spørgsmålet 'Er du nervøs for at gå glip af noget med dine venner, når du går på toilet?'. Antallet af elever som svarer 'ja, meget' er halveret. Ved baseline svarede 12% 'ja, meget' og ved opfølgning svarede kun 6% 'ja, meget'.

Tabel 1.16. 'Er du nervøs for at gå glip af noget med dine venner, når du går på toilet?' f.eks. at ryge ud af en leg eller aktivitet i timen' den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange.

	Antal		%	
	Baseline (n=147)	Opfølgning (n=142)	Baseline (n=147)	Opfølgning (n=142)
Ja, meget	17	9	12%	6%
Ja, lidt	53	60	36%	42%
Nej	77	73	52%	51%

1.17. At blive forstyrret på toiletet

I tabel 1.17. ses den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange, på spørgsmålet 'Er du nervøs for at blive forstyrret, når du er på toilet?'. Antallet af elever som svarer 'ja, meget' er faldet fra 20% ved baseline til 14% ved opfølgning. Andelen som svarede 'nej' er ligeledes faldet fra 39% ved baseline til 36% ved opfølgning.

Tabel 1.17. 'Er du nervøs for at blive forstyrret, når du er på toilet?' den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange.

	Antal		%	
	Baseline (n=147)	Opfølgning (n=142)	Baseline (n=147)	Opfølgning (n=142)
Ja, meget	30	20	20%	14%
Ja, lidt	60	71	41%	50%
Nej	57	51	39%	36%

1.18. Låsen på skolens toiletter

I elevernes besvarelse på spørgsmålet 'Er du tryk ved at låsen virker?' er der ligeledes sket en forbedring. I tabel 1.18. ses den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange. Antallet af elever som svarer 'ja, meget' er steget fra 48% ved baseline til 56% ved opfølgning. Ligeledes er andelen som svarer 'nej' faldet. Ved baseline svarede 17% 'nej' og ved opfølgning svarede 14% 'nej'.

Tabel 1.18. 'Er du tryk ved at låsen virker? f.eks. at andre ikke kan komme ind og at du kan komme ud igen.' den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange.

	Antal		%	
	Baseline (n=147)	Afslutning (n=142)	Baseline (n=147)	Afslutning (n=142)
Ja, meget	70	79	48	56
Ja, lidt	52	43	35	30
Nej	25	20	17	14

1.19. Oplevelsen af rene toiletter

Som det fremgår af tabel 1.19, så er der efter indsatsen, på tværs af årgangene, ligeledes flere elever som angiver at toiletterne på skolen er rene. Før indsatsen svarede 60% 'nej' til spørgsmålet, hvorimod det ved opfølgning var faldet til 43%.

Tabel 1.19. 'Synes du toiletterne på skolen er rene?' den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange.

	Antal		%	
	Baseline (n=147)	Afslutning (n=142)	Baseline (n=147)	Afslutning (n=142)
Ja, meget	4	6	3%	4%
Ja, lidt	55	75	37%	53%
Nej	88	61	60%	43%

1.20. Holder sig i skolen

Sidst, men ikke mindst, ses en forbedring i ft. andelen af elever, som for det meste holder sig fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter. Tabel 1.20. viser den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange. Ved baseline svarede 24% af eleverne 'ja, for det meste' og ved opfølgning er det faldet til 16% af eleverne. Indsatsen har dog, på tværs af årgangene, ikke formået at øge andelen af elever som slet ikke holder sig. Andelen af elever som

svarer 'nej' til spørgsmålet, og derfor ikke holder sig i skolen, er faldet. Før indsatsen vedrørende elevansvar svarede 35% at de ikke holder sig. Ved afslutning svarede 32% at de ikke holder sig.

Tablet 1.20. 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO' den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange.

	Antal		%	
	Baseline (n=147)	Afslutning (n=142)	Baseline (n=147)	Afslutning (n=142)
Ja, for det meste	35	23	24%	16%
Ja, nogle gange	60	73	41%	51%
Nej	52	46	35%	32%

Opsummering

Af analyserne fremgår det, at resultaterne fra arbejdet med tematikken psykologiske forhold er af varierende karakter. I indskolingen og på mellemtrinnet ses en forbedring på elevernes lyst til at bruge skolens toiletter. Der er således færre elever som for det meste holder sig og færre elever, som svarer i de mest negative svarkategorier på spørgsmålene relateret til psykologiske forhold. Indsatsen har således både mindsket de psykologiske barrierer, samt resulteret i at færre elever holder sig. Endvidere ses efter indsatsen en forbedring i, hvor rene eleverne oplever skolens toiletter.

I udskolingen ses derimod en anden tendens. Resultaterne indikerer at elevernes oplevelse blev forværret en smule på næsten samtlige parametre. Det formodes ikke, at de faktiske toiletforhold i udskolingen er blevet værre i projektperioden. Derimod kan der være opstået en utilsigtet effekt. Det øgede fokus på toiletterne har muligvis fået eleverne til i højere grad at tage stilling til toiletterne, hvilket kan være en mulig årsag til det stigende antal negative besvarelser, da eleverne er blevet mere opmærksomme på, hvad de ikke er tilfredse med ved toiletforholdene.

De manglende eller varierende resultater kan ligeledes skyldes, at tematikken indeholder komplekse problemstillinger. Psykologiske barrierer i forbindelse med toiletbesøg er opbygget over tid, og tager tilsvarende tid at ændre. Af denne årsag, er en hypotese, at det kan være nødvendigt at arbejde med psykologiske barrierer og tabuer over længere tid for at se en større effekt på elevernes lyst til at bruge skolens toiletter.

På baggrund af resultaterne fra dette pilotprojekt kan det således konkluderes, at en indsats målrettet psykologiske forhold har en positiv effekt på eleverne i indskolingen og på mellemtrinnet, mens denne indsats ikke har forbedret udskolingselevernes oplevelse af toiletterne.

Ydermere indikerer resultaterne, at en indsats omhandlende psykologiske forhold med fordel kan kombineres med andre tiltag. Ved projektafslutning er der fortsat en gruppe elever som holder sig i skolen. Analyserne viser, at problemet med at holde sig, for disse elever, primært er knyttet til skolens toiletter. I denne sammenhæng er det væsentlig at rette fokus mod elevernes ønske om en højere grad af privatliv ved toiletbesøg. Herunder at låsen på døren indikerer om døren er låst og at der er mindre lyd på toiletterne. På baggrund af elevernes udtalelser i fokusgruppeinterviewene samt spørgeskemaundersøgelsen vurderes det ligeledes, at forbedring af lugtgener formodentlig vil have en effekt på de elever som fortsat holder sig.

E

Indsats 2: Elevansvar

I det følgende præsenteres udvalgte resultater fra *indsats 2 – elevansvar*. Indsatsen har været afprøvet og evalueret på følgende skoler og årgange:

- 3. årgang, Sølystskolen
- 5. årgang, Holme Skole
- 8. årgang, Skovvangskolen

Opmærksomhedspunkter til indsatsen

- 5. årgang, Holme Skole
 - Kun den ene af de to 5. klasser på Holme Skole gennemførte 2. spørgerunde. Grundet manglende data fra afslutningsspørgeskemaet, indgår der kun besvarelser fra den klasse, der har gennemført begge spørgerunder.
 - Elevrådet på Holme Skole har sideløbende med den igangsatte indsats gennemført nudging-tiltag på toiletterne. Dette kan i større eller mindre omfang have påvirket resultaterne på Holme Skole.
 - På Holme Skole blev der ikke afholdt introduktionsmøde med de involverede undervisere forud for indsatsen. Disse møder havde til formål at præsentere forløbet, herunder; baggrund, indhold, relevans og formål.

Indskoling, Sølystskolen

Resultaterne vedrørende elevansvar på 3. årgang på Sølystskolen viste generelt et positivt resultat. I fokusgruppeinterviewet fremhævede eleverne at forløbet havde gjort, at de var blevet mere opmærksomme op, hvordan de efterlod toilettet. I spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at elevernes svar på spørgsmålene vedrørende elevansvar er blevet mere positive.

Eleverne angiver at de udviser større ansvar overfor hvordan de efterlader toilettet. Ydermere handler de i større grad på det, såfremt de oplever at mangle noget på toilettet og tilmed oplever de toiletterne som renere. Endvidere findes der i spørgeskemaundersøgelsen også en positiv effekt på andelen af elever som holder sig, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter. Andelen af elever som svarer at de i en eller anden grad holder sig i skolen, er faldet. Dertil kommer, at andelen af elever som befinder sig i den værste svarkategori, dvs. at de for det meste holder sig, er faldet. Ved baseline var det 1 ud af 3 som angav at de for det meste holdt sig, efter forløbet er det 1 ud af 5. Samlet set opleves der effekter ved at arbejde med indsatsen elevansvar i indskoling.

Dog oplever eleverne fortsat problemer med lugtgener på toiletter. Det afholder fortsat nogle elever fra at gå på toilet i skolen. Foruden dette nævnte eleverne ligeledes, at de var bange for at toilettdøren ville gå i baglås, hvilket gjorde dem utrygge. Dette kan være indsatsområder som kunne være med til sikre, at den sidste andel af elever som for det meste eller nogle gange holder sig, vil få øget lyst til at bruge skolens toiletter.

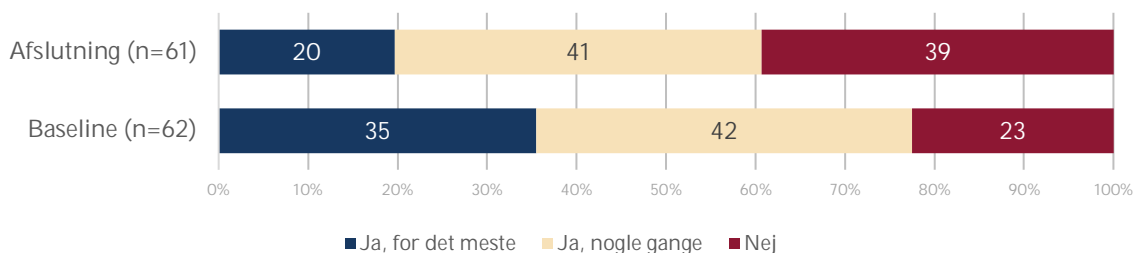
I det følgende præsenteres de vigtigste resultater fra spørgeskemaundersøgelsen. Disse suppleres med udvalgte pointer fra fokusgruppeinterviewet. Følgende resultater vil blive gennemgået;

- 2.1. Holder sig i skolen
- 2.2. Oplevelsen af rene toiletter
- 2.3. Elevansvar
- 2.4. Inddragelse af en voksen
- 2.5. Hvad påvirker ellers lysten til at bruge toiletterne

2.1. Holder sig i skolen

I figur 2.1. ses elevernes besvarelse på spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO'. Andelen af elever som for det meste holder sig i skolen, er faldet med 15 %. Før var det hver tredje elev, som for det meste holdt sig, fordi de ikke havde lyst til at bruge skolens toiletter. Ved projektafslutning er det faldet til hver femte elev. Tilmed er andelen af elever som har svaret 'nej' til spørgsmålet steget med 16%.

Figur 2.1. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO'. Baseline sammenlignet med afslutning.

I fokusgruppeinterviewet fortalte eleverne ligeledes, at nogle af dem var blevet mere bevidste om, at det er dumt at holde sig og at de derfor var stoppet. På spørgsmålet til hvorfor de nu gerne ville bruge toiletterne sagde en elev:

"Det er blevet en del mere rent fordi 3.klasserne har tænkt mere over det. Også det med håndvask og sådan"
(Elev, 3. årgang, Sølystskolen)

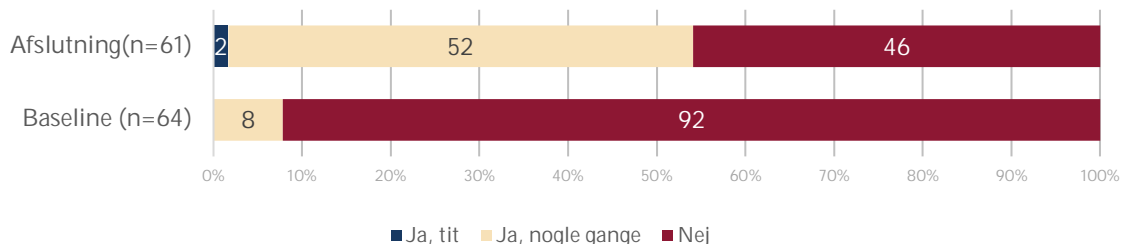
De elever som stadig holder sig fremhævede i fokusgruppeinterviewet, at det bl.a. skyldes at toiletterne stadig lugter. Dette er ligeledes uændret i spørgeskemaundersøgelsen. Andre fremhævede problematikken i, at kun deres årgang havde fået indsatsen, og ikke alle de andre klasser, som de deler toilet med.

Gennem en krydsanalyse er det muligt at belyse, hvorvidt eleverne der holder sig på skolen, også holder sig andre steder end i skolen. Dette gøres for at belyse, hvorvidt problematikken kan isoleres til skolens toiletter eller om det er en mere generel problematik for eleverne. De 20 % som ved afslutning angiver at de for det meste holder sig i skolen, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter, svarer til 12 elever. Ud af disse 12 elever angiver 7 elever, svarende til 58 %, nej på spørgsmålet 'Holder du dig andre steder ind i skolen, fordi du ikke har lyst til at bruge toiletet? F.eks. hjemme eller hos en ven eller veninde'. Derudover svarer kun 1 elev at vedkommende for det meste holder sig andre steder. Således bliver det tydeligt, at en stor del af de elever som holder sig i skoletiden, ikke oplever samme problem udenfor skoletiden. Derfor kan problematikken knyttes til skolens toiletter.

2.2. Oplevelsen af rene toiletter

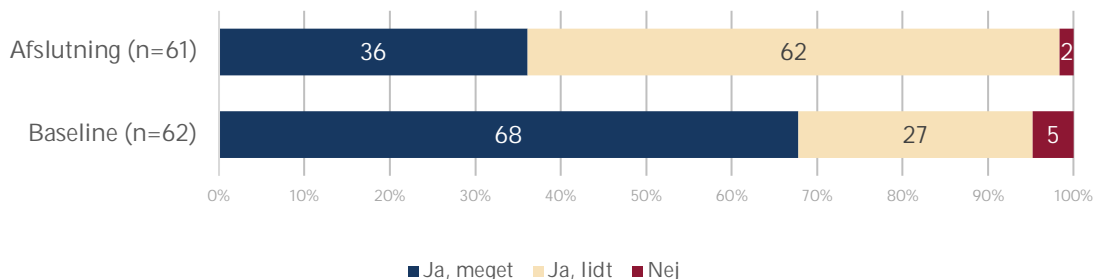
I fokusgruppeinterviewet fremhævede eleverne, at de oplevede at de havde forbedret deres adfærd på toiletterne og at toiletterne heraf også var blevet renere. At eleverne oplever toiletterne som renere end før, er et resultat som genfindes i spørgeskemaundersøgelsen. I figur 2.2.a. herunder ses det, at før indsatsen svarede næsten alle elever (92%) 'nej' til spørgsmålet 'Er skolens toiletter rene?'. Ved afslutning var andelen som svarede 'nej' halveret (46%).

Figur 2.2.a. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er toiletterne rene?'. Baseline sammenlignet med afslutning.

Samme tendens ses på spørgsmålet 'Er det beskidt på gulvet eller væggene på toiletterne?' som afbilledes i figur 2.2.b. Her ses ligeledes en markant forbedring. Før indsatsen svarede 68% at det var beskidt. Ved afslutning er det kun 36%.

Figur 2.2.b. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er det beskidt på gulvet eller væggene på toiletterne? F.eks. vand, tis eller papir'. Baseline sammenlignet med afslutning.

2.3. Elevansvar

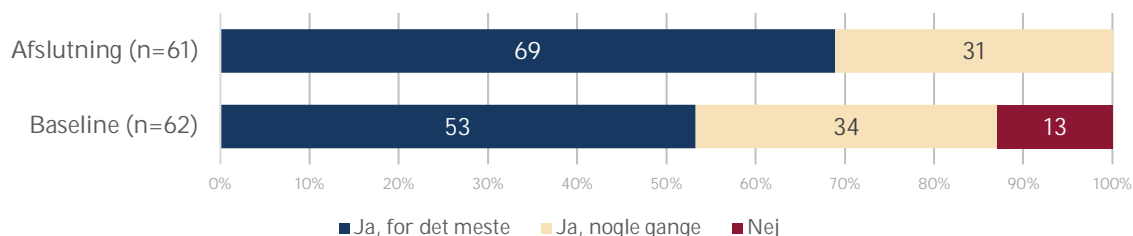
Et af målene med forløbet var, at eleverne skulle få øget opmærksomhed på, hvordan de efterlader toilettet. I fokusgruppeinterviewet sagde eleverne:

"Jeg er blevet opmærksomme på at kigge tilbage når jeg går ud fra toiletter, for at se om jeg har tabt noget"

"Tredje årgang er blevet bedre, men ikke de andre. Alle kan bruge toiletterne, så alle burde igennem det her kursus"
(Elev, 3. årgang, Sølystskolen)

I spørgeskemaundersøgelsen kan man se, at ved baseline svarer 13 % nej til spørgsmålet 'Gør du toilettet rent efter dig, hvis det er beskidt? F.eks. hvis der ligger papir på gulvet eller er tis på brættet'. Ved afslutning af forløbet er der ikke længere elever, som svarer 'nej'. Tilmed er andelen af elever som for det meste gør rent efter sig steget.

Figur 2.3. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Gør du toilettet rent efter dig, hvis det er beskidt? F.eks. hvis der ligger papir på gulvet eller er tis på brættet'. Baseline sammenlignet med afslutning.

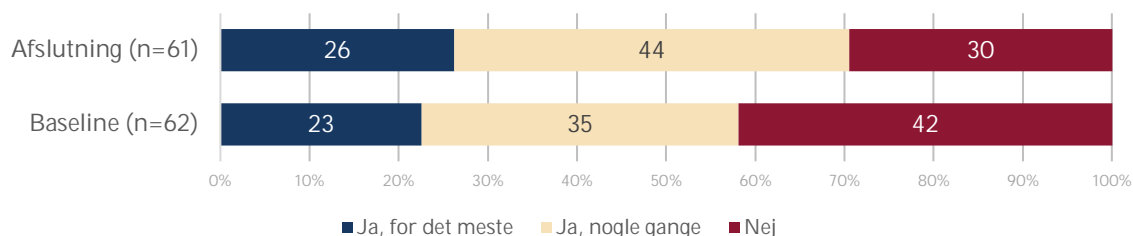
I fokusgruppeinterviewet spurgte vi ind til de enkelte undervisningstiltag for at finde ud af, hvad eleverne havde oplevet som særlig godt i forløbet. Hertil svarede en elev;

"Det er bare ligesom boret sig ind i ens hjerne at man skal vaske hænder og sådan"
(Elev, 3. årgang, Sølystskolen)

2.4. Inddragelse af en voksen

Derudover ses der en lille forbedring i andelen af elever, som siger det til en voksen, hvis der mangler toiletpapir, sæbe eller papirhåndklæder på toiletter. Andelen af elever som svarer 'ja, for det meste' eller 'ja, nogle gange' på spørgsmålet er steget med 12 % efter de har været igennem indsatsen.

Figur 2.4. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Siger du det til en voksen, hvis der mangler toiletpapir, sæbe eller papirhåndklæder på toilettet? Baseline sammenlignet med afslutning.

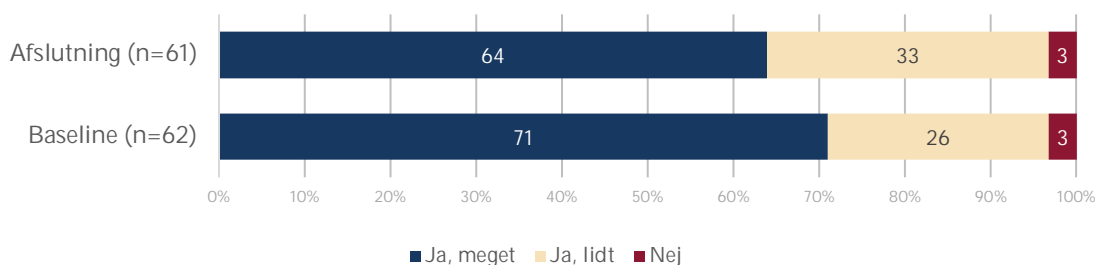

2.5. Hvad påvirker ellers lysten til at bruge skolens toiletter?

I fokusgruppeinterviewet fremhævede eleverne at det var vigtigt for oplevelsen af et godt toiletbesøg, at der er toiletpapir, sæbe og mulighed for at tørre hænder. I spørgeskemaundersøgelsen ses det at der er flere elever som oplever at der er sæbe og toiletpapir på toiletterne.

I fokusgruppeinterviewet fremhævede eleverne ligeledes lyset, låsen, lugten samt hvor lydt det er på toiletterne, som centrale for deres oplevelse af at gå på toilet i skolen. Resultaterne, både fra fokusgruppeinterviewet og spørgeskemaundersøgelsen blandt eleverne, viser, at dette ikke er blevet forbedret på baggrund af indsatsen. I figur 2.5. ses elevernes svar på spørgsmålet 'Lugter det dårligt på toiletterne?'. Til trods fra en lille forbedring, ses det at det ved projektafslutning fortsat er 64%, som oplever, at det lugter meget på skolens toiletter og 33% oplever at det lugter lidt.

Figur 2.5. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Lugter det dårligt på toiletterne?'. Baseline sammenlignet med afslutning.

Mellemtrin, Holme Skole

På Holme Skole blev indsatsen vedrørende elevansvar gennemført på 5. årgang. Ved den afsluttende spørgerunde, blev der kun modtaget besvarelser fra én 5. klasse. For at kunne sammenligne elevernes oplevelse fra før og efter indsatsen indgår der kun besvarelser fra denne femte klasse i analyserne. I fokusgruppeinterviewet gav eleverne ligeledes udtryk for, at det hovedsageligt var i denne klasse, de havde arbejdet med det udleverede undervisningsmateriale.

Effekten af indsatsen på 5. årgang på Holme Skole er af mere usikker karakter. Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen tegner et billede af, at indsatsen på nogle parametre har forbedret elevernes oplevelse af toiletterne, mens deres oplevelse på andre parametre er uændret. Overordnet fremgår det af analyserne, at eleverne oplever toiletterne som mere rene. Derudover er der flere elever som tager ansvar for hvordan de efterlader toiletterne. Desværre genfindes der ikke en positiv effekt på andelen af elever som holder sig i skolen. Foruden indsatsområdet kan det nævnes, at eleverne oplever, at det er meget lydt på toilettet og at de oplever lugtgener i forbindelse med toiletbesøg. Dette kan være indsatsområder, som kan være vigtigt for lige netop denne klasse at arbejde med, hvis man skal sikre at eleverne ikke holder sig i skolen.

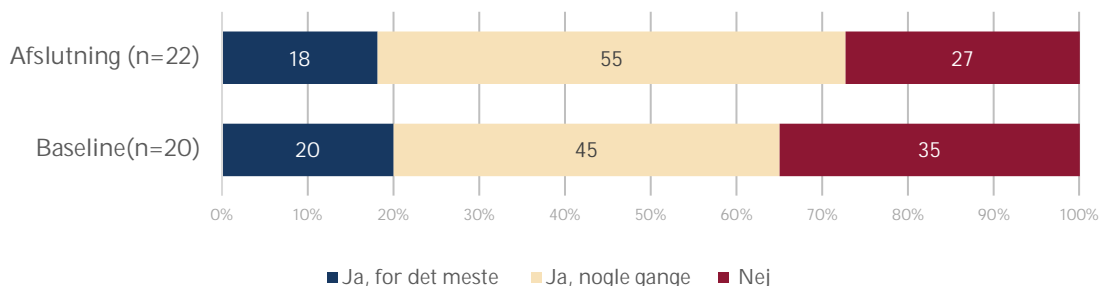
I det følgende præsenteres de vigtigste resultater fra spørgeskemaundersøgelsen. Disse suppleres med udvalgte pointer fra fokusgruppeinterviewet med eleverne. Følgende resultater vil blive gennemgået;

- 2.6. Holder sig i skolen
- 2.7. Oplevelsen af rene toiletter
- 2.8. Elevansvar
- 2.9. Hvad påvirker ellers lysten til at bruge skolens toiletter?

2.6. Holder sig i skolen

I figur 2.6. ses elevernes besvarelse på spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO'. Andelen af elever som for det meste holder sig i skolen, er faldet med 2 %. Dog er andelen af elever som nogle gange holder sig steget med 10% og dermed er andelen som svarer nej til at de holder sig faldet med 8%. Der er derfor ikke et positivt resultat at spore i andelen af elever som holder sig i skolen.

Figur 2.6. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO'. Baseline sammenlignet med afslutning.

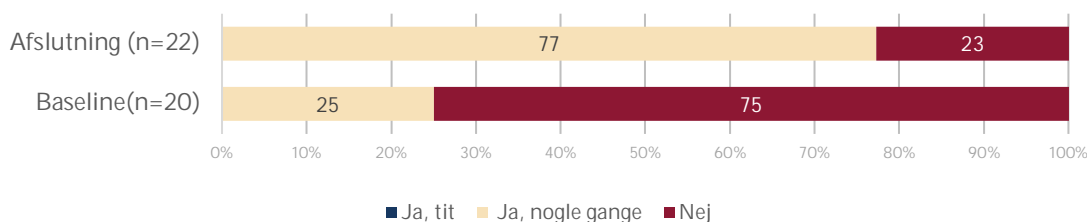

Gennem en krydsanalyse er det muligt at belyse, hvorvidt eleverne der holder sig på skolen, også holder sig andre steder end i skolen. Dette gøres for at belyse, hvorvidt problematikken kan isoleres til skolens toiletter eller om det er en mere generel problematik for eleverne. De 18 % som ved afslutning angiver at de for det meste holder sig i skolen, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter, svarer til 4 elever. Ud af disse 4 elever angiver 2 elever, svarende til 50 %, nej på spørgsmålet 'Holder du dig andre steder ind i skolen, fordi du ikke har lyst til at bruge toilettet? F.eks. hjemme eller hos en ven eller veninde'. Derudover svarer de sidste to elever at de nogle gange holder sig andre steder. Således bliver det tydeligt, at en stor del af de elever som holder sig i skoletiden, ikke oplever samme problem udenfor skoletiden. Derfor kan problematikken knyttes til skolens toiletter.

2.7. Oplevelsen af rene toiletter

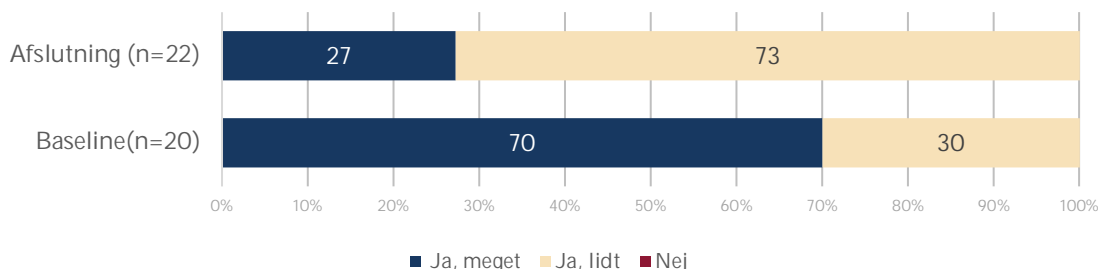
I figur 2.7.a. ses elevernes besvarelse på spørgsmålet 'Synes du toiletterne på skolen er rene?'. Ved baseline svarer 75 % nej til spørgsmålet og ved afslutning af forløbet er det kun 23% som svarer nej. Der er dog ingen elever som befinder sig i den mest positive svarkategori.

Figur 2.7.a. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er toiletterne rene?'. Baseline sammenlignet med afslutning.

Derudover er der også sket en forbedring på spørgsmålet 'Er der beskidt på gulvet eller væggene på toiletterne?'. Elevernes svar på dette spørgsmål fremgår af figur 2.7.b. Før indsatsen angiver 70% at det er meget beskidt, hvorimod det ved afslutning er faldet til 27%. Der er dog stadig ingen elever som befinder sig i den mest positive svarkategori.

Figur 2.7.b. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er det beskidt på gulvet eller væggene på toiletterne? F.eks. vand, tis eller papir'. Baseline sammenlignet med afslutning.

I fokusgruppeinterviewet fremhævede eleverne også, at de synes at toiletterne var blevet renere. Dog fremhævede de også en række problematikker omkring lugtgener og våde dørhåndtag.

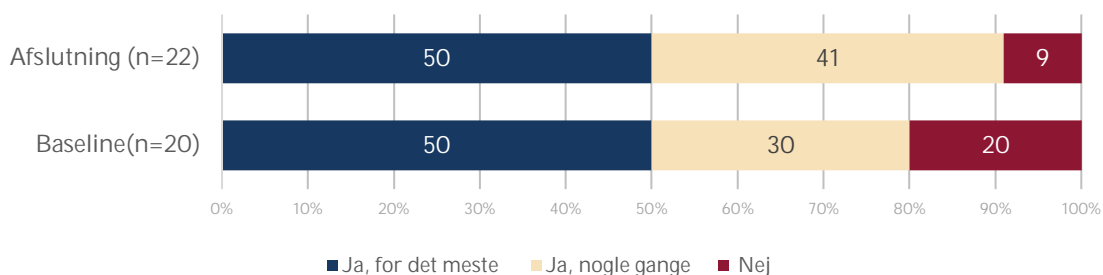
"Det lugter meget på toiletterne. Duft eller luftfrisker kunne være godt"

"Det er irriterende, at der er våde dørhåndtag, men det kan man ikke undgå, når man ikke kan tørre hænder derinde"
(Elev, 5. årgang, Holme Skole)

2.8 Elevansvar

I figur 2.8. ses en mindre forbedring i andelen af elever som gør toilettet rent efter sig. Før indsatsen var der 20% som svarede 'nej' til at de gjorde rent efter sig. Ved afslutning er det faldet til 9%. Der er dog ikke en stigning i andelen som for det meste gør rent efter sig.

Figur 2.8. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Gør du toilettet rent efter dig, hvis det er beskidt? F.eks. hvis der ligger papir på gulvet eller er tis på brættet'. Baseline sammenlignet med afslutning.

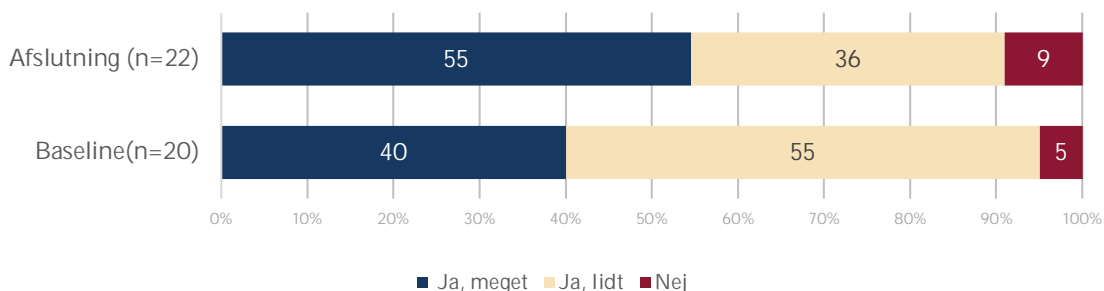
I fokusgruppeinterviewet fremhævede eleverne også, at de i højere grad tænkte over deres eget ansvar. Dog fremhævede de også problematikken i, at mange af de elever som benytter toiletterne ikke har gennemført indsatsen.

"Alle burde lave de her ting (indsatsen red.) Det dur ikke når kun én klasse får undervisningen"
(Elev, 5. årgang, Holme Skole)

2.9. Hvad påvirker ellers lysten til at bruge skolens toiletter?

I spørgeskemaundersøgelsen er der spørgsmål, hvor elevernes besvarelse er blevet mere negative i den periode, hvor de har arbejdet med temaet elevansvar. Andelen af elever som oplever at det lugter meget på toiletterne steget med 10,5%. Derudover er elevernes oplevelse af, hvor lydt det er på toilettet ligeledes blevet værre. Ved baseline svarede 40% at de synes det var meget lydt på toiletterne. Ved afslutning var det steget til 55%.

Figur 2.9. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er det lydt på toiletterne? kan du f.eks. høre når andre prutter eller tisser'. Baseline sammenlignet med afslutning.

Omvendt er der et fald i andelen af elever som er bange for at blive forstyrret når de er på toilet. Her var der før indsatsen 25% som var meget bange for at blive forstyrret. Ved afslutning er det faldet til 9,1%.

Udskoling, Skovvangskolen

Resultaterne på 8.årgang på Skovvangskolen viste generelt et positivt resultat. I spørgeskemaundersøgelsen fremgår det at elevernes svar på spørgsmålene vedrørende elevansvar er blevet mere positive.

Eleverne er blevet mere bevidste om, hvordan de efterlader toiletterne. Området hvor der ses den største effekt er på elevernes oplevelse af; *hvor rene toiletterne er, hvor beskidt vægge og gulv er og hvor meget det lugter på toiletterne*. Ydermere findes der i spørgeskemaundersøgelsen også en positiv effekt på andelen af elever som holder sig i skolen. Andelen af elever som slet ikke holder sig i skolen, er næsten fordoblet, ligesom at andelen som for det meste holder sig er faldet. Dertil kommer, at eleverne ligeledes oplever at det er mindre lydt på toiletterne. Dette er ellers et element som ikke direkte knytter sig til effekten af indsatsen elevansvar. Indsatsen har derfor tilmed bidraget til, at elevernes generelle oplevelse af toiletterne er blevet bedre. I fokusgruppeinterviewet gav eleverne ligeledes udtryk for at de gennem indsatsen var blevet mere bevidste om deres eget ansvar.

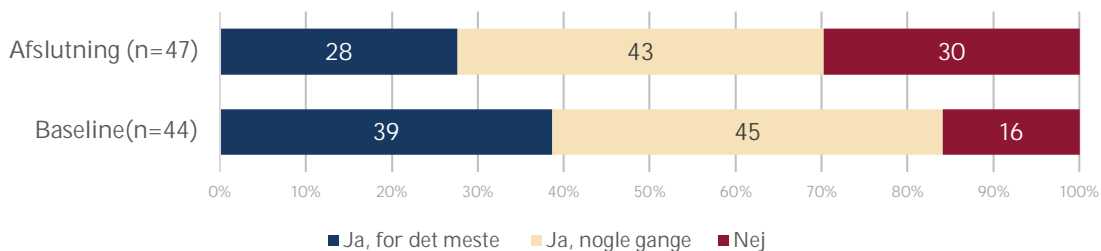
I det følgende præsenteres de vigtigste resultater fra spørgeskemaundersøgelsen. Disse suppleres med udvalgte pointer fra fokusgruppeinterviewet. Følgende resultater vil blive gennemgået;

- 2.10. Holder sig i skolen
- 2.11. Oplevelsen af rene toiletter
- 2.12. Lugtgener på toilettet
- 2.13. Elevansvar
- 2.14. Afsmittende positive effekter
- 2.15. Hvad påvirker ellers lysten til at bruge skolens toiletter?

2.10. Holder sig i skolen

I figur 2.10 ses elevernes besvarelse på spørgsmålet '*Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO*'. Andelen af elever som for det meste holder sig i skolen, er faldet med 11 %. Derudover er andelen som svarer 'nej' til at de holder sig fordoblet. Der er således et særdeles positive resultater at spore.

Figur 2.10. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO'. Baseline sammenlignet med afslutning.

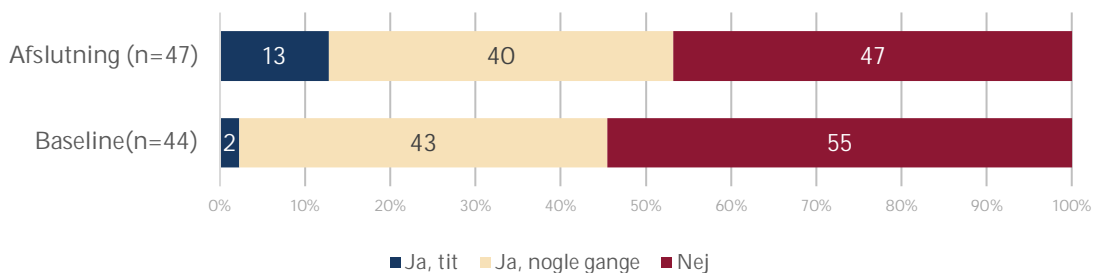

Gennem en krydsanalyse er det muligt at belyse, hvorvidt eleverne der holder sig på skolen, også holder sig andre steder end i skolen. Dette gøres for at belyse, hvorvidt problematikken kan isoleres til skolens toiletter eller om det er en mere generel problematik for eleverne. De 28 % som ved afslutning angiver at de for det meste holder sig i skolen, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter, svarer til 13 elever. Ud af disse 13 elever angiver 7 elever, svarende til 54 %, nej på spørgsmålet 'Holder du dig andre steder ind i skolen, fordi du ikke har lyst til at bruge toilettet? F.eks. hjemme eller hos en ven eller veninde'. Derudover svarer kun én elev at vedkommende for det meste holder sig andre steder. Således bliver det tydeligt, at en stor del af de elever som holder sig i skoletiden, ikke oplever samme problem udenfor skoletiden. Derfor kan problematikken knyttes til skolens toiletter.

2.11. Oplevelsen af rene toiletter

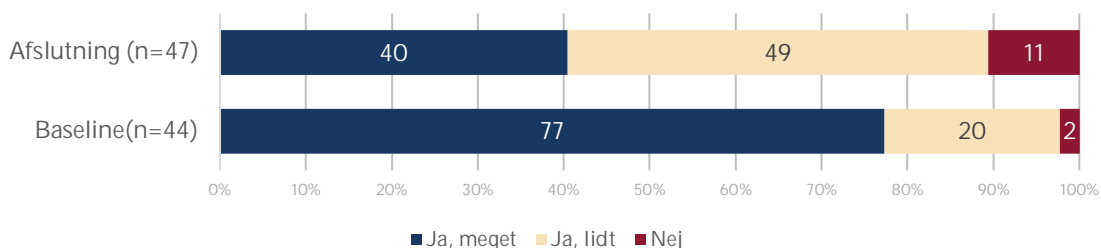
I figur 2.11.a. ses elevernes besvarelse på spørgsmålet 'Synes du toiletterne på skolen er rene?'. Ved baseline var det kun 2 % som svarede 'ja, tit' til spørgsmålet og ved afslutning af forløbet er var det steget til 13%. Tilmed er andelen som svarede 'nej' på spørgsmålet faldet med 8%.

Figur 2.11.a. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er toiletterne rene?'. Baseline sammenlignet med afslutning.

Samme udvikling ses på elevernes oplevelse af hvorvidt gulvet og væggene på toiletterne er beskidte. På figur 2.11.b. ses det, at der ved baselinemålingen var 77% af eleverne som oplevede at det var meget beskidt. Efter forløbet er det faldet til 40% af eleverne.

Figur 2.11.b. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er det beskidt på gulvet eller væggene på toiletterne? F.eks. vand, tis eller papir'. Baseline sammenlignet med afslutning.

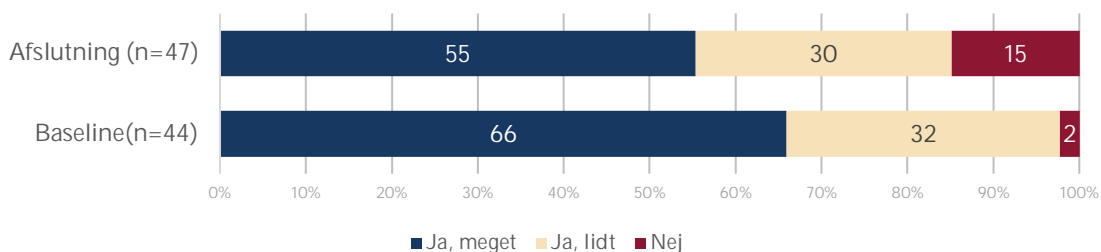
I fokusgruppeinterviewene pointerede eleverne, at de oplevede at toiletterne var blevet mere rene. Dog fremhævede de det som problematisk, at hovedparten af klasserne, der brugte de samme toiletter ikke havde fået indsatsen, da mange andre klasser benytter de samme toiletter.

"Jeg tror mest det har hjulet på 7. og 8. klasserne. Jeg tror vi tænker mere over det nu, men der er jo også mange andre klasser som bruger toiletter. De skal også have information"
(Elev, 8. årgang, Skovvangskolen)

2.12. Lugtgener på toiletet

Eleverne oplever endvidere, at det lugter mindre på toiletterne. Andelen af elever som var svaret 'nej' på spørgsmålet 'Lugter det dårligt på toiletterne?', er steget fra 2% ved baseline til 15 % ved afslutning. Derudover er andelen som oplevede at det lugter meget, faldet fra 66% ved baseline til 55% ved afslutning.

Figur 2.12. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Lugter det dårligt på toiletterne?'. Baseline sammenlignet med afslutning.

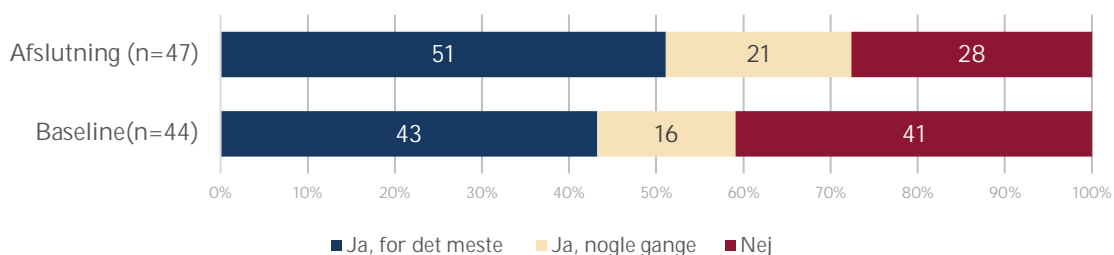

2.13. Elevansvar

Elevernes oplevelse af toiletterne er ligeledes blevet mere positive i forhold til renhed og lugt. Der er dog ikke store ændringer at finde på elevernes besvarelse af, hvor tit de vasker hænder, hvorvidt de bruger sæbe eller tørrer hænderne. Det betyder dog ikke, at indsatsen ikke har haft den ønskede effekt. Selvom eleverne ikke nødvendigvis angiver at have ændret deres adfærd radikalt, har deres oplevelse af toiletterne ændret sig.

I figur 2.13. kan man også se, at efter indsatsen, gør en større andel af elever toiletet rent efter sig, hvis det er beskidt. Andelen af elever som svarede 'nej' til at de gør toiletet rent efter sig, var ved baseline 41%. Dette faldt til 28% ved afslutning.

Figur 2.13. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Gør du toiletet rent efter dig, hvis det er beskidt? F.eks. hvis der ligger papir på gulvet eller er tis på brættet'. Baseline sammenlignet med afslutning.

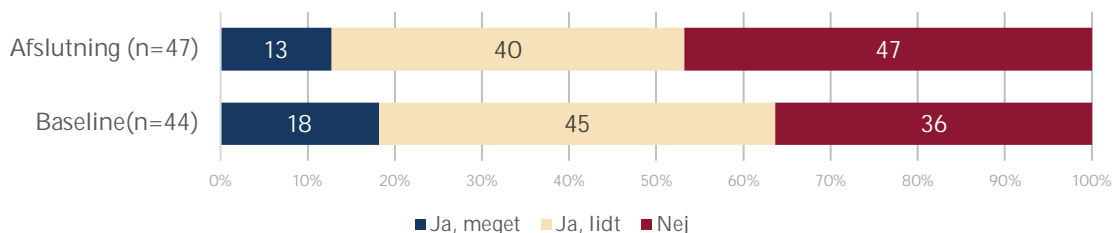
I fokusgruppeinterviewet gav eleverne udtryk for, at de i højere grad nu tænkte over deres eget ansvar for skolens toiletter. De lagde særlig vægt på, at de følte sig hørt og at de havde en indflydelse. Endvidere fremhævede de særligt mødet med skolens pedel, da det havde fået dem til at reflektere over, hvem der gør rent efter dem.

"Mødet med pedellen var godt. Det fik os til at tænke og jeg fik lidt af dem der skal gøre rent efter os"
(Elev, 8. årgang, Skovvangskolen)

2.14. Afsmittende positive effekter

I spørgeskemaundersøgelsen ses, at elevernes oplevelse af toiletterne ligeledes er blevet mere positiv på parametre som ikke kobler sig direkte til indsatsen elevansvar. Som det ses i figur 2.14, er der f.eks. færre eleverne som oplever at det er lydt på toiletterne. Andelen af elever som har svaret 'nej' på spørgsmålet 'Er det lydt på toiletterne?' er steget med 11%.

Figur 2.14. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er det lydt på toiletterne? kan du f.eks. høre når andre prutter eller tisser'. Baseline sammenlignet med afslutning.

2.15. Hvad påvirker ellers lysten til at bruge skolens toiletter?

I fokusgruppeinterviewet fremhævede eleverne at de oplevede det som forstyrrende, at andre rykker i døren, mens de på toilettet. De skyldes, at man ikke kan se, hvorvidt døren er låst eller ej. Endvidere problematiserede eleverne på 8. årgang også det gullige lys på toilettet, idet det får eventuelt vand på gulvet til at ligne urin.

"Det gullige lys på toilettet får vand til at ligne tis"
(Elev, 8. årgang, Skovvangskolen)

Virkning på tværs af årgange

Indsatsen vedrørende elevansvar har vist positive effekter på både indskoling, mellemtrin og udskoling. Der var markante forbedringer i indskoling og i udskoling, samt delvise forbedringer på mellemtrinnet. I dette afsnit vil de samlede effekter for indsatsen vedrørende elevansvar blive belyst. Således er resultaterne på spørgeskemaundersøgelsen fra 3. årgang på Sølystskolen, 5. årgang på Holme Skole og 8. årgang på Skovvangsskolen sammenkørt. Ved baseline er resultaterne baseret på besvarelser fra i alt 126 elever og ved opfølgningen er det 130 elever.

Ses der på effekterne på tværs af årgangene fremgår det, at det overordnet set er lykkedes at forbedre elevernes oplevelse af og lyst til at bruge skolens toiletter. I det følgende præsenteres de resultater, hvor der samlet set ses de største forandringer fra baseline til afslutning. De parametre hvor elevernes oplevelse af toiletforholdene har forbedret sig mest, er i forhold til:

- 2.16 Oplevelsen af rene toiletter
- 2.17 Elevansvar
- 2.18 Holder sig i skolen

2.16 Oplevelsen af rene toiletter

I tabel 2.16.a. ses den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange på spørgsmålet 'Er toiletterne på skolen rene?'. Antallet af elever som svarer 'nej' er faldet med 42%. Før angav knap 3 ud af 4 at de ikke synes toiletterne var rene. Efter indsatsen er det faldet til 2 ud af 5.

Tabel 2.16.a. 'Er toiletterne rene?' den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange

	Baseline (n=126)	Afslutning (n=130)	Baseline (n=126)	Afslutning (n=130)
Ja, tit	1	7	1%	5%
Ja, nogle gange	29	68	23%	52%
Nej	96	55	76%	42%

I tabel 2.16.b. ses den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange på spørgsmålet 'Er det beskidt på gulvet eller væggene på toiletterne?'. Her ses en markant forbedring. Før indsatsen svarede 71% at det tit er beskidt og ved afslutning svarede kun 36% at det tit er beskidt. Dette svarer til en halvering i andelen af elever som tit synes det er beskidt.

Tabel 2.16.b. 'Er det beskidt på gulvet eller væggene på toiletterne? F.eks. vand, tis eller papir' den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange

	Baseline (n=126)	Afslutning (n=130)	Baseline (n=126)	Afslutning (n=130)
Ja, tit	90	47	71	36
Ja, nogle gange	32	77	25	59
Nej	4	6	3	5

2.17. Elevansvar

Efter indsatsen er der, på tværs af årgangene, ligeledes flere elever som angiver at de gør rent efter sig selv på toilettet, hvis det er beskidt. I tabel 2.17, ses det at der er sket en halvering i andelen af elever som svarede 'nej' til spørgsmålet om hvorvidt de gør rent efter sig selv.

Tabel 2.17. 'Gør du toilettet rent efter dig, hvis det er beskidt? F.eks. hvis der ligger papir på gulvet eller er tis på brættet' den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange

	Baseline (n=126)	Afslutning (n=130)	Baseline (n=126)	Afslutning (n=130)
Ja, for det meste	62	77	49	59
Ja, nogle gange	34	38	27	29
Nej	30	15	24	12

2.18. Holder sig i skolen

Endvidere ses der en forbedring i andelen af elever som holder sig fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter. Tabel 2.18 viser den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange, på spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter?'. Andelen af elever som svarer 'nej' til spørgsmålet, og derfor ikke holder sig i skolen, er steget. Før indsatsen vedrørende elevansvar svarede 22% at de ikke holder sig. Ved afslutning svarede 34% at de ikke holder sig. Derudover er andelen af elever som svarer at de for det meste holder sig faldet.

Tabel 2.18. 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter?' den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange

	Antal		%	
	Baseline (n=126)	Afslutning (130)	Baseline (n=126)	Afslutning (130)
Ja, for det meste	43	29	34 %	22 %
Ja, nogle gange	55	57	44 %	44 %
Nej	28	44	22 %	34 %

Opsummering

Overordnet set ses en forbedring på elevernes oplevelse af og lyst til at bruge skolens toiletter. På tværs af årgangene ses at færre elever holder sig i skolen. Eleverne fremhæver i fokusgruppeinterviewene at de er blevet mere opmærksomme på hvordan de efterlader toiletterne. Dette resultat genfindes i spørgeskemaundersøgelsen, hvor der, efter indsatsen er flere elever, som rydder op efter sig selv. Det ses tilmed at flere elever oplever skolens toiletter som rene og at der er mindre beskidt på toiletterne. Indsatsen har således vist effekter ikke kun på elevernes ansvarsfølelse, men ligeledes på deres oplevelse af hvor rene toiletterne er og deres lyst til at bruge dem.

Ses der på effekten fordelt på indskoling, mellemtrin og udskoling er der dog forskel på, hvor stor effekt indsatsen har haft;

- Indskoling – indsatsen viser meget positive resultater. Her findes den største forbedring på elevernes oplevelse af og lyst til at bruge skolens toiletter.
- Mellemtrin – indsatsen resulterede i øget elevansvar og en bedre oplevelse af toiletforholdene. Dog ses der ikke en forbedring i andelen af elever som holder sig, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter.
- Udskoling - indsatsen viser meget positive resultater. Her findes den største forbedring på elevernes oplevelse af og lyst til at bruge skolens toiletter.

På baggrund af fokusgruppeinterviewene blev det klart, at ikke alle deltagende klasser har arbejdet systematisk og grundigt med materialet. Det kan have påvirket gennemførelsen af indsatsen i nogle klasser. Dertil kan det ligeledes have betydning, såfremt eleverne oplever, at der er større problemer ved deres toiletforhold, der ikke bliver adresseret med den pågældende indsats. I denne forbindelse kan f.eks. nævnes eleverne på mellemtrinnet, der pointerede at der var svære lugtgener, samt meget lyd på toiletterne. I nogle tilfælde kan det derfor være nødvendigt at ændre på de mest presserende behov for at en indsats omhandlende adfærdsændringer kan være effektiv.

På baggrund af resultaterne fra dette pilotprojekt kan det konkluderes, at en indsats målrettet elevansvar har en positiv effekt på elevernes oplevelse af og lyst til at bruge skolens toiletter. Indsatsen har både en positiv afsmittende effekt på elevernes oplevelse af toiletterne, men har ligeledes mindsket andelen af elever som holder sig. Eleverne fremhæver, at alle på skolen bør gennemgå indsatsen. Det skyldes at årgangene ofte deles om toiletterne. Såfremt de andre årgange ikke ligeledes ændrer adfærd, vanskeliggøre det de synlige effekter på toiletterne.

Endvidere indikerer resultaterne, at indsatsen med fordel kan kombineres med andre tiltag. Trods forbedringer i elevernes oplevelse af toiletterne er der fortsat en gruppe elever som holder sig i skolen. Analyserne viser, at problemet med at holde sig, for langt den største del af disse elever er knyttet til skolens toiletter. Der er forskel på, hvad eleverne på de tre deltagende årgange nævner som vigtige. På baggrund af elevernes udtalelser i fokusgruppeinterviewene samt spørgeskemaundersøgelsen vurderes det dog, at en forbedring af lugtgener formodentlig vil have en positiv effekt. Ydermere vurderes det, at en øget oplevelse af privatliv i forbindelse med toiletbesøg ligeledes kan have en gavnlig effekt.

Indsats 3: Organisering

I det følgende præsenteres udvalgte resultater fra *indsats 3 – organisering*. Indsatsen har været afprøvet og evalueret på følgende skole og årgang:

- 2. årgang, Holme Skole

Indskoling, Holme Skole

Resultaterne vedrørende indsatsen organisering på 2. årgang på Holme Skole, viste ikke et entydigt positivt billede. På nogle parametre er elevernes oplevelse forbedret, hvorimod det på andre områder er uændret eller ligefrem forværret.

Elevernes oplevelse af toiletforholdene er særligt forbedret på spørgsmålene vedrørende elevansvar. Ydermere ses en forbedring i forbindelse med hygiejne. Der ses ligeledes en lille stigning i andelen af elever, som slet ikke holder sig i skolen. Dog er der tilsvarende en lille stigning i andelen af elever som for det meste holder sig, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter. Resultaterne er dermed ikke entydigt positive. Der er andre aspekter vedrørende elevernes oplevelse af toiletterne, som kan være vigtige at arbejde med, for at forbedre elevernes lyst til at bruge skolens toiletter. I spørgeskemaundersøgelsen ses det, at aspekter forbundet til privatliv i forbindelse med toiletbesøg kan have stor betydning.

I fokusgruppeinterviewene omtalte eleverne nudging-elementerne positivt. De gav udtryk for at det gjorde det *sjovere* at gå på toilet, idet det var noget udover det normale. Dog mente de kun at det havde gjort en lille forskel i forhold til, hvordan de oplevede toiletterne.

"Det er sjovere at have det (nudging-elementer red.). Så har man det også lidt sjovt når man er på toilet i stedet for at man bare gør det normale"

"Ja, det er blevet lidt bedre. Skydeskiverne gjorde det lidt bedre, men fodsporrene hjalp ikke så meget"
(Elever, 2. årgang, Holme Skole)

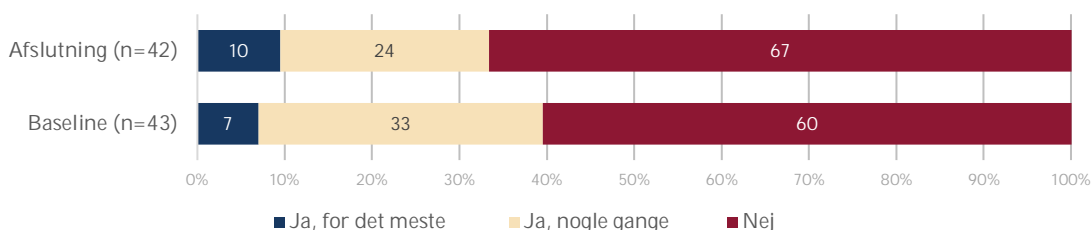
Idet følgende præsenteres de vigtigste resultater fra spørgeskemaundersøgelsen. Disse suppleres med udvalgte pointer fra fokusgruppeinterviewet. Følgende resultater vil blive gennemgået;

- 3.1. Holder sig i skolen
- 3.2. Toiletvaner
- 3.3. Hvad påvirker ellers lysten til at bruge skolens toiletter?

3.1. Holder sig i skolen

På spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO' svarede 7 % ved baseline at de for de meste holder sig. Ved projektafslutning var det steget til 10 %. Dette svarer til 1 elev mere. Derimod er andelen af elever som svarer 'nej' til at de holder sig i skolen steget med 7 %. Baseret på elevernes svar på dette spørgsmål er resultatet derfor ikke entydigt positivt.

Figur 3.1. 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

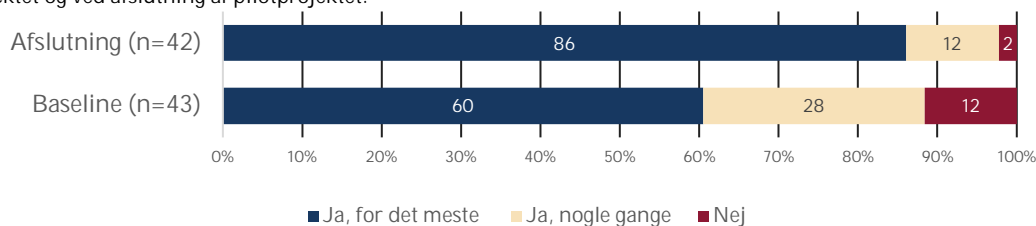
Gennem en krydsanalyse er det muligt at belyse, hvorvidt eleverne der holder sig på skolen, også holder sig andre steder end i skolen. Dette gøres for at belyse, hvorvidt problematikken kan isoleres til skolens toiletter eller om det er en mere generel problematik for eleverne. De 10 % som ved afslutning angiver at de for det meste holder sig i skolen, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter, svarer til 4 elever. Ud af disse 4 elever svarer 2 elever, svarende til 50 %, nej på spørgsmålet 'Holder du dig andre steder ind i skolen, fordi du ikke har lyst til at bruge toilettet? F.eks. hjemme eller hos en ven eller veninde'. Derudover svarer kun én elev at vedkommende for det meste holder sig andre steder. Således bliver det tydeligt, at en stor del af de elever som holder sig i skoletiden, ikke oplever samme problem udenfor skoletiden. Derfor kan problematikken knyttes til skolens toiletter.

3.2. Toiletvaner

Resultaterne her viser bl.a. at en større andel af elever skyller ud efter sig, tørrer deres hænder og vasker hænder med sæbe ved projektafslutning. Næsten alle elever vaskede i forvejen hænder og der var derfor ikke en forbedring at finde på dette spørgsmål. I figur 3.2a. ses elevernes svar på spørgsmålet ' Bruger du sæbe, når du vasker hænder?'. Hvis man sammenligner elevernes besvarelse før og efter indsatsen vedrørende organisering, er der en stigning på 26% i andelen af elever, som for det meste vaske hænder med sæbe når de er på toilettet. Derudover er der et fald på 10% i andelen af elever som slet ikke vasker hænder med sæbe. I fokusgruppeinterviewene gav elever udtryk for, at plakaterne hjalp dem til at huske at både vaske og tørre hænder.

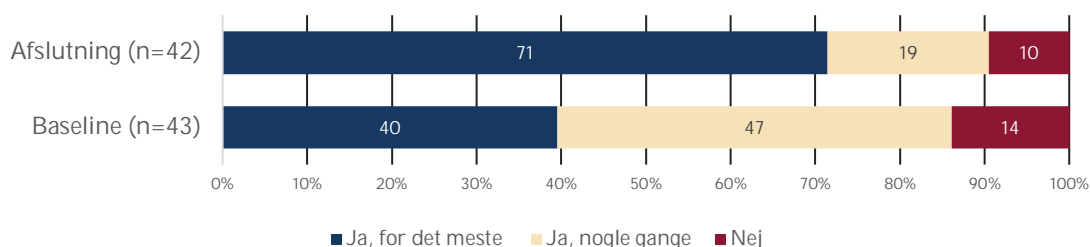
"Plakaterne gør at man ikke glemmer at vaske hænder og tørre hænder, det kunne vi godt gøre før nogle gange"
(Elever, 2. årgang. Holme Skole)

Figur 3.2a. Elevernes besvarelse på spørgsmålet 'Bruger du sæbe, når du vasker hænder?' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

På spørgsmålene relateret til elevansvar, er der ligeledes sket en forbedring på, hvorvidt eleverne gør toilettet rent efter sig hvis det er beskidt og om de siger det til en voksen, hvis der mangler noget på toilettet. Herunder på figur 3.2.b. ses det, at der er en stigning på 31% i andelen af elever som for det meste gør toilettet rent efter sig selv, når de har været på toilet.

Figur 3.2b. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Gør du toilettet rent efter dig, hvis det er beskidt? F.eks. hvis der ligger papir på gulvet eller er tis på brættet'. Baseline sammenlignet med afslutning.

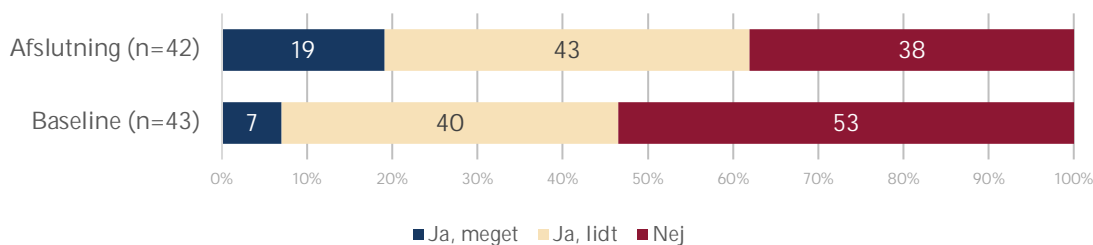
I fokusgruppeinterviewene gav elever udtryk for, at de oplevede, at de både selv og andre var blevet bedre til at gøre rent efter sig.

"Før var der ret meget tis på brættet, men jeg synes at det bliver mindre og mindre"
(Elever, 2. årgang. Holme Skole)

3.3. Hvad påvirker ellers lysten til at bruge skolens toiletter?

Af elevernes besvarelser fremgår det endvidere at der er andre aspekter, som har stor betydning for elevernes oplevelse af toiletterne. Særligt på spørgsmålene som handler om elevernes oplevelse af tryghed på skolens toiletter. Her er elevernes svar blevet mere negative. Som det ses herunder på figur 3.3. var der ved baseline 7 % som var meget nervøs for at blive forstyrret når de var på toilet. Ved afslutning var det næsten tredoblet til 19%.

Figur 3.3. Elevernes procentvise besvarelse på spørgsmålet 'Er du nervøs for at blive forstyrret, når du er på toilet?'. Baseline sammenlignet med afslutning.

Samme tendens viser sig på spørgsmålet 'Er det lydt på toiletterne? Kan du f.eks. høre når andre prutter eller tisser'. Her er der 24 % flere elever som synes det er meget eller lidt lydt på toilettet. Dette er ikke resultater som kan forklares igennem indsatsen organisering, men som kan være med til at forklare, hvorfor indsatsen ikke har haft den tiltænkte effekt. Hvis eleverne oplever andre aspekter som mere afgørende for hvorvidt de vil gå på toilet i skolen, kan indsatsen vedrørende organisering ikke stå alene.

Opsummering

Overordnet set er der positive og negative resultater at finde i spørgeskemaundersøgelsen blandt eleverne. Af analyserne fremgår det, at et øget fokus på, hvordan toiletterne er organiseret, samt et fokus på at understøtte en hensigtsmæssig adfærd igennem vejledende nudging-elementer, kan bidrage til en bedre toiletkultur. Særligt i relation til elevansvar og forbedret hygiejne i forbindelse med toiletbesøg. De vejledende nudging-elementer resulterer i, at flere vasker hænder med sæbe, samt tørrer hænderne efterfølgende. Ydermere er flere elever blevet bedre til at gøre toilettet rent efter sig.

En indsats omhandlende organisering vurderes derfor at kunne bidrage til en bedre toiletkultur, idet eleverne påvirkes til bedre toilethygiejne, ligesom de i højere grad gør rent efter sig selv hvis der er beskidt på toilettet.

Elevernes forbedrede adfærd smitter dog ikke af på deres oplevelse af toiletterne, herunder hvor rene de oplever toiletterne. Indsatsens effekt på andelen af elever som holder sig i skolen, er ikke entydigt positiv. Indsatsen har resulteret i, at flere elever svarer i kategorien 'nej' til hvorvidt de holder sig, men der ses også en stigning i andelen af elever, som vælger den mest negative svarkategori og angiver at de for det meste holder sig i skolen. Således kan en indsats omhandlende organisering ikke stå alene, såfremt målet er at sikre, at eleverne har lyst til at bruge skolens toiletter. Indsatsen ændrede ikke på andelen af elever som holder sig i skolen. På baggrund af elevernes udtalelser i fokusgruppeinterviewene samt spørgeskemaundersøgelsen vurderes, at der ligeledes er behov for at arbejde med elevernes ønske om mere om privatliv i forbindelse med toiletbesøg. I spørgeskemaundersøgelsen angiver mange elever, at de er nervøs for at blive forstyrret, når de er på toilettet. Ligesom de fremhæver, at det er meget lydt på toilettet.

N

Indsats 4: Etablering af nye toiletter

I det følgende præsenteres udvalgte resultater fra *indsats 4 – etablering af nye toiletter*. Indsatsen har været afprøvet og evalueret på følgende skoler og årgange:

- 0. årgang, Sølystskolen
- 8. årgang, Holme Skole
- 6. årgang, Skovvangskolen

Indsatsen har været gennemført af Aarhus Kommune. De involverede årgange har ikke gennemført et undervisningsforløb, men har blot gennemført en spørgeskemaundersøgelse før og efter etablering af toiletterne for herigennem at vurdere effekten.

Indskoling, Sølystskolen

Resultaterne af indsatsen på 0.årgang på Sølystskolen viste et positivt billede. Det er i indskoling, at der samlet set ses de mest positive effekter af denne indsats. På baggrund af resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen ses det, at elevernes oplevelse af toiletterne er forbedret på mange parametre. De oplever at toiletterne er blevet mere rene, det er mindre beskidt på vægge og gulve, ligesom lugtgenerne er blevet en smule bedre. Man kan tilmed se, at eleverne i højere grad har fået bedre vaner og øget ansvarsfølelse i forbindelse med toiletbesøg. Flere vasker hænder med sæbe, skyller ud og gør rent efter sig selv på toilettet. Endvidere har indsatsen med etableringen af nye toiletter resulteret i et fald i andelen af børn som holder sig på skolen.

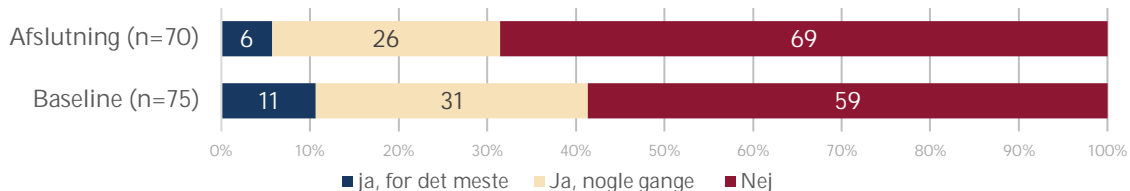
I det følgende præsenteres de vigtigste resultater fra spørgeskemaundersøgelsen. Følgende resultater vil blive gennemgået;

- 4.1. Holder sig i skolen
- 4.2. Oplevelsen af rene toiletter
- 4.3. Lyde på toilettet
- 4.4. Lugtgener på toilettet
- 4.5. Vaner og elevansvar
- 4.6. Hvad påvirker ellers lysten til at bruge skolens toiletter?

4.1. Holder sig i skolen

På spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO' svarede 11 % ved baseline, at de for de meste holder sig. Dette er den mest negative kategori. Ved projektafslutning var det kun 6 % som angav de for det meste holder sig. Andelen af elever som svarer 'nej' til at de holder sig i skolen er ligeledes steget med 10 %.

Figur 4.1. Elevernes procentvise besvarelse på 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

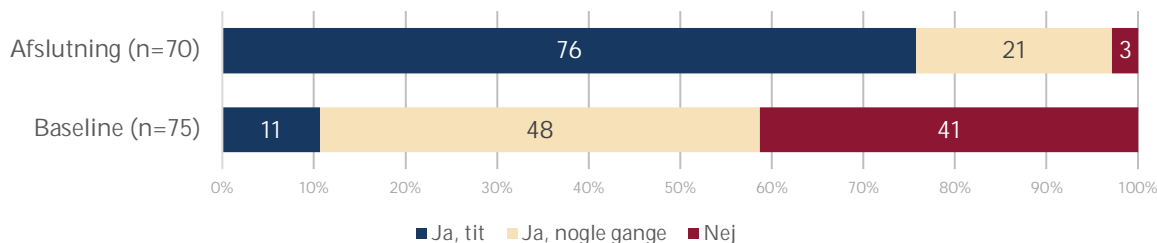

Gennem en krydsanalyse er det muligt at belyse, hvorvidt eleverne der holder sig på skolen, også holder sig andre steder end i skolen. Dette gøres for at belyse, hvorvidt problematikken kan isoleres til skolens toiletter eller om det er en mere generel problematik for eleverne. De 6 % som ved afslutning angiver at de for det meste holder sig i skolen, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter, svarer til 4 elever. Ud af disse 4 elever svarer 4 elever, svarende til 75 %, nej på spørgsmålet 'Holder du dig andre steder ind i skolen, fordi du ikke har lyst til at bruge toilettet? F.eks. hjemme eller hos en ven eller veninde'. Derudover svarer kun én elever at vedkommende nogle gange holder sig andre steder. Således bliver det tydeligt, at hovedparten af de elever som holder sig i skoletiden, ikke oplever samme problem udenfor skoletiden. Derfor kan problematikken knyttes til skolens toiletter.

4.2. Oplevelsen af rene toiletter

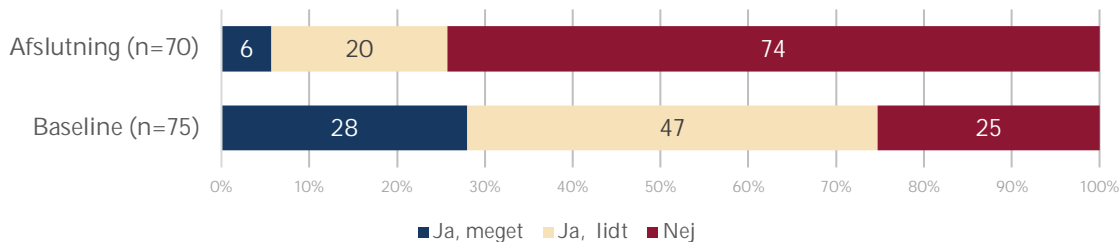
Elevernes oplevelse af hvor rene toiletterne er, er markant forbedret. I figur 4.2a. herunder ses det at før eleverne fik nye toiletter svarede kun 11 % 'Ja, tit' til spørgsmålet 'Er skolens toiletter rene?'. Ved afslutning var andelen som svarede 'Ja, tit' steget til 76 %. Derudover er der nu næsten ikke elever som anvender den mest negative kategori og svarer 'Nej'.

Figur 4.2a. Elevernes procentvise besvarelse på 'Er toiletterne rene?' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

Samme tendens ses på spørgsmålet 'Er det beskidt på gulvet og væggene på toiletterne?', som er skitseret i figur 4.2b. Ved baseline svarede kun 1 ud af 4 at de ikke synes det var beskidt, hvorimod det ved afslutning var knap 3 ud af 4 som ikke synes det var beskidt. Dette er en markant forbedring i deres oplevelse af toiletforholdene.

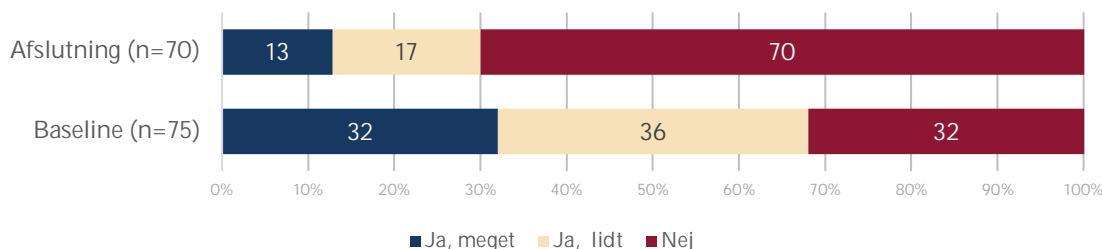
Figur 4.2b. Elevernes besvarelse på 'Er der beskidt på gulvet eller væggene på toiletterne? F.eks. vand, tis eller papir' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

4.3. Lyde på toiletlet

Elevernes oplevelse af lydgener er ligeledes blevet forbedret. Før eleverne fik nye toiletter var det kun 32 % af eleverne som svarede 'Nej' til spørgsmålet om det var lydt på toiletterne. Efter eleverne har fået nye toiletter er det 70 % som svarede 'Nej'.

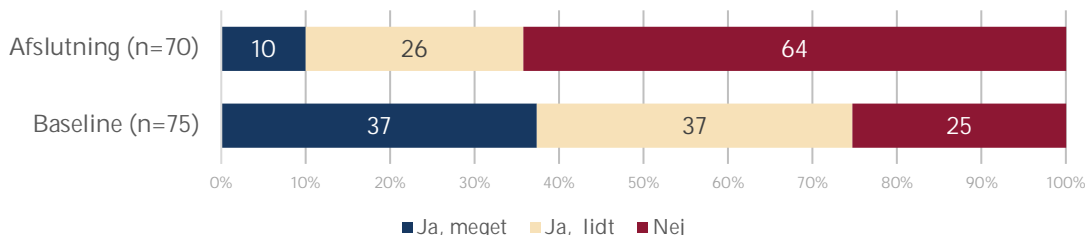
Figur 4.3. Elevernes besvarelse på 'Er det lydt på toiletterne? Kan du f.eks. hører når andre prutter og tisser' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

4.4. Lugtgener på toiletlet

Eleverne i indskoling angiver ligeledes, at lugtgenerne er blevet mindre efter de har fået nye toiletter. Før indsatsen var der 37 % som oplevede at det lugtede meget på toiletterne, ved afslutning er det kun 10 % som synes det lugter meget. Derudover er andelen som slet ikke oplever lugtgener steget fra 25 % ved baseline til 64 % ved afslutning.

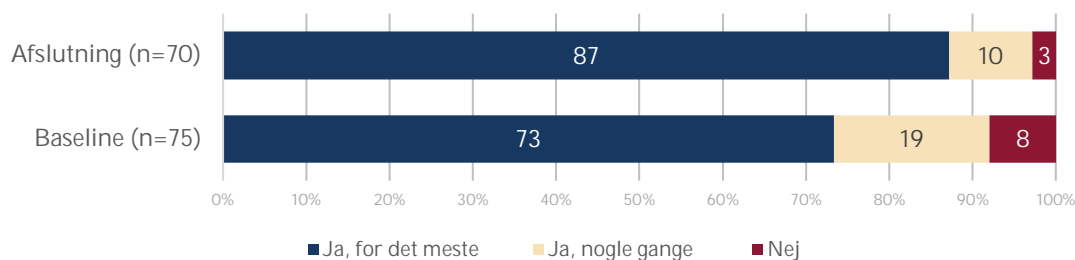
Figur 4.4. Elevernes procentvise besvarelse på 'Lugter det dårligt på toiletterne?' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

4.5. Vaner og elevansvar

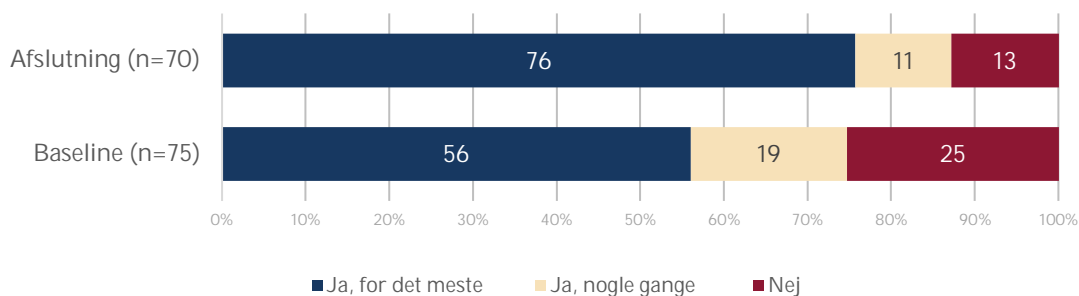
En del af indsatsen består af nudging-elementer. Disse elementer har til formål at forbedre elevernes vaner i forbindelse med toiletbesøg. I spørgeskemaundersøgelsen kan man se, at elevernes vaner er forbedret. Andelen af elever som vasker hænder er steget en smule, flere elever bruger sæbe i forbindelse med håndvask og flere elever gør rent efter sig. På figur 4.5a. herunder ses elevernes besvarelse på spørgsmålet 'Tørrede du dine hænder, når du har vasket dem?'. Andelen af elever som tørrede deres hænder er steget efter de har fået nye toiletter. Ved baseline svarede 73% at de for det meste tørrede deres hænder, hvorimod det ved afslutning var hele 87%. Ved afslutning er der ligeledes næsten ingen som elever (3%) som svarer 'nej' på spørgsmålet.

Figur 4.5a. Elevernes procentvise besvarelse på 'Tørrede du dine hænder, når du har vasket dem?' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

Eleverne er ligeledes blevet mere opmærksomme på, hvordan de efterlader toiletterne. På figur 4.5b. ses det, at efter eleverne har fået nye toiletter, er der flere, som gør toilettet rent efter sig selv. Ved baseline var det 25 %, som svarede 'nej', dvs. at de ikke gjorde toilettet rent efter sig. Ved afslutning var det kun 13 % som svarede 'nej'. Ydermere er der en større andel af elever som anvender den mest positive kategori og angiver at de for det meste gør rent efter sig.

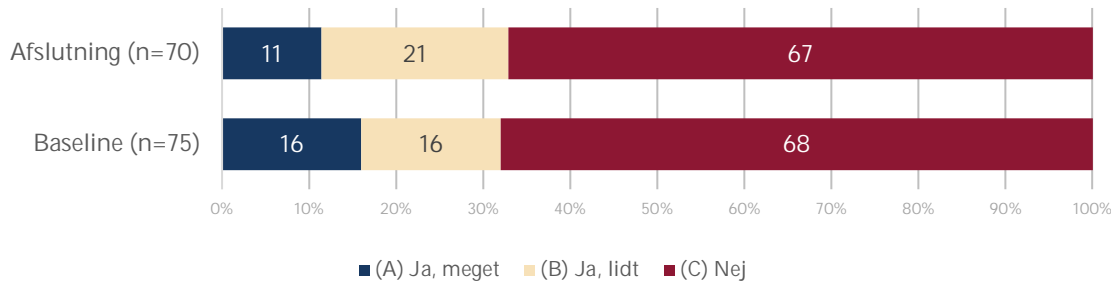
Figur 4.5b. Elevernes procentvise besvarelse på 'Gør du toilettet rent efter dig, hvis det er beskidt? F.eks. hvis der ligger papir på gulvet eller er tis på brættet' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

4.6. Hvad påvirker ellers lysten til at bruge skolens toiletter?

På trods af forbedringer på mange parametre, er der stadig elever som oplever udfordringer i forbindelse med at gå på toilettet i skolen. Dette ses særligt på spørgsmålene vedrørende psykiske barrierer. Som det fremgår af figur 4.6. er der f.eks., trods en lille forbedring, 1 ud af 3 elever som er meget eller lidt nervøs for at blive forstyrret når de er på toilet.

Figur 4.6. Elevernes procentvise besvarelse på 'Er du nervøs for at blive forstyrret, når du er på toilet?' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

Resultaterne viste ligeledes, at der efter renoveringen er sket en forværring i oplevelsen af låsene. I spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at færre børn er trygge ved låsene, færre ønsker at have låst dør og de fleste ved gerne have en ven eller veninde med på toilet. Der blev i forbindelse med renoveringen installeret lyd-tætte, tunge døre. Der var ligeledes noget galt med låsen i disse døre, hvilket gjorde det svært for børnene at åbne og lukke dem, hvilket gjorde at børnene gik i panik. Dette er efterfølgende blevet lavet.

Mellemtrin, Skovvangskolen

Resultaterne vedrørende *etableringen af nye toiletter* på 6.årgang på Skovvangskolen, viste et positivt billede. På baggrund af resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen, kan man se, at elevernes oplevelse af toiletterne er forbedret på mange parametre. Færre elever holder sig, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter. Derudover er elevernes besvarelse blevet mere positive i relation til, hvor rent de oplever det er på toilettet samt i deres oplevelse af lugtgener.

Derudover har etableringen af nye toiletter også haft en positiv afsmittende effekt på elevernes oplevelse af tryghed i forbindelse med toiletbesøg. Færre elever er bange for at blive forstyrret når de er på toilet og flere er trygge ved at låsen virker. En del af indsatsen er installeringen

nudgingelementer, som skulle forbedre elevernes vaner i forbindelse med toiletbesøg. I spørgeskemaundersøgelsen er effekterne vedrørende nudging-elementerne usikre. På 6.årgang på Skovvangskolen har elevernes adfærd, på de spørgsmål, som afdækker elevernes vaner i forbindelse med håndvask, ikke forbedret sig. Dog er en større andel af eleverne blevet opmærksomme på, hvordan de efterlader toilettet.

Selv om indsatsen har forbedret toiletforholdene, er eleverne på mellemtrinnet stadig overvejende negative i deres vurdering af toiletforholdene. Der er fortsat mange elever som holder sig, og eleverne udviser, trods forbedring, stadig utilfredshed i forhold til lugtgener, beskidt gulv og loft samt andre på faktorer. Det er værd at undersøge nærmere, hvad denne utilfredshed skyldes.

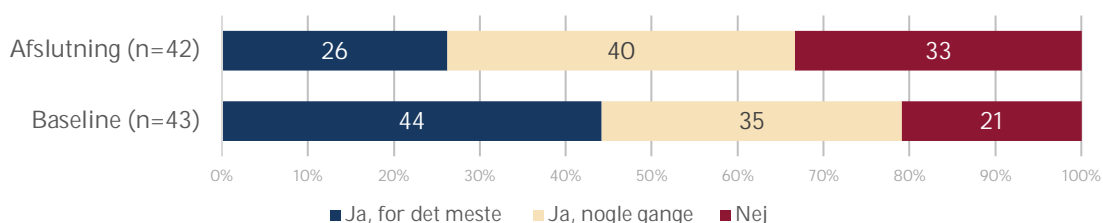
I det følgende præsenteres de vigtigste resultater fra spørgeskemaundersøgelsen. Følgende resultater vil blive gennemgået;

- 4.7. Holder sig i skolen
- 4.8. Oplevelsen af rene toiletter
- 4.9. Lugtgener på toilettet
- 4.10. Vaner og elevansvar

4.7. Holder sig i skolen

På spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO' var det ved baseline målingen kun 21 %, dvs. hver femte elev, som svarede, at de ikke holdt sig i skolen. Knap 80 % af eleverne holdt sig i en eller anden grad. Ved projektets afslutning er andelen af elever, som ikke holder sig i skolen, dog steget til 33 %, dvs. hver tredje elev. Det betyder at der er færre elever som holder sig i skolen, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter. Derudover svarede 44 % ved baseline at de for det meste holder sig. Ved projektafslutning var andelen som angav, at de for det meste holder sig faldet til 26 %. Selvom det stadig svarer til hver fjerde elev som for det meste holder sig, så er det betydeligt færre end ved baseline.

Figur 4.7. Elevernes procentvise besvarelse på 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

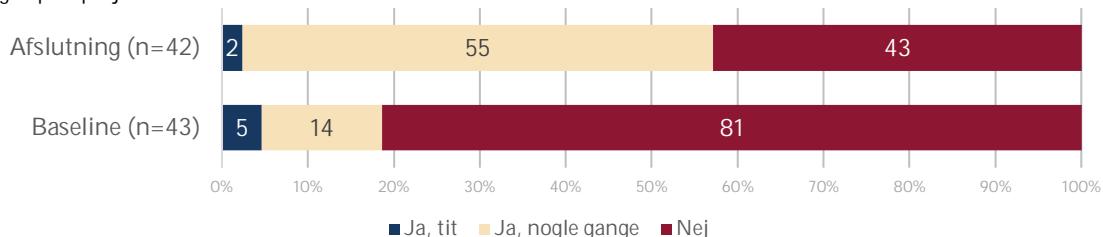

Gennem en krydsanalyse er det muligt at belyse, hvorvidt eleverne der holder sig på skolen, også holder sig andre steder end i skolen. Dette gøres for at belyse, hvorvidt problematikken kan isoleres til skolens toiletter eller om det er en mere generel problematik for eleverne. De 26 % som ved afslutning angiver at de for det meste holder sig i skolen, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter, svarer til 11 elever. Ud af disse 11 elever svarer 6 elever, svarende til 66 %, nej på spørgsmålet 'Holder du dig andre steder ind i skolen, fordi du ikke har lyst til at bruge toilettet? F.eks. hjemme eller hos en ven eller veninde'. Derudover svarer de resterende 5 elever at de nogle gange holder sig andre steder. Således bliver det tydeligt, at en stor del af de elever som holder sig i skoletiden, ikke oplever samme problem udenfor skoletiden. Derfor kan problematikken knyttes til skolens toiletter.

4.8. Oplevelsen af rene toiletter

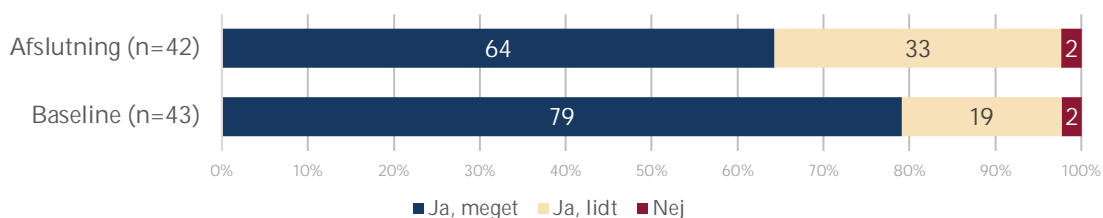
Elevernes oplevelse af hvor rene toiletterne er, er forbedret markant. I figur 4.8a. herunder ses det at før eleverne fik nye toiletter svarede 81 % at skolens toiletter ikke var rene. Dvs. at de svarede 'nej', til spørgsmålet 'Er skolens toiletter rene?'. Ved afslutning var andelen som svarede 'nej' faldet til 43 %. Dvs. at markant flere elever oplever toiletterne som rene efter de har fået nye toiletter.

Figur 4.8a. Elevernes procentvise besvarelse på 'Er toiletterne rene?' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

Der ses ligeledes en lille forbedring på spørgsmålet 'Er det beskidt på gulvet og væggene på toiletterne?' (figur 4.8b.) Ved baseline svarede 80 % at de synes det var meget beskidt, hvorimod det ved afslutning var faldet til 64 %.

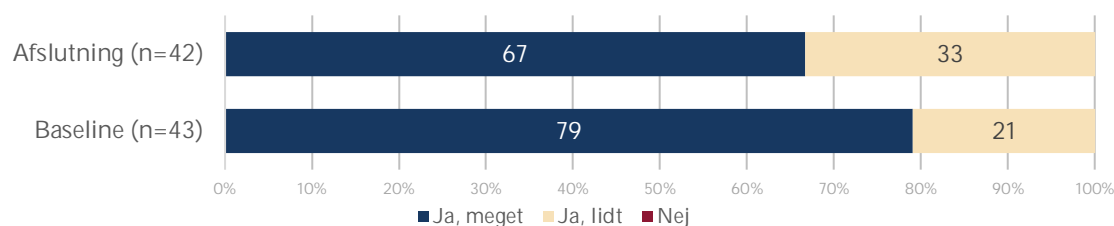
Figur 4.8b. Elevernes procentvise besvarelse på 'Er der beskidt på gulvet eller væggene på toiletterne? F.eks. vand, tis eller papir' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

4.9. Lugtgener på toiletlet

Før eleverne fik nye toiletter var der 79 % som oplevede, at det lugtede meget på toiletterne, ved afslutning er det faldet til 67 %. Selvom indsatsen har medført en forbedring, oplever næsten samtlige elever dog stadig at der i en eller anden grad er lugtgener i forbindelse med toiletbesøg.

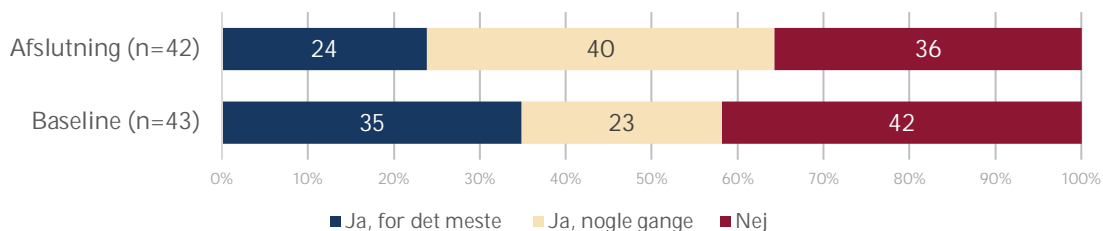
Figur 4.9. Elevernes procentvise besvarelse på 'Lugter det dårligt på toiletterne?' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

4.10. Vaner og elevansvar

En del af indsatsen, hvor eleverne har fået nye toiletter er nudging-elementer. Nudging-elementerne har til hensigt at forbedre elevernes vaner i forbindelse med toiletbesøg. I besvarelserne på spørgeskemaundersøgelsen blandt eleverne på mellemtrinnet, ser vi dog ikke en forbedring i elevernes vaner. Der er hverken flere elever som vasker hænder, bruger sæbe, tørrer hænder eller skyller ud efter sig. På figur 4.10 ses elevernes besvarelse på spørgsmålet 'Gør du toiletlet rent efter dig, hvis det er beskidt? F.eks. hvis der ligger papir på gulvet eller er tis på brættet'. Her ses det, at en større andel af elever, i en eller anden grad, er blevet mere opmærksomme på at gøre rent efter sig selv. Ved Baselinemålingen var der 42 % af elever som ikke gjorde rent efter sig selv. Ved afslutning er det faldet til 36 % af eleverne. Andelen af elever som for det meste gør rent efter sig selv, dvs. den mest positive kategori, faldet.

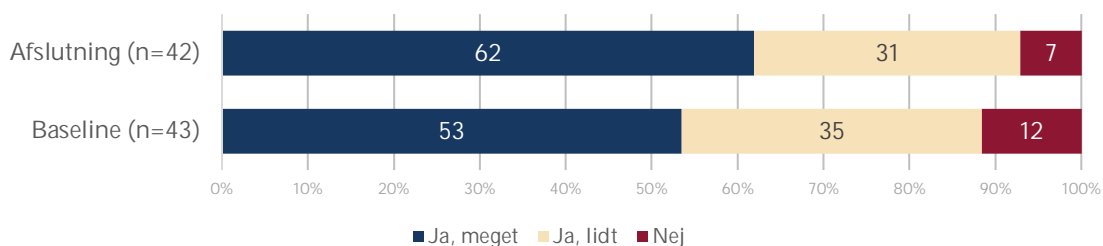
Figur 4.10. Elevernes procentvise besvarelse på 'Gør du toiletlet rent efter dig, hvis det er beskidt? F.eks. hvis der ligger papir på gulvet eller er tis på brættet' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

4.11. Afsmittende positive effekter

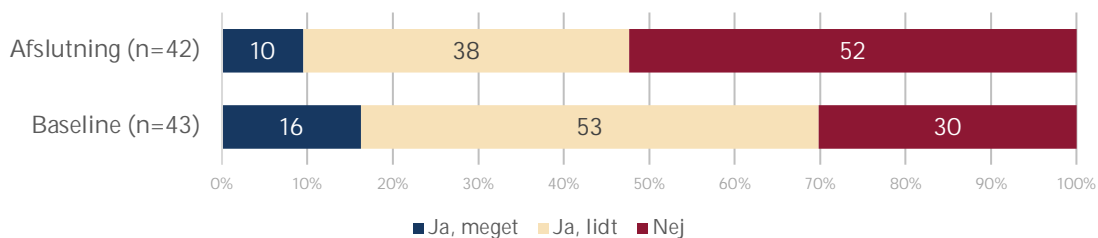
Efter etableringen af de nye toiletter, har eleverne fået en øget tryghed i forbindelse med toiletbesøg. Eleverne er mere trygge ved at låsene på toiletterne virker. I figur 4.11a. ses det, at andelen som er meget trygge ved låsen, er gået fra 53 % ved baseline til 62 % ved afslutning. Andelen som slet ikke er trygge ved låsen, er ligeledes faldet fra 12% til 7%.

Figur 4.11a. Elevernes procentvise besvarelse på ' Er du tryk ved at låsen virker? f.eks. at andre ikke kan komme ind og at du kan komme ud igen.' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

På nedenstående figur 4.11b. ses elevernes besvarelse på spørgsmålet, hvorvidt de er nervøse for at blive forstyrret, når de er på toiletlet. Her fremgår det, at andelen af elever, som har svaret 'nej' er steget fra 30 % ved baseline til 52 % ved afslutning. Derudover er andelen af elever, som er meget bange for at blive forstyrret faldet fra 16 % ved baseline til 10 % ved afslutning.

Figur 4.11b. Elevernes procentvise besvarelse på ' Er du nervøs for at blive forstyrret, når du er på toilet?' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

Udskoling, Holme Skole

Indsatsen vedrørende etableringen af nye toiletter på 8.årgang på Holme Skole har haft positiv effekt på elevernes oplevelse af og lyst til at bruge skolens toiletter. På baggrund af resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen ses det, at elevernes oplevelse af toiletterne er forbedret på mange parametre. Færre elever holder sig, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter. Eleverne svarer ligeledes mere positivt på deres oplevelse af, hvor rent det er på toiletlet samt hvor beskidt de oplever toiletternes gulve og vægge. Dertil kommer, at færre elever oplever lugt- og lydgener i forbindelse med toiletbesøg.

Derimod medførte indsatsen ikke, at elevernes vaner i forbindelse med toiletbesøg forbedrede sig. Elevernes besvarelse ved afslutningen indikerede, at elevernes vaner i forbindelse med håndvask, skylle ud, tørre hænder og rydde op efter sig selv ikke er blevet bedre. Dette var ellers områder hvor indsatsen forventedes at have en effekt.

På trods af en forbedring på mange parametre er der stadig områder, hvor der er udviklingspotentiale, og hvor der med fordel kan fokuseres for at forbedre elevernes oplevelse at og lyst til at bruge skolens toiletter. Her kan f.eks. nævnes elevernes oplevelse af lyd- og lugtgener. Selv om deres oplevelse er forbedret er der stadig mange som oplever det som et problem. Ligeledes angiver en større andel af eleverne, at de er nervøse for at blive forstyrret på toilettet, efter de har fået nye toiletter. Der er ikke nødvendigvis en sammenhæng mellem de nye toiletter og denne oplevelse, men det er vigtigt at undersøge dette nærmere, for at blive klogere på, hvorfor eleverne svarer som de gør.

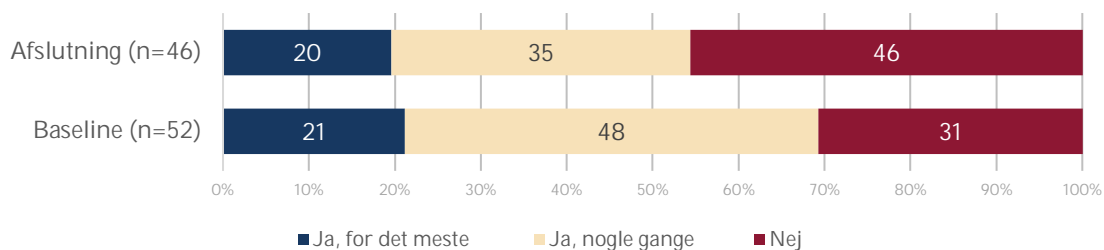
I det følgende præsenteres de vigtigste resultater fra spørgeskemaundersøgelsen. Følgende resultater vil blive gennemgået;

- 4.12. Holder sig i skolen
- 4.13. Oplevelsen af rene toiletter
- 4.14. Lugtgener på toilettet
- 4.15. Tilgængelighed, vaner og elevansvar
- 4.16. Lyde på toilettet
- 4.17. Hvad påvirker ellers lysten til at bruge skolens toiletter?

4.12. Holder sig i skolen

På spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO' var der ved baseline 21 % som svarede, at de for det meste holder sig i skolen. Ved afslutning var det kun faldet med én procent til 20 %. Derimod er andelen af elever som slet ikke holder sig i skolen steget. Ved baseline svarede 31 % at de slet ikke holdt sig i skolen, hvorimod det ved afslutning var steget til 46 %. Det betyder at indsatsen har gjort, at færre børn holder sig i skolen. Indsatsen har dog ikke ændret på, at hver femte elev for det meste holder sig, pga. toiletforholdene på skolen.

Figur 4.12. Elevernes procentvise besvarelse på 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

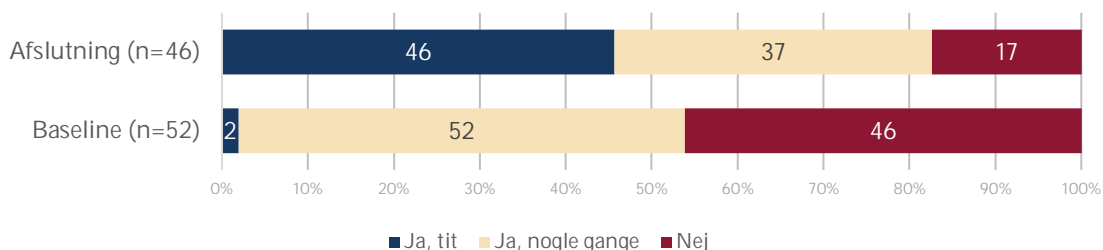

Gennem en krydsanalyse er det muligt at belyse, hvorvidt eleverne der holder sig på skolen, også holder sig andre steder end i skolen. Dette gøres for at belyse, hvorvidt problematikken kan isoleres til skolens toiletter eller om det er en mere generel problematik for eleverne. De 20 % som ved afslutning angiver at de for det meste holder sig i skolen, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter, svarer til 9 elever. Ud af disse 9 elever svarer 2 elever, svarende til 18 %, 'nej' på spørgsmålet 'Holder du dig andre steder ind i skolen, fordi du ikke har lyst til at bruge toilettet? F.eks. hjemme eller hos en ven eller veninde'. Derudover svarer 4 elever at de nogle gange holder sig andre steder og de resterende 3 elever, svarende til 27%, at de for det meste holder sig andre steder. En stor del af eleverne angiver altså, at de ofte også holder sig andre steder end i skolen. Det tyder derfor på, at problematikken er et generelt problem for flere elever på denne årgang.

4.13. Oplevelsen af rene toiletter

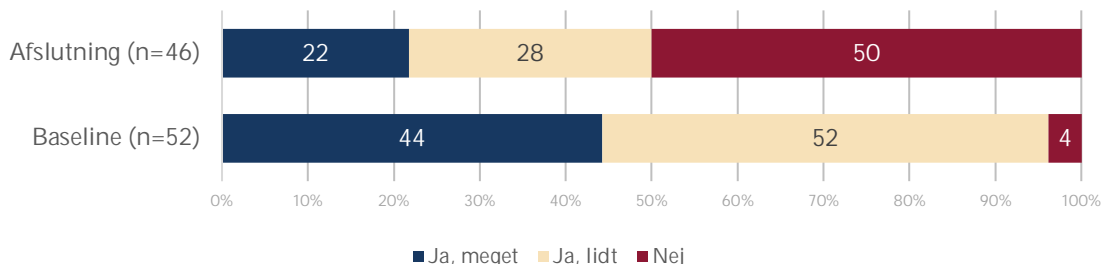
Elevernes oplevelse af hvor rene toiletterne er, er forbedret markant. I figur 4.13a. fremgår det, at før eleverne fik nye toiletter svarede 46 % 'nej' til spørgsmålet; 'Er skolens toiletter rene?'. Ved afslutning var andelen som svarede 'nej' faldet til 17 %. Før eleverne fik nye toiletter var der ligeledes næsten ingen (2%) som anvendte den mest positive kategori. Efter eleverne har fået nye toiletter næsten halvdelen (46%) af eleverne, som svarer i den mest positive kategori og dermed angiver at toiletterne tit er rene.

Figur 4.13a. Elevernes procentvise besvarelse på 'Er toiletterne rene?' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

På figur 4.13b. kan man ligeledes se, at færre elever angiver at der er beskidt på gulvet og væggene på toiletterne. Ved baseline svarede kun 4 % at det ikke var beskidt. Ved afslutning er det derimod halvdelen af eleverne, der svarer, at det ikke er beskidt. Tilsvarende er andelen af elever som synes det er meget beskidt halveret.

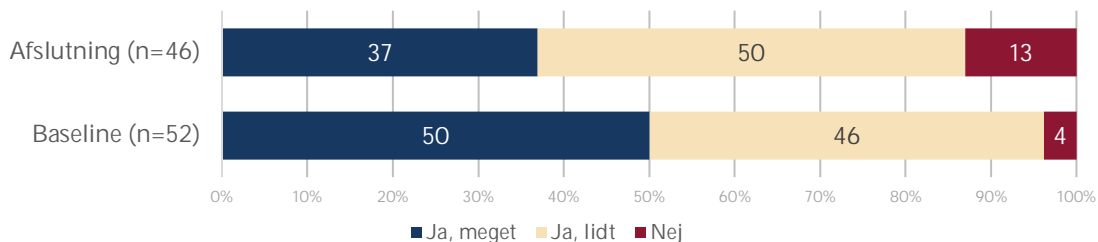
Figur 4.13b. Elevernes procentvise besvarelse på 'Er der beskidt på gulvet eller væggene på toiletterne? F.eks. vand, tis eller papir' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

4.14. Lugtgener på toilettet

Før eleverne fik nye toiletter, svarede næsten alle elever i udskolingen, at toiletterne i en eller anden grad lugtede. Der var 50 % af eleverne som ved baseline oplevede at det lugtede meget. Ved afslutning var det faldet til 37 %. Der er ligeledes en stigning i andelen af elever som slet ikke oplever lugtgener ved afslutning. Til trods for en forbedring, er det stadig knap 9 ud af 10, som stadig oplever lugtgener i forbindelse med toiletbesøg i skolen.

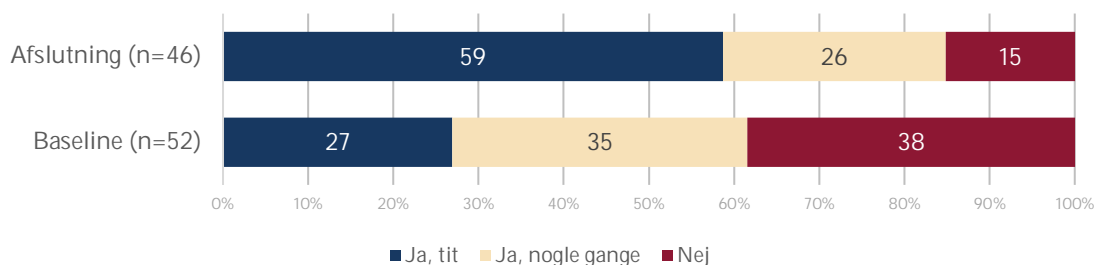
Figur 4.14. Elevernes procentvise besvarelse på 'Lugter det dårligt på toiletterne?' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

4.15. Tilgængelighed, vaner og elevansvar

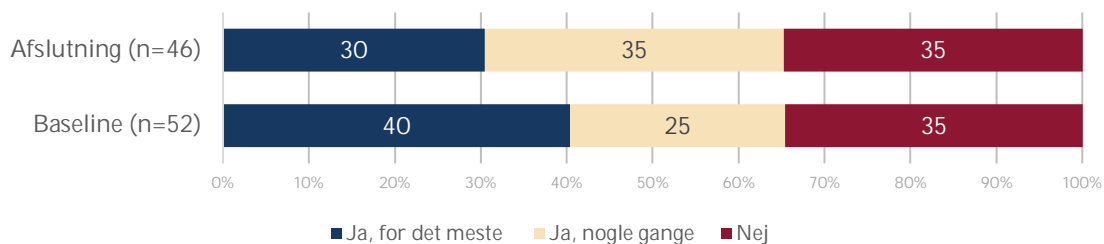
I spørgeskemaundersøgelsen ses en klar forbedring, når eleverne skal svare på spørgsmål ift. om der er toilettejpapir, noget at tørre hænderne i og sæbe på toiletterne. På figur 4.15a. vises elevernes besvarelse på, hvorvidt der er noget at tørre hænder med på toiletterne. Ved baseline svarede 38 % af eleverne at de ikke oplever, at der er noget at tørre hænder i. Efter de har fået nye toiletter, er det er faldet til 15 %. Tilmed er andelen af elever som anvender den mest positive kategori og tit synes der er noget at tørre hænder med, mere end fordoblet.

Figur 4.15a. Elevernes procentvise besvarelse på 'Er der noget at tørre hænder med på toiletterne?' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

Det er positivt, at flere elever oplever at der er de nødvendige ting til stede i forbindelse med toiletbesøg. En anden del af indsatsen, hvor eleverne har fået nye toiletter var nudging-elementer, som skulle medvirke til at forbedre elevernes vaner i forbindelse med toiletbesøg. I besvarelserne på spørgeskemaundersøgelsen blandt eleverne i udkolingen, ser vi dog ikke en forbedring i elevernes vaner. Der er hverken flere elever som vasker hænder, bruger sæbe, tørrer hænder eller skyller ud efter sig. I figur 4.15b. vises elevernes besvarelser på spørgsmålet 'Gør du toilettet rent efter dig, hvis det er beskidt? F.eks. hvis der ligger papir på gulvet eller er tis på brættet'. Der var 40 % af eleverne som ved baseline for det meste gjorde toilettet rent efter sig selv. Ved afslutning faldt dette til 30 % af eleverne. Dvs. at andelen af elever som anvender den mest positive kategori er faldet. Dertil kommer at det fortsat er mere end hver tredje elev som angiver, at de ikke gør toilettet rent efter sig selv.

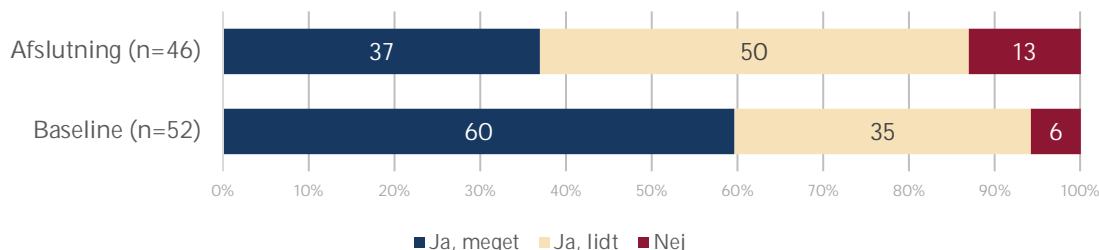
Figur 4.15b. Elevernes procentvise besvarelse på 'Gør du toilettet rent efter dig, hvis det er beskidt? F.eks. hvis der ligger papir på gulvet eller er tis på brættet' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

4.16. Lyde på toilettet

Før eleverne fik nye toiletter, havde næsten alle elever en oplevelse af, at det var lydt på toiletterne og at det f.eks. kunne høres når andre benyttede toiletterne. Ved baseline svarede 60 % at de synes det var meget lydt på toilettet. Ved afslutning var det faldet til 37 %. Ved afslutning er det dog stadig kun lidt over hver tiende elev, som slet ikke oplever at det er lydt på skolens toiletter. Der kan derfor fortsat være behov for at arbejde med oplevelsen af lydgener i forbindelse med toiletbesøg på skolen.

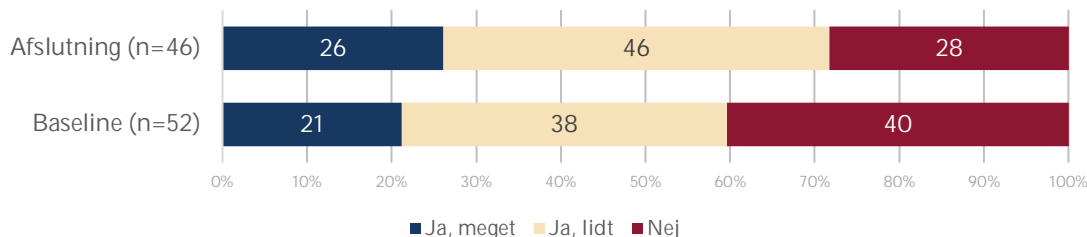
Figur 4.16. Elevernes procentvise besvarelse på 'Er det lyd på toiletterne? Kan du f.eks. hører når andre prutter og tisser' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

4.17. Hvad påvirker ellers lysten til at bruge skolens toiletter?

På trods af forbedringer på mange parametre, er der stadig elever som oplever udfordringer i forbindelse med at gå på toilet i skolen. På nedenstående figur 4.17. ses elevernes besvarelse på spørgsmålet om, hvorvidt de er nervøse for at blive forstyrret, når de er på toilettet. Her fremgår det, at andelen af elever, som ikke er bange for at blive forstyrret når de er på toilet, er faldet fra 40 % ved baseline til 28 % ved afslutning. Dermed er der en større andel af elever, der efter indsatsen vælger den mest negative kategori.

Figur 4.17. Elevernes procentvise besvarelse på 'Er du bange for at blive forstyrret, når du er på toilet?' fordelt på måling før pilotprojektet og ved afslutning af pilotprojektet.

Virkning på tværs af årgange

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at indsatsen *etablering af nye toiletter* har resulteret i positive effekter på både indskoling, mellemtrin og udskoling. Dog findes der alt efter årgang forskelle på, store effekterne er og på hvilke parametre elevernes trivsel har forbedret sig. Et eksempel på individuelle forskelle er vedrørende lyd. I indskolingen og udskolingen oplever færre elever problemer med lydniveauer på toilettet. På mellemtrinnet oplever de derimod ingen forbedring, men derimod en lille forværring. Der ses ligeledes en variation i forhold til, hvor effektiv nudgingelementerne har været på de enkelte årgange. I indskolingen, finder vi den største forbedring på elevernes vaner i forbindelse med toiletbesøg, og den mest markante stigning i oplevelsen af eget ansvar ift. at holde toiletterne rene. En større andel af eleverne gør toilettet rent efter sig, skyller ud, vasker hænder med sæbe og tørrer sine fingre. Når der kigges på resultaterne fra mellemtrinnet og udskolingen er effekterne dog knap så positive. I udskolingen er eleverne hverken blevet mere opmærksomme på at gøre rent efter sig, eller har fået forbedret vaner i forbindelse med f.eks. håndvask. På mellemtrinnet er andelen af elever som gør toilettet rent efter sig selv, steget. Dog er andelen som svarer i den mest positive kategori faldet.

I dette afsnit vil de samlede effekter for indsatsen *etablering af nye toiletter* blive belyst. Det vil sige, at resultaterne på spørgeskemaundersøgelsen fra 0.årgang på Sølystskolen, 6.årgang på Skovvangskolen, samt 8.årgang på Holme Skole er koblet sammen. Ved baseline er resultaterne baseret på besvarelser fra i alt 170 elever, mens det i opfølgningen er baseret på 158 elever.

Når der kigges på effekterne på tværs af årgangene, ses det, at det overordnet set er lykkedes at forbedre elevernes oplevelse af og lyst til at bruge skolen toiletter. I det følgende præsenteres de

resultater, hvor der samlet set ses de største forandringer fra baseline til afslutning. De parametre hvor elevernes oplevelse af toiletforholdene har forbedret sig mest, er i forhold til:

- 4.18 Oplevelsen af rene toiletter
- 4.19 Lyde på toilettet
- 4.20 Lugtgener i forbindelse med toiletbesøg
- 4.21 Holder sig i skolen

4.18. Oplevelsen af rene toiletter

I tabel 4.18a. ses den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange på spørgsmålet 'Er toiletterne på skolen rene?'. Andelen af elever som svarer 'nej' er knap tre gange mindre. Før angav halvdelen at de ikke synes toiletterne var rene. Efter indsatsen var det faldet til mindre end hver femte elev. Derudover er andelen af elever som anvender den mest positive kategori og svarer 'ja, tit' steget markant. Ved baseline svarede kun 6 % at de tit synes det var rent på skolens toiletter, og ved afslutning var det 47 %.

Tabel 4.18a. Elevernes samlede besvarelse, på tværs af årgange, på spørgsmålet 'Er toiletterne rene?'. Den samlede forskel fra baselinemålingen til afslutning, angivet i antal og procent.

	Antal		%	
	Baseline (n=170)	Afslutning (n=158)	Baseline (n=170)	Afslutning (n=158)
Ja, tit	11	75	6 %	47 %
Ja, nogle gange	69	55	41 %	35 %
Nej	90	28	53 %	18 %

I tabel 4.18b. ses den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange på spørgsmålet 'Er det beskidt på gulvet eller væggene på toiletterne?'. Her ses ligeledes en markant forbedring. Før indsatsen svarede knap halvdelen, at de tit synes det var beskidt. Ved afslutning var det faldet til hver fjerde elev. Ligeledes er andelen af elever som svarer 'nej' steget markant. Før indsatsen svarede 13 % at de ikke synes til var beskidt. Efter eleverne har fået nye toiletter svarer 48 %, at de ikke synes det er beskidt.

Tabel 4.18b. Elevernes samlede besvarelse, på tværs af årgange, på spørgsmålet 'Er det beskidt på gulvet eller væggene på toiletterne? F.eks. vand, tis eller papir'. Den samlede forskel fra baselinemålingen til afslutning, angivet i antal og procent.

	Antal		%	
	Baseline (n=170)	Afslutning (n=158)	Baseline (n=170)	Afslutning (n=158)
Ja, meget	78	41	46 %	26 %
Ja, lidt	70	41	41 %	26 %
Nej	22	76	13 %	48 %

4.19. Lyde på toilettet

Den samlede gruppe elever, som har fået nye toiletter, oplever ligeledes en forbedring i oplevelsen af, hvor lydt det er på toiletterne. Før eleverne fik nye toiletter, var det 3 ud af 4 elever som oplevede at det var lydt på toiletterne. Efter eleverne har fået nye toiletter, er det knap halvdelen af elever som ikke oplever at det er lydt på toiletterne.

Tabel 4.19. Elevernes samlede besvarelse, på tværs af årgange, på spørgsmålet 'Er det lydt på toiletterne? kan du f.eks. høre når andre prutter eller tisser'. Den samlede forskel fra baselinemålingen til afslutning, angivet i antal og procent.

	Antal		%	
	Baseline (n=170)	Afslutning (n=158)	Baseline (n=170)	Afslutning (n=158)
Ja, tit	59	32	35 %	20 %
Ja, nogle gange	66	54	39 %	34 %
Nej	45	72	26 %	46 %

4.20. Lugtgener på toilettet

I tabel 4.20. ses den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange på spørgsmålet 'Lugter det dårligt på toiletterne?'. Før eleverne fik nye toiletter var der 52 % som oplevede at det lugtede meget på toiletterne. Ved afslutning er det kun 33 % som synes det lugter meget. Derudover er andelen af elever, som slet ikke oplever lugtgener steget fra 12 % ved baseline til 32 % ved afslutning.

Tabel 4.20. Elevernes samlede besvarelse, på tværs af årgange, på spørgsmålet 'Lugter det dårligt på toiletterne?'. Den samlede forskel fra baselinemålingen til afslutning, angivet i antal og procent.

	Antal		%	
	Baseline (n=170)	Afslutning (n=158)	Baseline (n=170)	Afslutning (n=158)
Ja, meget	88	52	52 %	33 %
Ja, lidt	61	55	36 %	35 %
Nej	21	51	12 %	32 %

4.21. Holder sig i skolen

Tabel 4.21. viser den samlede procentvise forskel fra baselinemålingen til afslutning, på tværs af årgange, på spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter?'. Andelen af elever som svarer 'nej' til spørgsmålet, og derfor ikke holder sig i skolen, er steget. Før indsatsen vedrørende elevansvar svarede 41 % at de ikke holder sig. Ved afslutning svarede 53 % at de ikke holder sig. Derudover er andelen af elever som svarer, at de for det meste holder sig faldet fra 22 % ved baseline til 15 % ved afslutning.

Tabel 4.21. Elevernes samlede besvarelse, på tværs af årgange, på spørgsmålet 'Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO'. Den samlede forskel fra baselinemålingen til afslutning, angivet i antal og procent.

	Antal		%	
	Baseline (n=170)	Afslutning (n=158)	Baseline (n=170)	Afslutning (n=158)
Ja, for det meste	38	24	22 %	15 %
Ja, nogle gange	63	51	37 %	32 %
Nej	69	83	41 %	53 %

Opsummering

Af analyserne fremgår det, at etableringen af de nye toiletter har resulteret i positive effekter på alle årgange. En større andel af eleverne oplever at toiletterne er rene, samt at gulve og vægge er mindre beskidte. Derudover er der på tværs af årgangene en forbedring af lugtgenerne. Ydermere er der færre elever som holder sig. Dog har nudging-elementerne haft en varierende effekt på tværs af årgangene.

Kigges der særskilt på henholdsvis indskoling, mellemtrin og udskoling findes der forskelle på, hvor store effekterne er og på hvilke parametre elevernes trivsel har forbedret sig:

- Indskoling
 - Her ses en forbedring på elevernes oplevelse af og lyst til at bruge skolens toiletter. Tilmed er det i indskoling, at der findes den største forbedring på elevernes vaner i forbindelse med toiletbesøg. Ligesom det er her, at der er den mest markante stigning i antallet af eleverne, der oplever et ansvar ift. at holde toiletterne rene.
- Mellemtrin
 - Her ses den største forbedring på elevernes lyst til at bruge skolens toiletter. Nudging-elementerne har dog haft mere mindre effekt. Her er andelen af elever som gør toilettet rent efter sig selv steget, men andelen som svarer i den mest positive kategori faldet. På mellemtrinnet er elevernes oplevelse at privatliv i forbindelse med toiletbesøg endvidere blevet bedre.
- Udskoling
 - Her ses en forbedring på elevernes oplevelse af og lyst til at bruge skolens toiletter. I udskoling er der tilmed færre elever som oplever lydgener. Dog er eleverne hverken blevet mere opmærksomme på at gøre rent efter sig, eller har fået forbedret vaner i forbindelse med f.eks. håndvask.

På baggrund af resultaterne fra dette pilotprojekt kan det dermed konkluderes at indsatsen *etablering af nye toiletter* har en positiv effekt på elevernes oplevelse af og lyst til at bruge skolens toiletter. På baggrund af elevernes besvarelse på spørgeskemaundersøgelsen tyder det dog på, at der fortsat er behov for at have fokus på elevernes toilettrivsel, idet mange elever fortsat holder sig i større eller mindre omfang. Analyserne viser, at problemet med at holde sig for disse elever primært er knyttet til skolens toiletter. Derfor er det interessant at undersøge årsagen bag dette. Ifølge spørgeskemaundersøgelsen vurderes det at en indsats målrettet elevernes frygt for at blive forstyrret når de er på toilet, vil have en effekt på de elever som fortsat holder sig. Dertil kommer, at mange elever oplever at der ikke altid er et toilet tilgængeligt når de skal bruge det.

Undersøgelse blandt underviserne

I dette kapitel præsenteres udvalgte resultater fra spørgeskemaundersøgelsen blandt undervisere. Formålet med spørgeskemaundersøgelsen var at undersøge, hvordan underviserne oplever deres rolle og ansvar i forhold til elevernes toiletter, samt elevernes lyst til at benytte toiletterne på skolen. Herunder at få en indikation på, hvilken kultur der eksisterer omkring toiletbesøg på skolen.

Underviserne fra alle de deltagende årgange fra de tre skoler blev bedt om at besvare spørgeskemaet. Ved baseline var der i alt 42 undervisere som besvarede spørgeskemaet. Ved afslutning besvarede 36 undervisere spørgeskemaet. Det er forskelligt hvor involveret underviserne har været i forløbet i deres klasse. Nogle undervisere har arbejdet med elevansvar eller psykologiske barrierer. Andre er tilknyttet en årgang, hvor eleverne har fået nye toiletter. Derudover er nogle undervisere tilknyttet en årgang, hvor der er arbejdet med organisering og nudging-elementer på toiletterne. Slutteligt har nogle undervisere været involveret i flere indsatser på tværs af forskellige klasser. Fælles for dem alle er, at de på forskellig vis, har været involveret i projektet *Fremtidens skoletoiletter*, hvor der har været fokus på at forbedre elevernes oplevelse af og lyst til at bruge skolens toiletter.

Udvalgte resultater

I undersøgelsen blandt underviserne bliver det tydeligt, at en stor del af underviserne er bevidste om, at nogle af deres elever holder sig. Efter deltagelsen i projektet angiver ca. hver tredje underviser, at deres elever *I høj grad* eller *I nogen grad* holder sig.

I spørgeskemaundersøgelsen angiver underviserne, at eleverne får lov til at komme på toilet i undervisningen og at det kun i begrænset omfang er forstyrrende. Derudover fremgår det, at underviserne overordnet set oplever et medansvar, når det handler om at sikre, at eleverne har lyst til at bruge skolens toiletter. Det ses tilmed, at deltagelsen i pilotprojektet har resulteret i en positiv afsmittende effekt på underviserne. Dog er det alligevel vigtigt at se på den andel af undervisere som anvender de mest negative svarkategorier, og som er usikre på deres ansvar eller ligefrem oplever ikke at have et ansvar i forbindelse med elevernes brug af toiletter.

Efter deltagelsen i pilotprojektet angiver flere undervisere, at der er et behov for en revidering af den eksisterende praksis omkring den daglige drift af toiletterne. I deres uddybende kommentarer hertil drejer det sig ofte om lugtgener og beskidte/slidte toiletter. Fælles retningslinjer for elevernes toiletbesøg og den daglige drift af toiletterne kan være med til at øge fokus på problemstillingen. Det kan ligeledes være med til at sikre en gennemsigtighed i forhold til at der forventes af såvel undervisere som ledelse og servicepersonale.

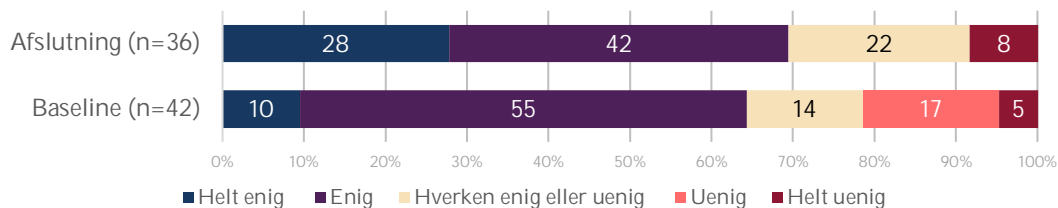
I det følgende præsenteres de vigtigste resultater fra spørgeskemaundersøgelsen. Følgende resultater vil blive gennemgået;

- 5.1 Oplevet rolle i forhold til elevernes toiletbesøg på skolen
- 5.2 Oplevelse af elevernes toiletkultur
- 5.3 Behov for praksisændring

5.1 Oplevet rolle i forhold til elevernes toiletbesøg på skolen

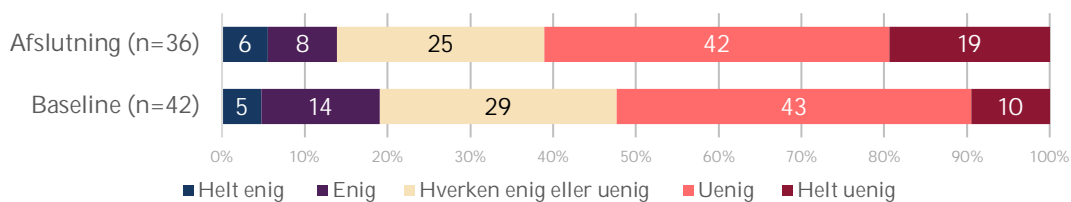
Af spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at langt de fleste undervisere oplever et ansvar i forhold til at sikre, at elevernes brug af toiletterne. I figur 5.1a. ses undervisernes besvarelse på, hvor enige de er med følgende udsagn 'Jeg har et ansvar for at sikre, at mine elever ikke holder sig når de er på skolen'. Ved baseline svarede 65 % at det var 'helt enig' eller 'enig' i, at de har et ansvar for at sikre, at deres elever ikke holder sig når de er på skolen. Hovedparten af underviserne føler altså allerede før deres deltagelse i pilotprojektet et ansvar. Efter deltagelsen i projektet er det steget til 70%. Derudover er der ved afslutning samlet set færre som anvender de negative svarkategorier.

Figur 5.1a. Undervisernes procentvise besvarelse på udsagnet 'Jeg har et ansvar for at sikre, at mine elever ikke holder sig når de er på skolen'. Baseline sammenlignet med afslutning.

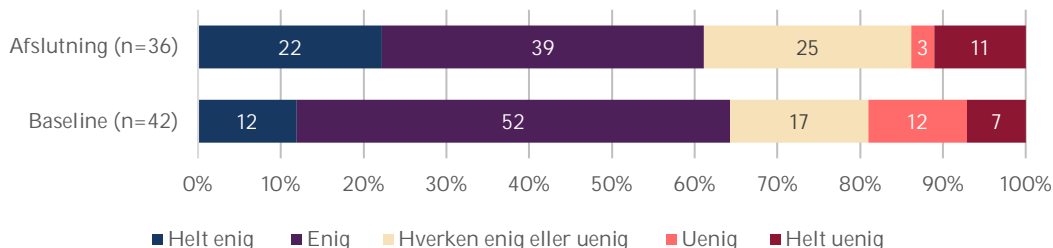
I figur 5.1b. ses undervisernes svar på, hvor enige de er i udsagnet 'Det er ikke mit ansvar at hjælpe eleverne hvis de har brug for hjælp til toiletbesøg'. Lidt over halvdelen (53%) er ved baseline enten 'uenig' eller 'helt uenig' i, at de ikke har noget ansvar. Efter deltagelsen i projektet er det steget til 61%. Tilmed er andelen, som er enig eller helt enig i at det ikke er deres ansvar faldet. Dette er positivt, da det er ensbetydende med at en stor del af underviserne oplever et ansvar ift. at hjælpe eleverne hvis de har brug for hjælp i forbindelse med toiletbesøg.

Figur 5.1b. Undervisernes procentvise besvarelse på udsagnet 'Det er ikke mit ansvar at hjælpe eleverne hvis de har brug for hjælp til toiletbesøg'. Baseline sammenlignet med afslutning.

Figur 5.1c. viser undervisernes besvarelse på udsagnet 'Hvis der er problemer på mine elevers toiletter, f.eks. i form af manglende lys eller hvis gulvet er ulækkert, er det mit ansvar at sikre at der bliver gjort noget ved det.' En stor andel af underviserne føler både før og efter deltagelsen i pilotprojektet, at de har et ansvar ift. at handle, hvis eleverne oplever problemer med toiletterne. Efter deltagelsen i pilotprojektet ses det, at der er færre undervisere som anvender de mest negative svarkategorier; uenige eller helt uenig. Ved baseline svarer 19 % at de er uenig eller helt uenig i, at de har et ansvar ift. at handle, hvis eleverne oplever problemer med toiletterne. Ved afslutning er det faldet til 14 %.

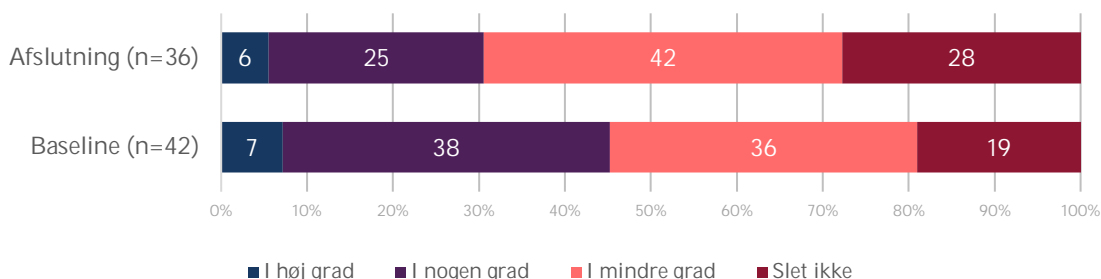
Figur 5.1c. Undervisernes procentvise besvarelse på udsagnet 'Hvis der er problemer på mine elevers toiletter, f.eks. i form af manglende lys eller hvis gulvet er ulækkert, er det mit ansvar at sikre at der bliver gjort noget ved det.'. Baseline sammenlignet med afslutning.

5.2 Oplevelse af elevernes toiletkultur

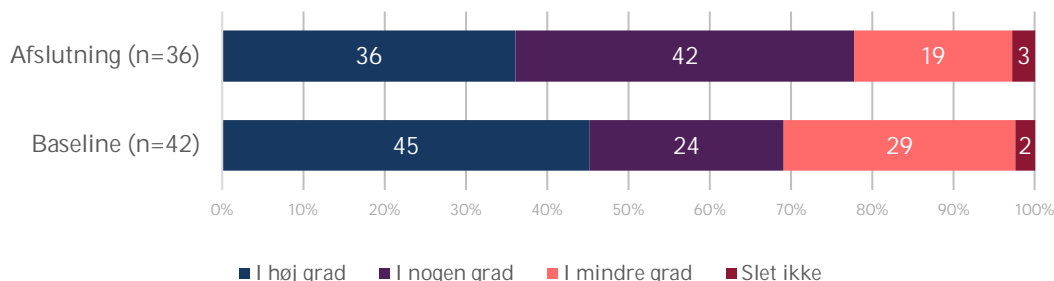
I nedenstående figur 5.2a fremgår undervisernes besvarelser på spørgsmålet, om de oplever at deres elever holder sig i skoletiden, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter. Af figur 5.2a. fremgår det, at underviserne har en fornemmelse af, at dette er et problem. På baggrund af undervisernes besvarelser ved baseline og afslutning oplever de dog, at problemet er blevet mindre efter deltagelse i pilotprojektet. Ved baseline svarer 45 % at deres elever *i høj grad* eller *i nogen grad* holder sig. Ved afslutning er det faldet til 31%.

Figur 5.2a. Undervisernes procentvise besvarelse på udsagnet 'I hvilken grad oplever du, at dine elever holder sig i skoletiden, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter?'. Baseline sammenlignet med afslutning.

Et vigtigt element for at underviserne kan hjælpe eleverne er, at eleverne fortæller dem, hvis der er problemer med toiletterne. I figur 5.2b. ses det, at før deltagelsen i pilotprojektet angav knap hver tredje underviser (31 %) at eleverne *i mindre grad* eller *slet ikke* fortalte underviserne hvis der er problemer med toiletterne. Efter forløbet var det faldet til hver femte (22%).

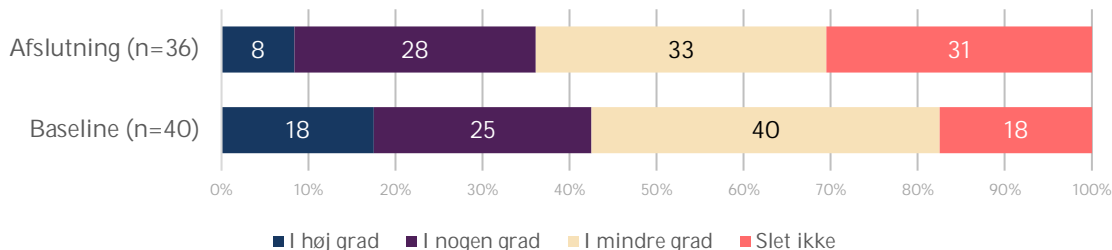
Figur 5.2b. Undervisernes procentvise besvarelse på udsagnet 'I hvilken grad oplever du, at eleverne fortæller dig, hvis der er problemer med toiletterne? Hvis der f.eks. mangler toiletpapir, er ulækkert eller låsen ikke virker'. Baseline sammenlignet med afslutning.

5.3 Behov for praksisændring

Underviserne svarede ligeledes på, hvorvidt de oplever at der er behov for at foretage ændringer i deres eksisterende praksis omkring elevernes toiletbesøg. Før deltagelsen i pilotprojektet svarede 18%, at de slet ikke oplevede et behov for ændringer. Ved afslutning var det steget til 31%. Der er derfor færre, der efter deltagelsen i pilotprojektet oplever at der er brug for at ændre deres praksis omkring elevernes toiletbesøg. Der er dog fortsat 36% som ved afslutning angiver, at de *i høj grad* eller *i nogen grad* oplever et behov for praksisændringer.

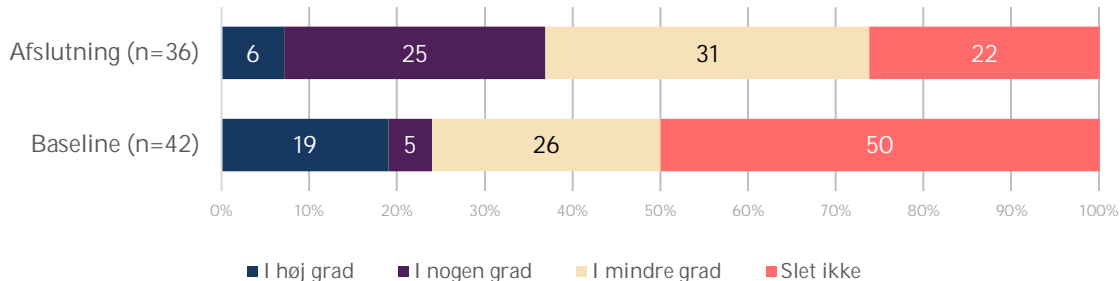
Figur 5.3a. Undervisernes procentvise besvarelse på udsagnet 'I hvilken grad oplever du et behov for at I foretager ændringer i jeres eksisterende praksis omkring elevernes toiletbesøg?'. Baseline sammenlignet med afslutning.

Note: Grundet fejl i registreringen udgår 2 undervisere af baselinemålingen på dette spørgsmål.

Underviserne blev ligeledes spurgt, om de oplevede et behov for at ændre i den eksisterende praksis omkring den daglige drift af toiletterne. I figur 5.8. ses undervisernes svar. Her er det, modsat ovenstående, opstået et øget behov for at ændre på praksis omkring den daglige drift. Ved baseline svarede 50% at de 'slet ikke' oplevede et behov for ændringer i praksis omkring den daglige drift. Ved afslutning er det faldet til 22%.

Figur 5.3b. Undervisernes procentvise besvarelse på udsagnet 'I hvilken grad oplever du et behov for at I foretager ændringer i jeres eksisterende praksis omkring den daglige drift af toiletterne?'. Baseline sammenlignet med afslutning.

A

Afsluttende opsummering

I denne rapport blev resultaterne fra pilotprojektet; *Fremtidens skoletoiletter* præsenteret og behandlet. I pilotprojektet afprøves og evalueres fire tematiske indsatser; *psykologiske forhold, medansvar, organisering* og *etablering af nye toiletter*. Formålet er at afdække, i hvilket omfang de enkelte indsatser påvirker elevernes oplevelse af og lyst til at bruge skolens toiletter.

De overordnede resultater for de 4 tematiske indsatser ser således ud;

- Indsats 1: *psykologiske forhold* medvirkede til, at en mindre andelen af elever oplever psykologiske barrierer i forbindelse med toiletbesøg. Den resulterede ligeledes i, at færre elever holder sig i skolen.
- Indsats 2: *elevansvar* medvirkede til, at eleverne tænkte mere over hvordan de efterlod toilettet, hvilket medførte, at de nu oplever toiletterne renere og at færre holder sig i skolen.
- Indsats 3: *organisering* medvirkede til, at flere elever udviklede bedre vaner i forbindelse med toiletbesøg og håndvask, men førte ikke til en entydig positiv forbedring i andelen af elever som holder sig i skolen.
- Indsats 4: *etablering af nye toiletter* medvirkede til, at elevernes oplevelse af toiletterne blev forbedret. Dette blev tydeligt på flere parametre. Eleverne oplevede toiletterne som renere, oplevede færre luftgener, hvilket også resulterede i, at der er færre elever som holder sig i skolen.

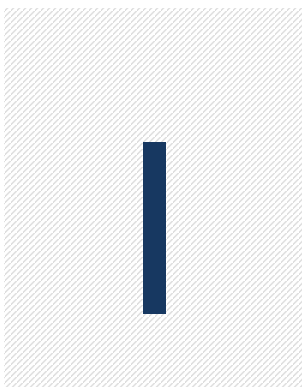
Således har tre af ovenstående tematikken medvirket til, at færre elever holder sig i skolen. De enkelte indsatser viste dog varierende effekter i henholdsvis indskoling, mellemtrin og udskoling.

På baggrund af spørgeskemaundersøgelsen og fokusgruppeinterviewene blandt eleverne bliver det tydeligt, at selvom hver af de fire tematiske indsatser viser lovende effekter på forskellige vis, så er der også aspekter, som ikke er forbedret.

Problemstillingerne som eleverne oplever i forbindelse med at benytte skolens toiletter er ikke knyttet til én tematik. Det er oftest en blanding af flere faktorer. På baggrund af analyserne kan det således konkluderes, at et særskilt fokus på én tematik, nødvendigvis ikke er den bedste forudsætning for at påvirke elevernes oplevelse af og lyst til at bruge skolens toiletter.

I stedet forslås et mere bredspekteret fokus på forskellige faktorer, herunder; bearbejdning af eventuelle tabuer og psykologiske barrierer, øget fokus på elevernes ansvarsfølelse, samt skabelse af bedre rutiner omkring tilsyn og vedligehold af toiletterne. Ved udelukkende at arbejde med elevernes adfærd fjerner man ikke elevernes grundlæggende behov for at toiletterne fungerer som de skal og fremstår rene.

Resultaterne i dette pilotprojekt peger derfor i retningen ad, at en løsningsmodel består i en kombination mellem adfærdsbetonede tiltag, gennemførelse af organisatoriske ændringer og renovering af skolens toiletter.

Indsatsbeskrivelser

Indsats 1 – Psykologiske forhold

Temaet *psykologiske forhold* er valgt, da det er et af de adfærdsbaserede tiltag, der i tidligere forsøg har vist sig at have effekt, når man skal forbedre elevernes oplevelse af skoletoiletterne. Formålet med indsatsen er at starte en dialog omkring de barrierer og tabuer, der kan være forbundet med at gå på toilet på skolen. F.eks. frygten for at gå på toilet alene, at blive forstyrret når man er på toilet eller andre psykologiske aspekter.

Indsatsen består af et undervisningsmateriale målrettet eleverne. Undervisningsmaterialet kan gennemføres på 5 lektioner. Som tillæg til undervisningsmaterialet blev der udsendt en informationsfolder til forældrene. Derudover blev underviserne bedt om at udvikle fælles retningslinjer og evt. en handleplan for toiletbesøg på deres årgang. Underviserne fik forud over undervisningen tilsendt en introduktion til forløbet, undervisningsmaterialet med tilhørende vejledninger, samt materialer til udarbejdelse af retningslinjer. Ydermere afholdt DCUM et introduktionsmøde. Dette møde havde til formål at præsentere forløbet, herunder; baggrund, indhold, relevans og formål.

Undervisningsmaterialet – 5 lektioner

Dialog om barrierer og tabuer, der kan være forbundet med at gå på toilet i skolen, er vigtige for, at eleverne kan få italesat overfor hinanden, hvad de oplever der er på spil. Dialog er første skridt på vejen for at få nedbrudt disse barrierer. Undervisningsmaterialet havde til formål at medvirke til, at eleverne i fællesskab tager hånd om problemerne samt sikre et øget fokus på, hvordan de kan ændre på problematikkerne.

Igennem elevernes besvarelser i spørgeskemaundersøgelsen samt DCUMs erfaringer fra tidligere projekter, har DCUM kunne identificere, hvilke tematikker der særligt har fyldt blandt eleverne på hver af deltagende skoler/årgange. Der blev taget udgangspunkt i disse temaer i udviklingen af undervisningsmaterialet. Der var f.eks. noget på spil omkring; frygten for at blive forstyrret når man sidder på toilettet, frygt for at andre kan lugte eller høre når man er på toilet samt frygten for at blive udelukket, hvis man forlader en samtale eller aktivitet for at gå på toilet.

Indskoling og på mellemtrin

I indskolingen og på mellemtrinnet blev forløbet bygget op således, at eleverne hver uge blev stillet overfor en fortælling, som behandlede en situation, hvor en elev oplever en psykologisk barriere for at gå på toilettet. Fortællingerne handlede om fiktiv person. Der var tilknyttet et sæt dialogsspørgsmål, som handlede om fortællingen samt en række arbejdsspørgsmål, eleverne skulle

arbejde med på klassen gennem en lærerstyret dialog. Bortset fra den første lektion var der i den sidste halvdel af timen en aktivitet, hvor eleverne enten skulle spille dilemmaspil, tegne eller quizze. Aktiviteter der alle sigtede mod at skabe dialog omkring de psykologiske forhold. Til sidst i hver time skulle eleverne blive enige om én toiletregele, som de synes er vigtig for at sikre det gode toiletbesøg. Disse regler blev skrevet op på den udleverede plakat 'Vores toiletreger', som blev hængt op i klassen. Formålet med toiletregerne var at give hele klassen en fælles forståelse for, at det er sådan klassen opfører sig ved toiletbesøg. På sigt skal toiletregerne være med til at skabe rammerne for, at toiletbesøg på skolen bliver en bedre og mere tryk oplevelse. Da eleverne selv har udviklet reglerne, kan det medvirke til at øge både følelsen af ejerskab og motivationen til at følge reglerne.

Fortællingerne, samtalerne, aktiviteterne samt plakaten med de udformede toiletreger skal fungere som retningsgivende for, at eleverne i fællesskab kan være med til at skabe rammerne for, at toiletbesøg på skolen bliver en bedre og mere tryk oplevelse. Grundet forskel på elevernes alder, blev der foretaget enkelte tilpasninger i aktiviteterne. Herunder ses en oversigt over opbygningen af undervisningsmaterialet vedrørende psykologiske forhold for henholdsvis indskoling og mellemtrin.

Overblik over undervisningsforløbet – indskoling og mellemtrin

Lektion 1	Eleverne introduceres for forløbet – 10 min Case; <i>at blive forstyrret af andre, når man er på toilet</i> – 25 min Fælles opsamling – 10 min
Lektion 2	Case; <i>lyd og lugt på toiletbesøg</i> - 20 min Eleverne spiller dilemmaspillet – omhandlende case 1 og 2. – 15 min Fælles opsamling – 10 min
Lektion 3	Case; <i>frygten for at ryge ud af legen</i> – 15 min Tegneaktivitet: <i>Hvordan ville du ønske at skolens toiletter så ud?</i> – 20 min Fælles opsamling – 10 min.
Lektion 4	Case; <i>at være alene på toilet</i> – 20 min Eleverne spiller dilemmaspillet – omhandlende case 3 og 4. - 15 min Fælles opsamling – 10 min
Lektion 5	Opsamling på forløbet - lærerstyret dialog vedr. klassen toiletreger - 25 min Toiletquiz– den sjove afslutning – 20 min

Udskoling

Formålet med undervisningsmaterialet til udskolingen var ligeledes at starte en dialog omkring nogle af de barrierer og tabuer, der kan være forbundet med at gå på toilet på skolen. På baggrund af udskolingselevs modenhed, tiltagende selvstændighed og refleksive tankegang, vurderes det at formen skulle være anderledes end hos indskolingen og mellemtrinnet.

Indsatsen vedrørende psykologiske forhold blev i udskolingen afholdt som et projektorienteret forløb. Eleverne skulle i grupper optage en video omhandlende en psykologisk barriere, der kan være forbundet med at benytte skolens toiletter. Videoen skulle både vise problematikken, men ligeledes også, hvordan man kan agere for at løse/minimere problemet. Der var afsat i alt 5 lektioner til arbejdet med undervisningsmaterialet. Det var valgfrit for underviserne om de ønskede at fordele arbejdet udover flere uger eller om de ønskede at gennemføre forløbet på en temadag eller lign.

Formkravene for elevernes arbejde var følgende:

- Udvælg en psykologisk barriere
- Udarbejd et storyboard, der skitserer handlingen i den video de ville optage
- Optag video og rediger video. Videoen skulle være 1-3 minutter lang og have et tydeligt budskab. Videoen skulle ligeledes indeholde et løsningsforslag til, hvad man kan gøre for at undgå eller minimere den psykologiske barriere der var valgt.

Herunder ses oversigt over, hvordan undervisningsmaterialet vedrørende psykologiske forhold var opbygget for udskoling.

Overblik over undervisningsforløbet – udskoling

Lektion 1	Introduktion: Eleverne introduceres til emnet og skal i grupper finde frem til, hvilke psykologiske barrierer de oplever i forbindelse med brugen af skolens toiletter.
Lektion 2	Projektarbejde: Eleverne skal optage og redigere en video omhandlende en psykologisk barriere
Lektion 3	Projektarbejde: Eleverne skal optage og redigere en video omhandlende en psykologisk barriere
Lektion 4	Projektarbejde: Eleverne skal optage og redigere en video omhandlende en psykologisk barriere
Lektion 5	Fremlæggelse: Eleverne præsenterer deres video for resten af klassen

Fælles retningslinjer og handleplan

Som del af indsatsen blev der ligeledes udviklet et indsatsmoment rettet mod underviserne på alle de deltagende årgange. Det skyldes at underviserne er med til at sætte rammerne for elevernes toiletkultur. Teamet af undervisere omkring en klasse har en rolle i at sikre, at alle elever har lyst til og mulighed for at bruge skolen toiletter. De blev derfor bedt om at udarbejde fælles retningslinjer for elevernes brug af toiletterne, samt hvordan de håndterer eventuelle problemstillinger forbundet med elevernes brug af toiletterne. De blev bedt om at afsætte cirka 45 minutter til at gennemføre denne opgave. DCUM havde udviklet en skabelon, hvori der var indsat spørgsmål, som kunne være udgangspunktet for deres dialog.

Indsats 2 - Elevansvar

Temaet *elevansvar* er ligesom *psykologiske forhold* valgt, da det også er et af det adfærdsbase-rede tiltag, som i tidligere forsøg har vist sig at virke, når man skal forbedre elevernes oplevelse af skoletoiletterne og deres lyst til at bruge dem. Formålet med indsatsen er at øge elevernes bevidsthed om, hvordan tilstanden er på toiletterne, samt at øge deres ansvarsfølelse overfor toilet-ternes tilstand.

Indsatsen bestod af et undervisningsmateriale målrettet eleverne. Undervisningsmaterialet kunne gennemføres på 5 lektioner. Som tillæg til undervisningsmaterialet blev der udsendt en informationsfolder til forældrene. Derudover blev underviserne bedt om at udvikle fælles retningslinjer og evt. en handleplan for toiletbesøg på deres årgang. Underviserne fik forud over undervisningen tilsendt en introduktion til forløbet, materialer til udarbejdelse af retningslinjer, samt undervisningsmaterialet. Ydermere afholdt DCUM et introduktionsmøde. Dette møde havde til formål at præsentere forløbet, herunder; baggrund, indhold, relevans og formål.

Undervisningsmaterialet – 5 lektioner

Igennem undervisningsmaterialet skulle eleverne f.eks. blive mere opmærksomme på, hvilke kædereaktioner der kan opstå, hvis man f.eks. ikke samler sit papir op eller lignende. Forløbet skulle bidrage til at skabe større ansvar overfor at rydde op efter sig selv, samt øge elevernes bevidsthed omkring, hvordan de agerer når de er på toilet.

Undervisningsmaterialet blev udviklet med udgangspunkt i viden og erfaringer fra tidligere indsats. DCUMs erfaring er, at indsatsen vedrørende elevansvar i lignende projekter er et af de mest effektive adfærdsbaserede tiltag. I udviklingen af undervisningsmaterialet havde DCUM ligeledes øje på elevernes besvarelse i spørgeskemaundersøgelsen, med henblik på at undersøge om der var områder vedrørende elevansvar, som var særligt relevant at fokusere på.

Indskoling og mellemtrin

Undervisningen i indskolingen og på mellemtrinnet bestod af 5 lektioner. Hver lektion bestod af forskellige øvelser og aktiviteter, hvor eleverne behandlede temaet elevansvar. Hver lektion blev afsluttet med, at klassen på baggrund af deres samtaler og øvelser, skulle blive enige om én toiletregel, som de synes er vigtig for at sikre det gode toilet besøg. Disse regler blev skrevet op på den udleverede store plakat 'Vores toiletregler', som blev hængt op i klassen. Formålet med toiletreglerne var, at de i klassen fik en fælles forståelse for at det er sådan de opfører sig på toilettet. På sigt skal toiletreglerne være med til at skabe rammerne for, at toiletbesøg på skolen bliver en bedre og mere tryk oplevelse. Da eleverne selv har udviklet reglerne, kan det medvirke til at øge både følelsen af ejerskab og motivationen til at følge reglerne.

Overblik over undervisningsforløbet – indskoling og mellemtrin

Lektion 1	Etablering af toiletpatruljer – 15 min Case; en almindelig skoledag med toiletbesøg i 5. klasse – 20 min Fælles opsamling – 10 min
Lektion 2	Møde med rengøringspersonalet – 30 min Fælles opsamling – 15 min
Lektion 3	Kort introduktion til bakterier og smitte – 10 min Øvelse; Rene hænder giver raske venner - 25 min Fælles opsamling – 10 min
Lektion 4	Dilemmaspillet; hvad ville du gøre? – 35 min Fælles opsamling – 10 min
Lektion 5	Færdiggørelsen af klassens toiletregler – 25 min Toiletquiz – den sjove afslutning – 20 min

Udskoling

Formålet med forløbet til udskoling var ligeledes at øge elevernes bevidsthed om tilstanden af toiletterne og deres ansvarsfølelse over for toiletternes tilstand, samt at gøre eleverne opmærksomme på, hvilke kædereaktioner der kan opstå, hvis man f.eks. ikke samler sit papir op, ikke skyller ud eller lignende. På baggrund af udskolingselevens modenhed, tiltagende selvstændighed og reflektive tankegang, vurderes det at formen skulle være anderledes end hos indskoling og mellemtrinnet. Indsatsen vedrørende elevansvar blev i udskoling afholdt som et projektorienteret forløb.

Eleverne skulle arbejde i grupper, og der skulle være fokus på problemafdekning, problemanalyse og problemløsning. I forløbet skulle eleverne blandt andet afdække hvilke problemer andre elever oplever i forhold til toiletterne. Den viden skulle de herefter sætte aktivt i spil i en kampagne. Formålet med kampagnen var at medvirke til, at andre elever på skolen også opnår et større medansvar for toiletternes tilstand. Derudover skulle elevernes mødes med skolens pedel eller en anden repræsentant for rengøringspersonalet. Det var med henblik på at styrke relationen mellem eleverne og rengøringspersonalet og give eleverne viden om, hvilke problematikker rengøringspersonalet oplever og hvordan de kan hjælpe hinanden. DCUM havde udviklet en guide som pedellen kunne tage udgangspunkt i, når vedkommende skulle forberede mødet.

Rammerne omkring projektføreløbet var fastlagt på forhånd, men det var op til eleverne selv at bestemme, hvilke problemer de ville lægge vægt på og hvad deres kampagneprodukt skulle være.

Formkravene for elevernes arbejde var følgende:

- Indsamle oplysninger, gennemført en problemanalyse med udgangspunkt i fem hv-ord: hvad, hvornår, hvem, hvorfor og hvordan.
- Udvalg problemstilling som de ønsker at arbejde videre med
- Udvikle produkt som er en del af en kampagne der skal bidrage til at flere har lyst til at bruge skolens toiletter
- Produktet skal indeholde en beskrivelse af problemet
- Produktet skal komme med et bud på hvordan man kan løse problemet
- Lave præsentation som indeholder: præsentation af produkt, beskrivelse af problem og hvorfor dette er valgt samt løsningsforslag.

Undervisningen bestod af 5 lektioner. Det var valgfrit for underviserne om de ønskede at fordele arbejdet udover flere uger eller om de f.eks. ønskede at gennemføre forløbet på en temadag. Herunder er en oversigt over, hvordan undervisningsmaterialet vedrørende elevansvar var opbygget for udskoling.

Overblik over undervisningsforløbet – udskoling

Lektion 1	Introduktion: Eleverne bliver introduceret til emnet, samt arbejdet med en case, som skal igangsætte en dialog og refleksioner omkring elevansvar.
Lektion 2	Problemidentifikation: Eleverne skal indsamle informationer omkring hvordan andre oplever toiletforholdene, samt indhente deres bud på hvordan man kan arbejde med elevansvar. Dette vil foregå ved at eleverne skal mødes med pedellen, som en repræsentant for rengøringspersonalet. Derudover vil de også skulle interviewe andre elever.
Lektion 3	Problemanalyse: Resultaterne fra disse interviews og mødet med pedellen skal eleverne anvende til at lave en problemanalyse. Eleverne skal lave en kampagne som skal bidrage til at løse det problem som de identificerer. Eleverne skal vurdere hvilket problem de vil fokusere på, samt vælge hvilket kampagneprodukt de vil udvikle

Lektion 4	Problemløsning: Eleverne udarbejder deres kampagneprodukt.
Lektion 5	Præsentation: Eleverne fremlægger deres kampagne og overvejelserne omkring dette for hinanden.

Fælles retningslinjer og handleplan

Som del af indsatsen blev der ligeledes udviklet et indsatslement rettet mod underviserne på alle de deltagende årgange. Det skyldes at underviserne er med til at sætte rammerne for elevernes toiletkultur. Teamet af undervisere omkring en klasse har en rolle i at sikre, at alle elever har lyst til og mulighed for at bruge skolen toiletter. De blev derfor bedt om at udarbejde fælles retningslinjer for elevernes brug af toiletterne, samt hvordan de håndterer eventuelle problemstillinger forbundet med elevernes brug af toiletterne. De blev bedt om at afsætte cirka 45 minutter til at gennemføre denne opgave. DCUM havde udviklet en skabelon, hvori der var indsat spørgsmål, som kunne være udgangspunktet for deres dialog.

Indsats 3 - Organisering

Temaet *organisering* er valgt, da indretningen af toiletterne, herunder hvordan brugen af toiletterne er organiseret (f.eks. køns- eller klasseopdelt), hvordan toiletterne er udstyret og hvordan f.eks. toiletpapir, sæbe, håndpapir og affaldsbeholdere er placeret, har stor betydning for hygiejnerutiner og den adfærd som eleverne udviser. Det er ligeledes et af de adfærdsbaserede tiltag, som i tidligere forsøg har vist sig at virke, når man skal forbedre elevernes oplevelse af skoletoiletterne og deres lyst til at bruge dem.

Formålet med denne indsats er at understøtte gode hygiejnerutiner, så det både er nemt og sjovt at gøre det hygiejnisk rigtige. Indsatsen blev kun gennemført på én skole, i indskoling.

Indsatsen vedrørende organisering blev udviklet på baggrund af erfaring og viden fra tidligere projekter og på baggrund af resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen. Under tilrettelæggelsen af indsatsen besøgte DCUM ligeledes skolen. Formålet med besøget var at se det berørte klassetrins toiletområder. Besøget gav en fornemmelse af, hvilke tiltag der evt. ville gavne eleverne samt gav en forståelse for indsatsens kontekst. Ved besøget havde vi særligt fokus på, hvordan elementerne på toilettet var opsat. Kunne eleverne f.eks. nå toiletpapiret uden at løfte sig fra brættet og var der skraldespand, sæbedispenser og noget at tørre hænder i tilstede på toilettet. Derudover havde vi fokus på lyset samt låsene. Indsatsen endte med at bestå af to dele: fokus på klasseopdelte toiletter, samt at skabe vejledende elementer i forhold til gode rutiner.

Vejledende elementer

På toiletterne blev der påklisteret en skydeskive, som skulle gøre, at drengene ved toiletbesøg fokuserer på at ramme denne, og derfor også rammer mindre ved siden af toilettet. Derudover blev der opsat små plakater (klistermærker) med vejledende elementer til at huske at; *skylle ud, vaske hænder med sæbe, tørre hænder*, samt en opfordring til at ramme plet (skydeskiven). Derudover blev der klisteret fodspor på gulvet, som viste vej fra toilettet og hen til håndvasken, således at eleverne blev vist hen til håndvasken på deres vej ud fra toilettet.

Billede: Eksempel på vejledende elementer på toilet

Klasseopdelte toiletter

I perioden blev der også øget fokus på at toiletterne er klasseopdelte. Der blev hængt skilte op på toiledørene, som markerede, hvilken klasse der må bruge hvilket toilet. Dette er et tiltag skolen allerede har arbejdet med, men som havde mistet fokus. Derfor skulle der sættes øget fokus på dette i projektperioden. Klasseopdeling af skoletoiletter har tidligere vist sig at være et tiltag som øger elevernes tryghed ift. at bruge toiletterne og øger deres ansvarsfølelse overfor, hvordan de efterlader toiletterne.

Billede: Eksempel på klasseskilt på toiledøren

M

Metodeappendiks

Omdrejningspunktet for pilotprojektet var udvikling og igangsættelse af fire konkrete tematiske indsatser på tre udvalgte folkeskoler i Aarhus Kommune: Sølystskolen, Skovvangskolen og Holme Skole. De fire tematiske indsatser som blev afprøvet var: *elevansvar, psykologiske forhold, organisering og etableringen af nye toiletter*. Indsatserne vedrørende elevansvar, psykologiske forhold og etableringen af nye toiletter blev gennemført på alle tre skoler. På Holme Skole blev indsatsen vedrørende organisering ligeledes gennemført. Indsatsen vedrørende etableringen af de nye toiletter blev gennemført af Aarhus Kommune.

Indsatserne blev alle gennemført over 5 lektioner. DCUM udviklede materialet til indsatserne vedrørende elevansvar, psykologiske forhold og organisering på baggrund af eksisterende viden på området samt erfaring og resultater fra tidligere projekter. Under tilrettelæggelsen af de enkelte indsatser besøgte DCUM de tre deltagende skoler. Ved besøget besigtigede en konsulent de berørte klassetrins toiletområder. Besøget gav et indblik i de problematikker eleverne oplever, samt en grundlæggende forståelse for indsatsens kontekst.

I pilotprojektet var den primære målgruppe eleverne, herunder elever både i indskoling, mellemtrin og udskoling. Det skyldes bl.a. at der kan være aldersmæssige faktorer, som har betydning for, hvad eleverne har brug for i forbindelse med toiletbesøg. De yngste kan f.eks. være utrygge ved at gå alene på toilet. De er ligeledes kun ved at vænne sig til den selvstændighed, der kræves af dem i skolen sammenlignet med børnehaven. De kan derfor have brug for toiletter, som f.eks. ikke er helt aflukkede og hvor låsen er let at betjene, idet det medvirker til at skabe en øget tryghed. Hos den ældre elevgruppe skaber det derimod utryghed, hvis toiletterne er for åbne og der ikke er mulighed for at være i fred. Derfor vil en indsats ikke være direkte overførbart fra de yngste elever og til de ældre elever. Af denne årsag blev indsatserne tilpasset elevernes alderstrin og afprøvet på henholdsvis indskoling, mellemtrin og udskoling. I figuren nedenfor ses hvilke klassetrin, der indgik i pilotprojektet fordelt på de tre skoler, samt indsats typerne.

Målgruppe for indsats, fordelt på skole.

71

På Sølystskolen blev pilotprojektet gennemført i foråret 2018 og på Skovvangsskolen og Holme Skole, blev det gennemført i foråret 2019.

Spørgeskemaundersøgelse

For at evaluere hvilken tematisk indsats, der har størst effekt, blev elever og undervisere bedt om at svare på et spørgeskema (bilag 1 og 2). Spørgeskemaerne blev udsendt, før indsatserne gik i gang, for at indsamle *baseline*- informationer omkring eleverne og undervisernes generelle oplevelse af toiletforholdene. Samme spørgeskema blev det udsendt ved afslutningen af pilotprojektet, for at undersøge om elevernes oplevelse havde ændret sig.

Spørgeskema - elever

Spørgeskemaet til eleverne havde til formål at belyse elevernes generelle oplevelse af toiletforholdene, samt deres oplevelse vedrørende de fire udvalgte tematikker: *elevansvar*, *psykologiske forhold*, *organisering* og *etableringen af nye toiletter*. Spørgeskemaet var ikke målrettet en enkelt indsats, men derimod indgik alle fire tematikker i spørgeskemaet. Det skyldes en hypotese om, at hvis man fx ændrer på de fysiske forhold, kan det påvirke elevernes frygt for at gå på toilettet. For at kunne måle, hvorvidt indsatsen påvirkede andre tematikker, blev eleverne derfor stillet spørgsmål indenfor alle tematikker.

Spørgeskemaet bestod af 30 spørgsmål og blev gennemført anonymt. Eleverne svarede på en likertskala fra 1-5, alt efter hvor enige de er med udsagnet. Spørgsmålene var udarbejdet således, at sværhedsgraden og kompleksiteten af spørgsmålene var målrettet aldersgruppen 0.-9.klasse. Der var særlig opmærksomhed på, at spørgsmålene skulle passe til den viden og erfaring eleverne besidder, herunder at begrebsforståelsen kan være forskellig afhængig af aldersgruppe, samt at antallet af spørgsmål har stor betydning for validiteten af svarene. I rapporten indgår kun antal gennemførte besvarelser. Dvs. delvise besvarelser er frasorteret.

Antal besvarelser fordelt på skole og årgang

Sølystskolen	1.spørgerunde	2.spørgerunde
0.årgang (Nye toiletter)	70	70
2.årgang (Psykologi)	65	62
3.årgang (Elevansvar)	62	61
Skovvangsskolen		
6.årgang (Nye toiletter)	43	42
7.årgang (Psykologi)	35	39
8.årgang (Elevansvar)	44	47
Holme Skole		

2.årgang (Organisering)	43	42
4.årgang (Psykologi)	47	41
5.årgang (Elevansvar)	20	22
8.årgang (Nye toiletter)	52	46

Spørgeskema - undervisere

Lærere og pædagoger tilknyttet de involverede årgange på de deltagende skoler, blev ligeledes bedt om at besvare et spørgeskema. Spørgeskemaet havde til formål at undersøge, hvorvidt underviserne oplevede, at der skete en forandring i forbindelse med projektet.

Spørgeskemaet bestod af 20 spørgsmål og blev gennemført anonymt. Spørgsmålene blev besvaret på en likertskala fra 1-5, hvor det skulle angives hvor enige eller uenige de er med udsagnet. I rapporten indgår kun antal gennemførte besvarelser. Dvs. delvise besvarelser er frasorteret.

Antal besvarelser fordelt på skole

Lærere og pædagoger	1. spørgerunde	2. spørgerunde
Sølystskolen	20	20
Skovvangsskolen	16	8
Holme Skole	6	8

Fokusgruppeinterviews med elever

Som supplement til spørgeskemaundersøgelsen blev der gennemført fokusgruppeinterviews med eleverne. Formålet var bl.a. at få viden og forståelse for nuancerne i elevernes oplevelse af toiletterne og få deres perspektiv på, hvorfor indsatserne virker eller ikke virker. Ligeledes skulle det give en indsigt i, hvilke andre kontekstuelle faktorer, der kan påvirke indsatsen. Eleverne kan give informationer og nuancer som ud fra spørgeskemaerne ellers risikerer at blive overset. Gennem fokusgruppeinterviewene er det ligeledes muligt at indfange vigtige forbehold i resultaterne. F.eks. hvis nogle elever i praksis anvender andre toiletter end dem som er tilknyttet klassen.

Det var hensigten at afholde ét interview pr. deltagende årgang i pilotprojektet. Grundet forsinkelser i byggerierne af de nye toiletter, blev interviewene på de årgange som havde indsatsen nye toiletter ikke afholdt. Dette var gældende for alle tre skoler. Der blev derfor kun gennemført interviews på indsatserne: elevansvar, psykologiske forhold og organisering. Der blev afholdt i alt syv interviews.

Der blev anvendt en semistruktureret interviewguide, således eleverne havde mulighed for at påvirke interviewenes retning, for herigennem at øge muligheden for at få mest mulig viden om elevernes tanker og forståelser.

B

Bilag

Bilag 1 – Spørgeskema, elever

I spørgeskemaet bliver du stillet 30 spørgsmål, der handler om toiletterne på din skole. Det handler blandt andet om, hvordan toiletterne ser ud og er indrettet. Du vil også blive stillet spørgsmål om det at bruge skolens toiletter og hvordan du oplever det at gå på toilettet i skoletiden.

Det er vigtigt, at du svarer så ærligt som muligt på spørgsmålene. Der er ingen svar, som er rigtige eller forkerte.

Før vi går i gang skal du svare på om du er en dreng eller pige, og hvilken klasse du går i.

Hvis der er et spørgsmål, som du ikke forstår, så spørg en voksen.

Rigtig god fornøjelse!

Er du dreng eller pige?

(1) Dreng

(2) Pige

Hvilken klasse går du i?

(2) 6x

(3) 6y

De første spørgsmål handler om, hvordan toiletterne på skolen ser ud, og om der er det du har brug for på toiletterne.

1) Synes du toiletterne på skolen er rene?

- (1) (A) Ja, tit
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

2) Er der toiletpapir på toiletterne?

- (1) (A) Ja, for det meste
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

3) Er der sæbe på toiletterne?

- (1) (A) Ja, tit
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

4) Er der noget at tørre hænder med på toiletterne?

- (1) (A) Ja, tit
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

5) Er skraldespanden på toilettet fyldt, når du skal bruge den?

- (1) (A) Ja, tit
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

6) Er der lys nok på toiletterne?

- (1) (A) Ja, for det meste
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

7) Virker låsen på skolens toiletter?

- (1) (A) Ja, for det meste
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

8) Kan du nå toiletpapiret uden at rejse dig fra toilettet?

- (3) (A) Ja
- (4) (B) Nej

9) Kan du tænde og slukke lyset inde fra toilettet?

- (1) (A) Ja
- (3) (B) Nej

10) Er der toiletter tæt på dit klasselokale?

- (3) (A) Ja
- (4) (B) Nej

11) Er der et toilet ledigt, når du skal bruge det?

- (1) (A) Ja, for det meste
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

12) Lugter det dårligt på toiletterne?

- (1) (A) Ja, meget
- (2) (B) Ja, lidt
- (3) (C) Nej

13) Er det lydt på toiletterne? Kan du f.eks. høre når andre prutter eller tisser

- (1) (A) Ja, meget
- (2) (B) Ja, lidt
- (3) (C) Nej

14) Er der beskidt på gulvet eller væggene på toiletterne? F.eks. vand, tis eller papir

- (1) (A) Ja, meget
- (2) (B) Ja, lidt
- (3) (C) Nej

De næste spørgsmål handler om, hvad du synes det er rart eller ikke kan lide, når du er på toilettet, og hvordan du har det med at gå på toilet i skolen.

15) Vil du helst have en ven eller veninde med på toilet?

- (1) (A) Ja, for det meste
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

16) Vil du gerne have låst dør, når du er på toilet?

- (1) (A) Ja, tit
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

17) Er du tryk ved at låsen virker? F.eks. at andre ikke kan komme ind og at du kan komme ud igen.

- (1) (A) Ja, meget
- (2) (B) Ja, lidt
- (3) (C) Nej

18) Er du nervøs for at blive forstyrret, når du er på toilet?

- (1) (A) Ja, meget
- (2) (B) Ja, lidt
- (3) (C) Nej

19) Forstyrrer du andre elever, når de er på toilet? F.eks. banker på døren eller tager fat i håndtaget

- (1) (A) Ja, tit
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

**20) Er du nervøs for at gå glip af noget med dine venner, når du går på toilet?
f.eks. at ryge ud af en leg eller aktivitet i timen**

- (1) (A) Ja, meget
- (2) (B) Ja, lidt
- (3) (C) Nej

21) Holder du dig, fordi du ikke har lyst til at bruge skolens toiletter? Både toiletterne i skoletiden og i din SFO

- (1) (A) Ja, for det meste
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

**22) Holder du dig andre steder end i skolen, fordi du ikke har lyst til at bruge toilettet?
f.eks. der hjemme eller hos en ven eller veninde**

- (1) (A) Ja, for det meste
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

23) Ved du hvorfor det ikke er godt for kroppen at holde sig i lang tid?

- (3) (A) Ja
- (4) (B) Nej

De næste spørgsmål handler om dine vaner på toilettet. Det vil sige hvad du gør når du er på toilet.

24) Vasker du hænder, når du har været på toilet?

- (1) (A) Ja, for det meste
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

25) Bruger du sæbe, når du vasker hænder?

- (1) (A) Ja, for det meste
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

26) Ved du hvorfor det er vigtigt at vaske hænder med sæbe?

- (3) (A) Ja
- (4) (B) Nej

27) Tørre du dine hænder, når du har vasket dem?

- (1) (A) Ja, for det meste
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

28) Skyller du ud, når du har været på toilet?

- (1) (A) Ja, tit
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

29) Gør du toilettet rent efter dig, hvis det er beskidt? F.eks. hvis der ligger papir på gulvet eller er tis på brættet

- (1) (A) Ja, for det meste
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

30) Siger du det til en voksen, hvis der mangler toiletpapir, sæbe eller papirhåndklæder på toilettet?

79

- (1) (A) Ja, for det meste
- (2) (B) Ja, nogle gange
- (3) (C) Nej

Du har nu besvaret spørgeskemaet, mange tak for det. Husk at trykke afslut!

Bilag 2 – Spørgeskema, undervisere

80

I spørgeskemaet bliver du stillet 20 spørgsmål, der handler om dine elevers toiletter og toiletbesøg. Det handler blandt andet om, hvordan toiletternes stand er, og hvordan den daglige drift omkring toiletterne fungerer. Med den daglige drift menes f.eks. rengøring, udskiftning af defekte pærer eller påfyldning af toiletpapir og sæbe. Du vil også blive stillet spørgsmål omkring din oplevelse af elevernes toiletbesøg, samt i hvilket omfang det foregår i undervisningen.

Det er vigtigt, at du svarer så ærligt som muligt på spørgsmålene. Spørgeskemaet besvares af alle lærere og pædagoger, som er tilknyttet 4.klasse, 5.klasse og 6.klasse. Din besvarelse er anonym. Det eneste vi gerne vil have dig til at svare på er, hvilken årgang eller hvilke årgange du er tilknyttet.

Rigtig god fornøjelse.

Hvilken årgang er du tilknyttet? Du kan sætte flere krydser

- (4) 2.klasse
(1) 4.klasse
(2) 5.klasse
(3) 8.klasse

Indledningsvist vil vi stille tre spørgsmål, som skal give os en fornemmelse af din overordnede oplevelse af elevernes toiletforhold.

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig
Elevernes toiletter er rene	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Elevernes toiletter er i acceptabel stand	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
Hvis jeg var elev, ville jeg ikke have noget i mod at bruge skolens toiletter	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

Du vil i det følgende blive stillet en række spørgsmål, der skal være med til at belyse, hvordan I oplever kulturen omkring toiletbesøg på skolen, samt hvordan I oplever jeres rolle i forhold til elevernes toiletbesøg på skolen.

Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn

	Helt enig	Enig	Hverken enig eller uenig	Uenig	Helt uenig
Jeg har et ansvar for at sikre, at mine elever ikke holder sig når de er på skolen	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

Det er ikke mit ansvar at hjælpe eleverne hvis de har brug for hjælp til toiletbesøg	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
--	------------------------------	------------------------------	------------------------------	------------------------------	------------------------------

Hvis der er problemer på mine elevs toiletter, f.eks. i form af manglende lys eller hvis gulvet er ulækkert, er det mit ansvar at sikre at der bli- ver gjort noget ved det.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
---	------------------------------	------------------------------	------------------------------	------------------------------	------------------------------

Hvor tit går dine elever på toilet i undervisningen?

- (1) Meget tit
- (2) Tit
- (3) En gang i mellem
- (4) Sjældent
- (5) Aldrig

Hvor tit giver du dine elever lov til at gå på toilet i undervisningen, når de spørger om det?

- (1) Altid
- (2) Tit
- (3) En gang i mellem
- (4) Sjældent
- (5) Aldrig

Du har anført, at du tit, nogle gange, sjældent eller aldrig giver dine elever lov til at gå på toilet i undervisningen, når de beder om det. Uddyb venligst dit svar her

I hvilken grad oplever du, at toiletbesøg forstyrrer din undervisning?

- (1) I høj grad
- (2) I nogen grad
- (3) I mindre grad
- (4) Slet ikke

Du har anført, at du i høj grad eller nogen grad oplever at toiletbesøg forstyrrer undervisningen. I hvilke situationer oplever du, at toiletbesøgene er et problem?

Hvor tit oplever du, at dine elever har brug for hjælp i forbindelse med toiletbesøg?

- (1) Meget tit
- (2) Tit
- (3) En gang i mellem
- (4) Sjældent
- (5) Aldrig

Hvor tit oplever du, at du eller en kollega har tid til at hjælpe de elever, som har behov for hjælp i forbindelse med toiletbesøg?

- (1) Meget tit
- (2) Tit
- (3) En gang i mellem
- (4) Sjældent
- (5) Aldrig

Har I fælles retningslinjer på skolen for, hvornår eleverne må gå på toilettet?

- (1) Ja
- (2) Nej
- (3) Ved ikke

Uddyb venligst dit svar her

I hvilken grad oplever du, at dine elever holder sig i skoletiden, fordi de ikke har lyst til at bruge skolens toiletter?

- (1) I høj grad
- (2) I nogen grad
- (3) I mindre grad
- (4) Slet ikke

I vil nu blive stillet en række spørgsmål, der skal være med til at afdække, hvordan I oplever at den daglige drift omkring toiletterne fungerer. Med den daglige drift menes f.eks. rengøring, udskiftning af defekte pærer eller påfyldning af toiletpapir og sæbe.

Hvor tit oplever du...

	Meget tit	Tit	En gang i mellem	Sjældent	Aldrig
at der mangler toiletpapir, sæbe eller papirhåndklæder på elevernes toiletter?	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
at der lugter grimt på elevernes toiletter?	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
at elevernes toiletter fremstår beskidte?	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐
at der er funktionsproblemer på elevernes toiletter? f.eks. en ødelagt dør, manglende lys, toiletpapirsholderen er itu og lignende.	(1) ☐	(2) ☐	(3) ☐	(4) ☐	(5) ☐

I hvilken grad oplever du, at eleverne fortæller dig, hvis der er problemer med toiletterne?

Hvis der f.eks. mangler toiletpapir, er ulækkert eller låsen ikke virker

- (1) I høj grad
- (2) I nogen grad
- (3) I mindre grad
- (4) Slet ikke

Ved du hvad du skal gøre, hvis du opdager problemer med elevernes toiletter?

f.eks. manglende toiletpapir, det er beskidt eller faciliteter som er i stykker

- (1) Ja
- (2) Nej

Uddyb venligst dit svar her

Har I retningslinjer for, hvordan I håndterer det, hvis der er problemer med elevernes toiletter?

- (1) Ja
- (2) Nej
- (3) Ved ikke

Uddyb venligst dit svar her

I hvilken grad oplever du et behov for at I foretager ændringer i jeres eksisterende praksis omkring elevernes toiletbesøg?

- (1) I høj grad
- (2) I nogen grad
- (3) I mindre grad
- (4) Slet ikke

Uddyb venligst dit svar her

I hvilken grad oplever du et behov for at I foretager ændringer i jeres eksisterende praksis omkring den daglige drift af toiletterne?

- (1) I høj grad
- (2) I nogen grad
- (3) I mindre grad
- (4) Slet ikke

Uddyb venligst dit svar her

Du har nu besvaret spørgeskemaet, mange tak for det. Husk at trykke afslut!

Bilag 3 – Interviewguide – fokusgruppeinterview

Nedenstående er et eksempel på en semistruktureret interviewguide. Den er målrettet indsatsen *elevansvar* i indskolingen. Interviewguiden blev i projektet justeret efter årgang og indsats.

Forskningsspørgsmål	Interviewspørgsmål
Introduktion	<p>Tak fordi I vil deltage i det her interview sammen med mig</p> <p>Først starte med at fortælle om hvad vi gerne vil snakke med jer om og hvorfor vi er her...</p> <p>Jeg hedder X og arbejder hos Dansk Center for Undervisningsmiljø.</p> <p>Jeg kender jeres navn, og hvilken skole I går på. De ting I siger vil blive brugt helt anonymt, hvilket betyder at der er ingen der vil vide hvem der siger det.</p> <ul style="list-style-type: none">- Vi er her i dag fordi vi gerne vil lære mere om hvad I synes der er det gode skoletoilet, og høre om hvordan I synes det har været at have det forløb om skoletoiletterne.- jeres ideer til, hvad man kunne gøre, så dem der sidder inde i kommunen, gør det der faktisk virker for jer.- De ting vi snakker om i dag skal bruges i en rapport vi skal skrive til Aarhus Kommune. I rapporten skal vi komme med gode råd til, hvad de kan gøre for at forbedre jeres toiletter så I bliver glattere for at bruge dem. → og det er her I kan hjælpe os, for I er eksperterne på det her område- Det er ikke noget som er rigtigt eller forkert, så derfor skal I bare sige lige, hvad I mener og synes.- Vi ved godt at det er lidt sjovt, eller pudsigt, at snakke om toiletter. Men det er super vigtigt, for hvis man holder sig når man er i skole, kan det være svært at lære noget og det kan også være svært at være sammen med ens venner, hvis man hele tiden tænker på at man skal tisse <p>Jeg har glædet os rigtig meget til at høre mere om jeres oplevelser.</p> <p>Hvis I har spørgsmål undervejs, så skal I bare sige til. Er det okay?</p> <p>Sluttidspunkt: kun 30 minutter, ikke mere end det..</p> <p>Navnerunde + klasse + tandbørstes farve</p> <ul style="list-style-type: none">- Har I nogen spørgsmål?

Tema 1 Hvad udgør et godt toiletbesøg – vurdering af de valgte tematikker i pilotprojektet

Øvelse
Hvad er vigtigt for elevernes toiletoplevelse

Nu får I et stykke papir og en kuglepind. På papiret vil vi gerne have jer til at skrive 3 ord som kan beskrive hvad der skal til for at I synes det er rart at gå på toilet / hvornår

Hvorfor, hvad, lyt

Tema 2 Elevernes oplevelse af at arbejde med elevansvar i pilotprojektet

Oplever eleverne det relevant at arbejde med elevansvar omkring toiletbesøg?

Hver uge har I arbejdet I arbejdet med skolen toiletter, hvor I både har mødes med hende fra kantinen som står for at holde toiletterne rene, haft toiletpatruljer, haft øvelse om håndvask og arbejdet med en historie og lavet toiletregler. Hvordan synes I det har været?

- Sjovt?
- Kedeligt?
- Svært?

Hvad har været det bedste?
Hvad har været det værste? / noget I ikke kunne lide?

Inddragelse i processen

Var lærerne gode til at forklare jer hvorfor I skulle snakke om toiletterne og hvorfor I skulle snakke om de her historier?

- Hvorfor det er vigtigt at gå på toilet
- Hvorfor nogle ikke har lyst
- Fortalt om pilotprojektet?

Svarer undervisningsmaterialet til deres behov?

Hver uge har I fået en ny ting, og så har I skullet snakke sammen om det i grupper. Den første historie var

1. Toiletpatruljer og møde med rengøring (toiletregler)
2. Rene hænder giver raske venner
3. Historie - en almindelig skoledag i 3.klasse
4. Dilemmaspillet
5. Toiletregler og toiletquiz

- gav det mening at snakke om i jeres klasse?
- har I lært noget nyt om hvorfor det er vigtigt at vaske hænder og gå på toilettet?
- Har I lært noget om hvordan man kan holde toilettet mere rent?
- Hvorfor? / hvorfor ikke?
- Fortælle mere om det?

Fandt I på nogle gode toiletregler?

- Kan I nævne nogle af dem?
- Hvorfor har I valgt dem?

Hvordan var det at snakke om toiletbesøg på denne måde

Tema 3 Pilotprojektets betydning for elevernes toilettrivsel

Har projektforløbet haft en indvirkning på elevernes oplevelse af toiletterne?	Er det blevet rarere/ eller bedre at gå på toilet i skoletiden nu hvor I har været med i det her forløb om toiletterne Det samme? Bedre? Værre? Godt? Skidt? Hvorfor/hvorfor ikke?
Ændret adfærd?	Gør toilettet rent efter dig Siger du det til en voksen hvis der mangler.... Hvem skal holde toilettet rent? Skraldespanden fyldt op og noget at tørre hænder i, hvad gør I nu?
Viden	Ved I hvorfor man vasker hænder? Hvorfor det er vigtigt ikke at holde sig?
Hvad har haft en positiv indvirkning på elevernes oplevelse af toiletterne?	I spørgeskemaet var der mange elever som synes toiletterne var beskidte, at der var vand, tis, lort eller papir på gulvet Og at det lugter <ul style="list-style-type: none">- Er det blevet bedre efter forløbet?- Hvorfor / Hvorfor ikke?- Hvordan kan man gøre det bedre?
Er der noget (kontekstuelle faktorer), som har påvirket indsatsens virkning?	I spørgeskemaet fandt vi også ud af, at mange ikke går på toilet i skoletiden <ul style="list-style-type: none">- Tror I, at flere har lyst til at bruge toiletterne nu?- Hvorfor? Hvorfor ikke?
Er der aspekter af elevernes toilettrivsel som ikke rammes af denne indsats?	I spørgeskemaet var der mange elever som er bange for at blive forstyrret af andre elever når du går på toilet <ul style="list-style-type: none">- Tror I det er anderledes nu?- Hvorfor? / hvorfor ikke?- Hvordan kan man få fred og ro på toilettet?
Hvis eleverne selv skulle tilrettelægge en indsats for at forbedre deres trivsel på skoletoiletterne, hvordan skulle den så se ud?	Hvis I skulle lave et projekt, hvor man skulle forbedre skolens toiletter så alle havde lyst til at bruge dem. Hvad ville I så gøre? Har I nogle gode ideer? <ul style="list-style-type: none">- Flere toiletter- Snakke om svære ting- Forstyrre hinanden- Dreng pige opdeling
Afrunding	Så er vi ved at være færdige. <ul style="list-style-type: none">- Er der nogen som sidder og tænker på noget vigtigt som vi ikke har fået snakket om?- Var det okay at være med til det her fokusgruppeinterview? Tak for i dag - I har været meget gode☺